

OPPIMISVALMIUKSIA KEHITTÄVÄ RYHMÄTOIMINTA VANAJAN VANKILASSA

Laaksonen, Riikka

LAUREA-AMMATTIKORKEAKOULU
Tikkurila

Kriminaalihuollon tukisäätiön Oppimisvaikeuksista vapaaksi -hanke

OPPIMISVALMIUKSIA KEHITTÄVÄ RYHMÄTOIMINTA VANAAN
VANKILASSA

Riikka Laaksonen
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Marraskuu 2009

Riikka Laaksonen

**Kriminaalihuollon tukisäätiön Oppimisvaikeuksista vapaaksi - hanke
OPPIMISVALMIUKSIA KEHITTÄVÄ RYHMÄTOIMINTA VANAAN VANKILASSA**

Vuosi

2009

Sivumäärä

84

Tämä opinnäytetyö on tehty Kriminaalihuollon tukisäätiön Oppimisvaikeuksista vapaaksi -hankkeessa. Hanke toteutti ryhmätoiminnan Vanajan vankilassa vuoden 2009 alussa. Vanajan vankila on avovankila, jonka Vanajan osasto on tarkoitettu naisvangeille. Koko hankkeen kohderyhmänä ovat kriminaalitaustaiset alle 30-vuotiaat. Ryhmään otettiin kuusi osallistujaa, jotka olivat pääasiassa edellä mainitun ikäisiä. Ryhmätoiminnan tavoitteena oli parantaa oppimisvalmiuksia sekä lisätä motivaatiota opiskeluun ja työhön. Pitkän tähtäimen tavoitteena ryhmän toiminnassa oli ehkäistä vankien uusintarikollisuutta sekä syrjäytymistä yhteiskunnasta. Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, mitä mieltä ryhmäläiset olivat ryhmätoiminnasta ja mikä ryhmätoiminnan merkitys oli heille. Työ on toiminnallinen opinnäytetyö ja arviointitutkimus, joka on toteutettu laadullisin menetelmin. Se kuvaa ja arvioi koko ryhmätoiminnan prosessin kulkua alun suunnittelusta lopetukseen. Arviointi perustuu sekä ryhmäläisten, ohjaajien, että vankilan yhteyshenkilön kokemuksiin.

Ryhmä kokoontui kahdeksan kertaa ja jokaisella kerralla oli oma teemansa, joka liittyi oppimiseen. Teemoina olivat esimerkiksi: oppimistyyli, muisti, itsetunto ja työvoimahallinnon palvelut. Ryhmän kokoontumisten sisällöt suunniteltiin joka viikko etukäteen ja ryhmäläisten toiveet otettiin huomioon. Ryhmällä oli kaksi ohjaajaa, joista toinen on hankkeen kuntoutusohjaaja ja toinen opinnäytetyön tekijä. Työn tekijä suoritti hankkeessa kaksi kymmenen viikon työharjoittelua ennen ryhmätoiminnan alkua. Ryhmätoiminnan aikana allekirjoittanut työskenteli hankkeessa tehden muutakin asiakastyötä.

Teoreettinen viitekehys rakentuu vankeinhoidon kuntoutuskentän, naisvankien aseman, vankilan toimintaympäristön ja oppimisvaikeuksien sekä niiden huomiointin tarkastelusta. Opinnäytetyön keskiössä on vankiloiden ryhmätoiminta. Opinnäytetyön aineisto on kerätty ennen kokoontumisia tehdyistä alkuhaastattelusta, jokaisen kerran jälkeen kootuista kirjallisista kertapalautteista ja viimeisellä kerralla pidetystä ryhmähaastattelusta. Materiaalia on myös kerätty ohjaajien pitämistä palautekeskusteluista, ohjaajien tekemästä kirjallisesta arvioinnista sekä vankilan yhteyshenkilön haastattelusta.

Arvioinnin tuloksista kävi ilmi, että ryhmätoiminta aloitettiin melko nopealla aikataululla, joten aiemmin aloitettu suunnittelutyö olisi antanut kokoontumisten sisältöihin laajempia mahdollisuuksia. Tehdyt alkuhaastattelut olivat toimiva tapa hankkia ryhmäläiset. Ikäriteeri oli ratkaiseva tekijä valinnoissa. Ryhmäläisten oppimisvalmiudet olivat keskenään melko samantasoisia, mikä helpotti ohjaajienkin suunnittelu- ja ohjaustyötä. Ryhmätoiminnan toteutukseen liittyvät seikat, kuten suunnitteluun käytetty aika, kokoontumisten määrä ja tapaamisten kesto, olivat sopivia. Ryhmäläiset kokivat saaneensa paljon tarpeellista tietoa kokoontumisten eri teemoista, ja jokainen teema oli tärkeä. Jokaiselle ryhmäläiselle oli myös ajankohtaista miettiä ja suunnitella oppimiseen ja opiskeluihin liittyviä asioita. Ryhmäläiset asettivat työskentelylle tavoitteet, jotka pääosin täyttyivät. Vuorovaikutus ryhmässä oli erittäin toimivaa ja se tuotiin monesti esiin niin kertapalautteissa kuin suullisena palautteenakin.

Asiasanat: naisvangit, oppimisvaikeudet, vankila toimintaympäristönä, kuntoutus vankeinhoidossa, ryhmätoiminta vankilassa

Riikka Laaksonen

**The Probation Foundation`s Free from learning difficulties- project
IMPROVING THE LEARNING ABILITIES -GROUP AT VANAJA PRISON**

Year 2009

Pages

84

This thesis was completed in The Probations Foundation's project called Oppimisvaikeuksista vapaaksi (Free from learning difficulties). The project carried out a group at Vanaja prison in the beginning of year 2009. Vanaja prison is an open prison and its Vanaja unit is meant for women. The target group of the whole project is people under 30 years of age with criminal background. Six persons of this age group participated in the group. The goal of the group was to promote learning abilities and to increase the motivation to study and work. Long term goals were to prevent prisoners' re-offending and alienation from society. The purpose of the thesis was to find out how the women in the group felt about the activity and how meaningful these activities were. This qualitative thesis was by nature a piece of evaluation research that focused on the whole process of above mentioned group activities. Evaluation was based on women's experiences in the group, the group leaders and the contact person of the prison included.

The group met eight times and every meeting had its own theme that had something to do with learning. Themes were, for example, learning styles, memory, self-esteem, and employment agencies services. The activity of the group was planned beforehand every week and participant's wishes were taken into consideration. Group had two leaders; one was a rehabilitation counsellor in the project and the other one was the writer of the thesis. She did two of her ten week practices at the project before the group started. During the group, the undersigned worked for the project and also worked with other clients.

The theoretical frame of the thesis consisted of observing criminal rehabilitation, women prisoners' status, prison as a working environment, observing learning problems and how to take those into consideration. In the centre of thesis were also group activities in prison. The material for the thesis was collected from interviews that were conducted before the group started, from the written feedbacks that were collected after every meeting and from the group interview, which was conducted during the final meeting. Material has also been collected from the feedback conversations between the group leaders, written evaluation by the group leaders and also, a worker from the prison was interviewed.

The results of the evaluation revealed that the group activities were started with quite a fast schedule, so if the planning would have started earlier, there would have been more chances to influence the contents of the meetings. The interviews conducted before the group started were a good way to get the women to join the group. However, in terms of choosing the group members, age criteria had a lot of impact. Every participant was more or less on the same level in their learning abilities and that also helped the group leaders' work to plan and facilitate. The things that had something to do with implementation, for example time used for planning, how many times the group met and how long one meeting was, were found suitable. The group members felt that they got a lot of important information from the different themes, and every theme was found important. It was also just the right time for every participant to think and plan their future concerning learning and studying. Interaction at the group was especially good and the participants adduced it in both written and oral feedback.

Keywords: women prisoners, learning problems, prison as a working environment, rehabilitation in criminal work, groups in prisons

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	OPPIMISVALMIUSRYHMÄN JA OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT	8
2.1	Oppimisvalmiusryhmän taustaa	8
2.2	Oppimisvalmiusryhmän tavoitteet ja opinnäytetyön rakenne	9
2.3	Aihetta koskevat aiemmat hankkeet ja tutkimukset	10
3	NAISVANGIT JA KUNTOUTTAVA TOIMINTA VANKEINHOIDOSSA	12
3.1	Vankila toimintaympäristönä	12
3.2	Naisvankien asema	14
3.3	Kuntouttava toiminta vankeinhoidossa.....	16
3.4	Ryhmätoiminta vankilassa	17
4	OPPIMISVAIKEUKSIEN HUOMIOINTI JA KUNTOUTUS	20
5	RYHMÄTOIMINTA JA SEN ARVIOINTI	22
5.1	Arviointikysymykset.....	22
5.2	Arviointimenetelmät ja aineiston keruu	23
5.3	Aineiston analysointi	26
5.4	Luotettavuus ja eettisyys.....	27
6	TOIMINTAKERTOJEN SISÄLLÖT JA ARVIOINNIN TULOKSET	28
6.1	Alkuhaastattelut.....	28
6.2	Ryhmätoiminnan aloitus	31
6.3	Lukiseula.....	34
6.4	Oppimistyyli.....	36
6.5	Muisti ja matematiikan testi	38
6.6	Itsetunto ja oppiminen, matematiikkatestin tulokset.....	40
6.7	Oppimisen yhteydet päihde- ja mielenterveysongelmiin ja tarkkaavaisuus.....	42
6.8	Työvoimahallinnon palvelut.....	46
6.9	Kertapalautteiden koonnit	48
6.10	Ryhmätoiminnan lopetus ja ryhmähaastattelu.....	51
6.10.1	Toteutus	51
6.10.2	Vuorovaikutus	54
6.10.3	Merkitys ryhmäläisille	55
6.10.4	Muuta	57
7	YHTEENVETO	59
8	POHDINTA.....	64
	LIITTEET	70
	Liite 1 Ryhmätoiminnan esite	70
	Liite 2 Alkuhaastattelupohja	71
	Liite 3 Toimintakertojen teemat	73

Liite 4 Palautelomake	74
Liite 5 Ryhmäläisten lupa	75
Liite 6 Ryhmähaastattelun runko	76
Liite 7 Teemahaastattelu: vankilan yhteyshenkilö	77
Liite 8 Oppiva-testi	78
Liite 9 Oppimistyylytesti	81
Liite 10 Tutkimuslupa	83

1 JOHDANTO

Rikosseuraamusjärjestelmä on ollut jatkuvan, määrätietoisen kehittämisen kohteena viime vuosina Suomessa. Muutoksia on tapahtunut muun muassa lainsäädännön, organisaatorakenteiden, työnkuvien ja työn sisällön kehittämisessä. Keskeisenä lähtökohtana kehittämiselle on ollut ajatus vaikuttavuudesta. Tällöin ei riitä, että huolehditaan rangaistusten täytäntöönpanosta, vaan olennaisena osana on vaikuttaa ehkäisevästi uusintarikollisuuteen. Edellytyksenä uusintarikollisuuden ehkäisylle ovat vahva suunnitelmallisuus sekä tiivis yhteistyö vankiloiden ja kriminaalihuollon sekä hyvinvointipalveluiden ja kolmannen sektorin toimijoiden välillä. Rikosseuraamusjärjestelmän toiminnassa korostetaan vangeille suunnattuja strukturoituja ohjelmia sekä sosiaalista kuntoutusta. (Rantanen 2008, 7.)

Kuntouttava toiminta käsittää kaiken sellaisen toiminnan, jolla pyritään vaikuttamaan yksittäisen vangin rikosten vähenemiseen ja hänen yhteiskuntaan sijoittumismahdollisuuksiensa parantamiseen (Karsikas 2006, 10). Naisvankien asema rikosseuraamusjärjestelmässä on erityinen, sillä naisvangeille suunnattuja erilaisia toimintoja on vähän ja kuntoutuksen järjestäminen on satunnaista. Järjestetty työtoiminta on yksipuolista ja mahdollisuudet opiskeluun vankeuden aikana ovat melko vähäiset. (Naisvankityöryhmä 2008, 62 -63.)

Tutkimukset osoittavat, että vangit ovat suomalaisen aikuisväestön sairain, köyhin ja syrjäytynein väestön osa. (Vankeinhoidon kriisi 2006.) Syrjäytymisessä voidaan nähdä olevan kyse yksilölle kasaantuneista hyvinvoinnin ongelmista tai yhteiskunnallisesta normaalisuudesta sivuun joutumisesta. Syrjäytymisessä voi myös olla kyse siitä, että yksilön ja yhteiskunnan väliset siteet ovat heikot. Tällöin tavoitteena on vahvistaa henkilön suhteita yhteiskunnallisiin areenoihin, kuten opiskelu- tai työpaikkaan. (Raunio 2006, 72.) Rikosseuraamusvirasto on tehnyt vankien peruskoulutusta kartoittavia selvityksiä, joista käy ilmi, että peruskoulun suorittamattomien määrät ovat vaihdelleet 6-7 %:n välillä. Vankien keskuudessa on oppivelvollisuus suorittamatta huomattavasti useammalla kuin nuorilla keskimäärin. Koko 16-vuotiaiden ikäluokassa vastaava luku oli 1 %:n tuntumassa vuosina 2001- 2005. (Koski & Miettinen 2007, 40.) Myös vankeuslaissa, joka tuli voimaan 1.10.2006, mainitaan oppimisvaikeudet ja niiden huomiointi ja kartoitus. (Kuivajärvi & Sunimento 2007, 104.)

”Vankien ja kriminaalihuollon asiakkaiden oppimisvaikeuksiin kiinnitetään harvoin huomiota. Haluamme tuoda asiaa esille ja herättää keskustelua,” kertoo Kriminaalihuollon tukisäätiön Oppimisvaikeuksista vapaaksi- hankkeen kuntoutusohjaaja Talentia-lehdessä. ”Kaksi vuotta

sitten alkaneeseen projektiin on osallistunut toistasataa asiakasta Etelä-Suomen vankiloista. Useimmilla heistä on heikko koulutus, johon syynä saattavat olla oppimisvaikeudet. Tunnistamattomina ne lisäävät syrjäytymisvaaraa.” (Merilä 2009, 28.)

Hyvää lukutaitoa pidetään yhteiskunnassa erittäin tärkeänä. Yksi mahdollinen tekijä kehityksessä, joka johtaa rikolliseen käyttäytymiseen, voi olla puutteet luku- ja kirjoitustaidoissa. Syrjäytyminen saattaa alkaa jo peruskoulussa, jos huonon luku- ja kirjoitustaidon takia koulumenestys jää heikoksi. Ihminen saattaa toistuvien epäonnistumisten kokemusten vuoksi pyrkiä etsimään vaihtoehtoisia keinoja menestyä. (Koski & Miettinen 2007, 59.) Mikäli lukivaikeuksiin ei reagoida tarpeeksi varhain, ne saattavat synnyttää ongelmakierteitä. Ongelmat saattavat johtaa vaikeuksiin ammattiin johtavan tutkinnon suorittamisessa sekä työmarkkinoilta karsiutumiseen. (Taipale 2007, 10.) Oppimisen vaikeuksien tunnistamisella ja kuntouttamisella voidaan vaikuttaa myönteisesti elämänlaatuun ja jopa koko elämänhallintaan (Lund 2007, 5).

2 OPPIMISVALMIUSRYHMÄN JA OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Oppimisvalmiusryhmän taustaa

Kriminaalihuollon tukisäätiö on kolmannen sektorin toimija, jonka tarkoituksena on tukea kriminaalihuoltotyötä ja erityisesti sen kehittämistä tuottamalla erilaisia kehittämisprojekteja. Toiminnan pääasiallinen rahoittaja on Raha-automaattiyhdistys. Toiminta pyrkii vaikuttamaan uusintarikollisuuteen ja sen vähenemiseen. Kehittämistyön tavoitteena on edistää edellä mainittua pyrkimystä kehittämällä palvelujen saavutettavuutta ja järjestämistä. Säätiön toiminnan tavoitteena on myös parantaa rangaistukseen tuomittujen henkilöiden suoriutumismahdollisuuksia yhteiskunnassa sekä rikosten takia kriisitilanteeseen tai syrjäytymisuhan kohteeksi joutuneiden henkilöiden aseman parantaminen. (Säätiön tarkoitus 2008.)

Säätiö hallinnoi vuosina 2007- 2010 Oppimisvaikeuksista vapaaksi -hanketta (Oppiva). Yksi hankkeen tavoitteista on selvittää karkealla tasolla alle 30-vuotiaiden vankien ja Kriminaalihuoltolaitoksen asiakkaiden oppimisvaikeuksia. Selvittämisen ja arvioinnin jälkeen on tavoitteena rakentaa asiakkaiden kanssa oppimisvaikeudet huomioivia kuntoutuspolkuja sekä ohjata asiakkaita tarkoituksenmukaisten tukimuotojen piiriin. Kuntoutus alkaa rangaistusaikana ja ulottuu kuntoutustoimenpiteisiin rangaistuksen jälkeiselle ajalle. Tarkoituksena on kokeilla ja kehittää toimintamalleja ja työmenetelmiä, jotka lisäävät rikoksenteekijöiden oppimisvaikeuksien tunnistamista ja huomiointia. Hankkeen tavoitteena on pysähdyttää sekä asiakkaat, että viranomais- ja järjestötoimijat oppimisvaikeuksiin liittyvän problematiikan äärelle sekä lisätä tietämystä oppimisvaikeuksista. Hankkeella on laajat yhteistyöverkostot, johon kuuluvat muun muassa Vankeinhoitolaitos, Kriminaalihuoltolaitos, Rikosseuraamusvirasto, Erilaisten oppijoiden liitto ry, Kuntoutussäätiö, ADHD-liitto ry ja Työvoimahallinto. (Oppimisvaikeuksista vapaaksi -hanke 2007- 2010, 2008.)

Hankkeessa työskentelee projektipäällikkö ja kaksi kuntoutusohjaajaa. Asiakastyössä työskenteli vuoden 2009 alkupuoliskolla myös opinnäytetyön tekijä. Hankkeen vuoden 2008 vuosiraportista ilmenee, että niissä laitoksissa, joissa on tehty asiakastyötä, on pyritty löytämään vaihtoehtoisia työmenetelmiä ja toimintamalleja. Vuoden 2008 aikana hanke tavoitti 234 uutta asiakasta, joista 110:n kanssa työskentely on sisältänyt ainakin kaksi tapaamista. Asiakasta yksi on ollut nainen. (Sunimento 2008, 4.) Naiset muodostavat vähemmistöryhmän vankiloissa, joka johtaa siihen, että naisilla on vankiloissa suppeammat toiminta- ja osallistumismahdollisuudet (Tammi-Moilanen 2002, 183). Hankkeen tulikin suunnitella ja toteuttaa työskentelymuoto, miten tavoittaa myös nuoret kriminaalitaustaiset naiset.

2.2 Oppimisvalmiusryhmän tavoitteet ja opinnäytetyön rakenne

Hanke järjesti tammi-helmikuussa 2009 toiminnallisen oppimisvalmiusryhmän Vanajan vankilassa nuorille naisvangeille. Ryhmä toteutettiin naisille, jotta myös he saivat tietoa oppimiseen liittyvistä asioista, tukea mahdollisiin oppimisvaikeuksiin ja muuta tietoa, joka saattoi helpottaa opiskelupaikan hankkimista tai muuten aikaa vapautumisen jälkeen. Koko hankkeen kohderyhmä on alle 30-vuotiaat, joten tämä raja oli myös ryhmäläisten kohdalla. Ryhmään otettiin alkuhaastattelujen perusteella kuusi osallistujaa, joista yksi oli hieman ikäkriteerin ylittävä. Osallistujien määrä kuitenkin vaihteli eri kerroilla ryhmätoiminnasta riippumattomista syistä. Ryhmä kokoontui yhteensä kahdeksan kertaa ja jokaisen kokoontumisen kesto oli kaksi tuntia. Ryhmänvetäjinä toimivat hankkeen kuntoutusohjaaja ja sekä opinnäytetyön tekijä.

Ryhmätoiminnan pääasiallinen tavoite oli oppimisvalmiuksien parantaminen sekä käsitellä nuorten naisvankien kanssa yleisellä tasolla oppimiseen liittyviä aihealueita. Toiminnan aikana käytiin läpi esimerkiksi seuraavia oppimiseen liittyviä teemoja: Niilo Mäki-instituutin lukiseula, oppimistyyli, muisti, tarkkaavaisuus, matematiikan testi ja itsetunnon ja oppimisen yhteydet. Aihealueista keskustelun myötä tavoitteena oli motivointi opiskeluihin ja työhön. Omaan oppimiseen liittyvien asioiden pohdinta ja niistä keskustelu saattoivat vaikuttaa itsetuntoa kohottavasti. Pitkän aikavälin tavoitteena olivat osallisuuden lisääminen, sosiaalinen vahvistaminen ja uusintarikollisuuden ja syrjäytymisen ehkäiseminen. Ryhmätoiminta painottui yleisen tason teemoihin, mutta tarvittaessa ryhmäläiset olisivat voineet saada myös yksilöllisempää tukea ja ohjausta oppimisen vaikeuksiin.

Oppimisvalmiusryhmän toimintaa kuvaava ja sitä arvioiva opinnäytetyö etenee siten, että aiheeseen liittyvien aikaisempien hankkeiden ja tutkimusten esittelyn jälkeen opinnäytetyö paikannetaan ja perustellaan teoreettisesti. Opinnäytetyön teoreettisessa viitekehyksessä jäsennetään vankilaa toimintaympäristönä, vankeinhoidon kuntouttavaa toimintaa, naisvankien asemaa vankiloissa ja vankiloiden ryhmätoimintaa. Olennainen osa työssä on myös oppimisvaikeuksien huomiointi ja kuntoutus. Opinnäytetyö on toteutukseltaan toiminnallinen työ ja laadullinen arviointitutkimus. Viitekehysosion jälkeen työ etenee tarkempaan arvioinnin toteuttamisen, arviointikysymysten, arviointimenetelmien ja aineiston analyysin esittelyyn. Arviointitulosten esittelyyn sisältyy jokaisen tapaamiskerran sisällön tarkempi avaaminen. Tuloksissa on myös kaksi taulukkoa, joihin on koottuna kokoontumisten numeroarvosanat ja mielipiteet kasvonilmein. Lopussa tuloksia on koottu yhteen ja pohditaan opinnäytetyön ja oppimisvalmiusryhmän hyviä ja huonoja puolia.

2.3 Aihetta koskevat aiemmat hankkeet ja tutkimukset

Kuntoutussäätiön Opi oppimaan-hanke (2006-2010) on Oppiva -hankkeen ohella yksi niistä hankkeista, jotka kuuluvat Raha-automaattiyhdistyksen oppimisvaikeusohjelmaan. Oppimisvaikeusohjelmassa on mukana yhteensä 22 hanketta, jotka liittyvät oppimisvaikeuksiin. Opi oppimaan- hankkeen tavoitteena on kehittää uusia sekä muokata vanhoja kuntoutuspalveluja oppimisvaikeuksisille nuorille ja aikuisille. Tavoitteena on myös kehittää uusia toimintamalleja ja työmenetelmiä, kuten oppimisvalmennus ja lukikonsultointi. Hankkeella on omat verkkosivut, josta löytyy monipuolista tietoa oppimisvaikeuksista. Hanke on tuottanut Opi oppimaan- työkirjan, joka oli käytössä myös Vanajan ryhmätoiminnassa. Oppimisvaikeuksien tunnistuslista on yksi hankkeen saavutuksista, kuten myös hankkeen järjestämät koulutukset alan asiantuntijoille. (Haapasalo & Korkeamäki 2009, 10, 12, 15.) Hanke on yksi Oppivan yhteistyötahoista. Osa Oppivaan halunneista yksilöasiakkaista, jotka esimerkiksi ovat olleet yli 30-vuotiaita, on ohjattu Opi oppimaan - hankkeen palveluiden piiriin.

Lukki-hanke oli Turun kristillisen opiston lukikuntoutuksen kokeiluprojekti vuosina 2002-2005, ja se oli Raha-automaattiyhdistyksen rahoittama. Hankkeen tavoitteisiin kuului tietouden lisääminen lukivaikeuksista ja siitä, miten ne saattavat vaikuttaa ihmisten elämään. Hanke pyrki tuomaan lukikuntoutusta sellaisiin paikkoihin, joissa ihmisille tarjotaan muitakin palveluita; esimerkiksi työttömien yhdistyksiin ja kansalaisopistoihin. Hankkeen tavoitteena oli kehittää aikuisille suunnattu lukikuntoutusohjelma, jota toteutettaisiin pienissä lukiryhmissä erilaisissa organisaatioissa, yhteistyökumppaneiden tuella. Lukki-hankkeen yksi yhteistyökumppani oli Lounais-Suomen vankila. Hankkeen tuotoksena syntyi muun muassa kirjallista materiaalia, kuten Lukki-kansio Avaimia luki-lukkoihin ja oheismateriaalina kirja Oppimisen lukoista oppimisen avaimiin. Hankkeen tuottamaa materiaalia olivat edellä mainittujen lisäksi kuusi oppimistehtävää sekä oppimisvaikeuksien kartoittamiseksi tehtyt alkukartoitustehtävät. (Lukki-hanke 2005.) Lukki-hankkeen kirjallista materiaalia on käytetty Oppiva -hankkeessa. Lukin kohderyhmään kuului myös oppimisvaikeuksiset vangit ja hanke järjesti ryhmämuotoista lukikuntoutusta.

Turun kristillisellä opistolla on meneillään muitakin oppimisvaikeuksiin liittyviä hankkeita, jotka tarjoavat tukea oppimisvaikeuksisille, sekä pyrkivät ehkäisemään syrjäytymistä. Yksi niistä, joka liittyy vahvasti Oppivankin asiakasryhmään, on Verkko-Lukki-hanke. Verkko-Lukki tuottaa aineistoa, joka tukee lukemisen ja kirjoittamisen taitojen kehittymistä. Aineisto on tarkoitettu kolmen erilaisen ryhmän jäsenille, joilla on pulmia lukemisessa ja kirjoittamisessa; romanit, maahanmuuttajat ja vangit. Erityisesti hankkeessa otetaan huomioon edellä mainittujen ryhmien lapset ja nuoret. (Verkko-Lukki 2009.)

Lukineuvola-hanke käynnistyi vuonna 2004 ja päättyi vuoden 2007 lopussa. Se oli ESR - rahoitteinen hanke, jonka tavoitteena oli kehittää tunnistamis-, ohjaus- ja neuvontapalveluja oppimisvaikeuksisille nuorille ja aikuisille.(Valkama 2007, 6.) Hankkeen myötä aloitti toimintansa neljä lukineuvola Joensuussa, Pirkanmaalla, Vaasassa ja pääkaupunkiseudulla Helsingissä. Lukineuvola on palvelupiste, josta jaetaan tietoa, ohjausta, tukea ja neuvoja oppimisen pulmiin. Lukineuvola auttaa ja ohjaa aikuisten ja nuorten lisäksi ammattilaisia.(Lukineuvola 2008.) Lukineuvolan osahankkeessa työskenneltiin muun muassa Helsingin vankilassa, jossa vangeille järjestettiin esimerkiksi inforyhmiä oppimisvaikeuksista, pikalukitestejä ja havaintokanavatestejä.(Kuivajärvi & Sunimento 2007,104.) Lukineuvolalla ja Oppivalla on yhteneväisyyksiä, sillä Lukineuvola toimii Helsingin vankilassa ja asiakasryhmään näin ollen kuului kriminaalitaustaisia. Lukineuvolassa käytettiin samankaltaisia työmenetelmiä kuin Oppivassa.

Vuosina 2005-2007 Rikosseuraamusvirasto toteutti kehittämishankkeen, joka liittyi vankien opetukseen. Myös Opetushallitus osallistui hankkeen toteuttamiseen. Hanke jakautui kolmeen osahankkeeseen; vankien oppimisvaikeuksien tunnistaminen, vankien oppimisvaikeuksien yleisyyden ja laadun selvittäminen sekä tukitoimenpiteiden kehittäminen. Hankkeen pääasialliset kehittämis- ja tutkimustarpeet liittyivät edellä mainittuihin asioihin sekä vankilahenkilökunnan kouluttamiseen oppimisvaikeuksien tunnistamiseen sekä vaikuttavien kuntouttavien toimenpiteiden suunnitteluun. Kehittämishankkeen tavoitteisiin kuului, että vangin mahdolliset oppimisvaikeudet voidaan käytännön työssä tunnistaa heti vankilaan tulon jälkeen ja oppimisvaikeuksien käsittelyä varten on vankiloiden henkilökunnalla käytettävissä menetelmiä ja tukitoimenpiteitä. Tavoitteena oli myös, että vangit voidaan ohjata ja motivoida osallistumaan tarvitsemaansa kuntoutukseen, ohjaukseen ja opetukseen. Tavoitteen oppimisvaikeuksien tunnistamisesta vankilaan tulovaiheessa osalta hanke liittyi sijoittajayksikkötoiminnan kehittämiseen. Tavoiteltavia lopputuloksia olivat muun muassa loppuun suoritettut peruskouluopinnot sekä elämänhallinnan ja työelämävalmiuksien lisääntyminen.(Mäki 2008, 6.)

Rikosseuraamusviraston julkaisusarjassa on ilmestynyt oppimiseen ja opiskeluihin liittyen Vangit koulutuksessa -selvitys, joka on tutkimus vankien koulutukseen osallistumisesta, oppimisvalmiuksista ja -strategioista sekä opetuksen laadusta.(Koski ja Miettinen 2007.) Rikosseuraamusviraston naisvankityöryhmä tutki naisvankien asemaa vankeinhoidossa ja tuotti julkaisun Naiset näkyviksi. Työryhmä muun muassa selvitti naisvankien sijoitustarpeita ja toiminnallisia tarpeita sekä laati suunnitelman naisvankien sijoittamisesta aluevankiloihin. Naisten rikollisuuteen ja naisvankien vankeusaikaan liittyvä tutkimustyö Suomessa on ollut erittäin vähäistä.(Naisvankityöryhmä 2008, 3, 29.)

Rikosseuraamusviraston julkaisusarjassa on ilmestynyt Riitta Granfeltin tutkimus ”Oppisin elämään oman riippuvuuteni kanssa”. Tutkimus kertoo Vanajan vankilassa, Vanajan osastolla tehtävästä naisvankien päihdekuntoutuksesta. Tutkimus kohdistui naisvankien vapauteen valmentavaan päihdeohjelmaan. Tutkimuksessa ohjelmaa on tarkasteltu osana Hämeenlinnan vankilan naisvankeihin kohdistuvaa kuntouttavaa toimintaa ja sitä, miten se asettuu osaksi monivaiheista kuntoutusjatkumoa. Ohjelmaa on lähestytty tutkimuksessa myös osana Vanajan osaston kokonaistoimintaa. (Granfelt 2007.)

3 NAISVANGIT JA KUNTOUTTAVA TOIMINTA VANKEINHOIDOSSA

3.1 Vankila toimintaympäristönä

Vankila on yhteisönä ristiriitainen. Se voidaan nähdä yhteiskunnallisen pakkovallan tuottajana. Toisaalta vankilan pyrkimyksenä on auttaa ja kuntouttaa vankeja. Vankila on oikeusjärjestelmän osa; vapausrangaistusten toimeenpanon muoto. Vankila voidaan nähdä pienisyhteiskuntana, ja se heijastaa sen yhteiskunnan rakenteita ja arvoja, jolta se saa tehtävänsä ja toimeksiantonsa. (Tourunen 2002, 26.) Goffmanin mukaan totaaliset laitokset voidaan jakaa viiteen eri ryhmään. Yksi ryhmä on laitokset, joihin eristetään henkilöitä, joiden katsotaan tahallisesti vaarantavan yhteiskuntaa, esimerkiksi vankilat. Totaalisessa laitoksessa on niin sanotut asukit, joiden yhteydet ulkopuoliseen maailmaan ovat rajoitetut. Heitä valvoo pienempi joukko henkilökuntaa. Näiden kahden ryhmän sosiaalinen välimatka on tavallisesti melko suuri ja he saattavat nähdä toisensa kapea-alaisesti stereotyyppeinä. Totaalinen laitos säätelee ihmisen monia elämän puolia ja laitoksen tulee saada alun perin asukas yhteistoimintaan. (Goffman 1997, 6-8, 15-16.)

Usein vankilaan joutuminen merkitsee syrjäytymiskiirteen syvenemistä ja ehdoton vankeusrangaistus on seuraamusjärjestelmässä viimesijainen vaihtoehto. Nuorten kohdalla vankeusrangaistusta pyritään välttämään hyvinkin pitkälle, mutta vankila voi myös antaa mahdollisuuden pysähtyä ja saada apua vaikeiden elämäntilanteiden selvittelyyn. Moni vangeista on jo aikaisemmin elämässään elänyt laitoksessa, vankila toimiikin ehkäpä jo lapsuusaikana alkaneen laitосkiirteen päätepisteenä. Vankila on monin tavoin erillään muusta yhteiskunnasta. Vankilassa vangin tulee sopeutua ja noudattaa vankilan sääntöjä. Vankiloissa on pääsääntöisesti hyvin rajatut mahdollisuudet toteuttaa erilaisia toimintoja vangeille. Vankila rajoittaa myös vangin oikeuksia koskien päätöksentekoa ja huolehtimista omista asioista. (Granfelt 2008, 29-31.)

Vangin siirtäminen suljetusta laitoksesta avolaitokseen määrääjäksi tai rangaistuksen jäljellä olevaksi osaksi on perusteltua silloin, kun siirto edistää vangin rangaistusajan suunnitelman toteutumista. Vuonna 2008 avolaitokseen oli sijoitettuna noin 30 prosenttia rangaistusvangeista eli keskimäärin 877 rangaistusvankia. Avolaitossiirron syynä on usein vangin osallistuminen johonkin työ- ja toimintakykyä ylläpitävään toimintaan. Tällaiseksi toiminnaksi voidaan laskea esimerkiksi kuntouttavat ohjelmat, valmentava työ tai osallistuminen oppisopimuskoulutukseen. Tavoitteena on, että vanki vapautuisi joko avolaitoksen kautta tai vapauttaminen tapahtuisi vaiheittaisen valvonnan vähentämisen, kuten valvotun koevapauden tai ehdonalaisten vapauden kautta. Rangaistuksen loppuvaiheessa sijoittaminen avolaitokseen helpottaa vapautumisen jälkeisen ajan valmistelua, kuten yhteydenpitoa omaisiin tai yhteiskuntaan paluun kannalta tärkeisiin viranomaistahoihin ja -palveluihin. (Rikosseuraamusvirasto 2008, 8.) Avolaitoksissa on suljettua laitosta vapaammat olosuhteet. Näin ollen avolaitoksiin sijoitetaan vankeja, joiden oletetaan pysyvän laitoksessa sekä sopeutuvan näihin olosuhteisiin. Vangeilta edellytetään avolaitoksessa sitoutumista päihteettömyyteen, johon vanki tekee kirjallisen suostumuksen. (Richter 2002, 85.)

Vanajan vankilan Vanajan osaston ohella naisvangeille suunnattuja avolaitospaikkoja on Satakunnan vankilan Köyliön osastolla ja Ylitornion vankilassa. (Rikosseuraamusvirasto 2008, 39.) Vanajan osaston ympäristö muistuttaa hyvin vähän vankilaa. Alue koostuu päärakennuksesta, rivitaloista, puutaloista ja työverstaasta, jotka sijaitsevat peltojen, metsien ja järven läheisyydessä. Avolaitoksesta ei löydy muureja, metallinpaljastimia tai kaltereita. Vankila on ainutlaatuinen toimintaympäristö ja siksi siellä toteutettava kuntoutuskin on erityislaatuista. Kontrolliin ja rangaistukseen perustuvassa ympäristössä kuntoutuksen on löydettävä oma paikkansa. Tämä on realiteetti, joka on jatkuvasti taustalla. Avovankilassa asetelma ei ole läheskään yhtä ristiriitainen kuin suljetussa laitoksessa. Avolaitoksessa keinoja kontrolloida vankeja ovat esimerkiksi ilmoittautumiset kolmesti päivässä päivystykseen, päihdetestit, tavaroiden tarkastukset ja liikkumisrajoitukset. (Granfelt, 2007, 9-13.)

Suurin osa vangeista tulee Vanajalle Hämeenlinnan vankilasta, tosin Vanajalle voi hakea myös muista vankiloista. Osa tulee suoraan siviilistä suorittamaan tuomiotaan avolaitokseen. Ensikertalaiset sekä nuoret naiset ovat etusijalla, tosin myös rikoksenuusijat voivat päästä Vanajalle. Elinkautisvangeillakin on mahdollisuus suorittaa osan tuomiostaan avovankilassa. Kun arvioidaan vangin avolaitoskelpoisuutta ja riskitekijöitä, arvioinnissa otetaan huomioon niin vanki kuin vastaanottava laitos. Mikäli vankilaan pääsisi syntymään rikollisuutta ja päihteiden käyttöä suosivaa alakulttuuria, tuhoaisi se kuntoutuksen edellytykset. Avolaitokseen hakevalta vaaditaan hyvää käytöstä ja työkykyä sekä sitoutumista päihteettömyyteen. Vanajalle hakevalta arvioidaan erityisesti hänen kuntoutusmotivaatiota ja -tarvetta. (Granfelt 2007, 9-12, 56.)

Sillä, millaisessa ympäristössä kuntoutusta toteutetaan saattaa olla hyvinkin vahva merkitys. Vankilassa kuntoutus ei ole perustehtävä. Joidenkin mielestä laitosturvallisuus ja kuntouttava toiminta ovat sellaisessa ristiriidassa keskenään, ettei vankilan sisälle voi muodostua kuntoutusta tukevaa terapeutista ympäristöä. Tunnuspiirteiksi terapeuttiselle ympäristölle voidaan ajatella ainakin luottamuksen ilmapiiri, kunkin osallistujan ainutlaatuisuuden kunnioittaminen ja pyrkimys keskinäiselle kunnioitukselle perustuvaan yhdenvertaisuuteen. Vankilassa laitosturvallisuus on ensisijaisen tärkeää. Se merkitsee kontrollin ja sen myötä erilaisten tarkastusten korostumista. Laitosturvallisuus sisältää myös yhdenmukaisen kohtelun ja ylhäältäpäin tulevan vallankäytön. (Granfelt 2007, 34.)

3.2 Naisvankien asema

Puhuttaessa yhteiskunnan marginalisaatiosta ja syrjäytymisestä, nähdään ongelmien usein liittyvän miehiin. Pääteet, rikollisuus ja asunnottomuus ovat pitkälti miesten ongelmia. Tästä seuraa se, että organisaatiot, joiden toiminta liittyy näihin ongelmakohtiin, ovat kehitetty pääosin miesten lähtökohdista. Yleensäkin julkisessa keskustelussa vangeista ja päihdeikäikäyttäjistä puhutaan melko vähän, vielä vähemmän puhutaan naisvangeista ja narkomaaninaisista. Viime vuosina nuorten, huumeriippuvaisten naisten asunnottomuus on kasvanut. Tällaisessa tilanteessa usein tukea haetaan miesystävältä, jolla on myös päihdeongelma ja heikko sosiaalinen asema. Tilanne altistaa riippuvuussuhteille, parisuhdeväkivallalle ja syrjäyttää yhä enemmän. Naisvangeilla vankeusrangaistukseen johtaa usein useammin yksi rikos, joka romahduttaa elämän monella eri osa-alueella. (Granfelt 2004, 197-200, 207.)

Naisten rikollisuudessa on kolme piirrettä, joista enemmistö kriminologeista on samaa mieltä. Naisten on havaittu tekevän huomattavasti vähemmän rikoksia kuin miesten. Toiseksi naisten tekemät rikokset ovat luonteeltaan vähemmän vakavia. Naiset myös harvemmin uusivat rikoksiaan ensimmäisen tuomion jälkeen. On haettu selityksiä sille, miksi naiset ovat vähemmän rikollisia kuin miehet. Selityksiä on haettu naisten biologisista ja psykologisista ominaisuuksista. Naisten yhteiskunnallinen paikka, sosiaaliset tekijät ovat yksi vahva tekijä naisten vähäiselle rikollisuudelle. Yhteiskunnassa vallitsee sukupuoliroolit, jolloin nainen jo lapsesta lähtien pyritään kasvattamaan kiltiksi ja mukautuvaksi. Onkin väitetty, että naisten yhteiskunnallinen vapautuminen johtaisi myös naisten rikollisuuden kasvuun. (Laine 1991, 84-85.)

Naisvankien osuus kaikista vangeista on ollut kasvussa niin Suomessa kuin kansainvälisellä tasollakin. Noin 15 vuodessa naisvankien osuus on noussut 3,5 %:sta seitsemään prosenttiin.

Yleisin syy, miksi nainen on vankilassa, on väkivaltarikos. Yli puolella naisvangeista on alkoholiongelma ja vielä useammalla on huumeongelma. Useimmiten päihteidenkäyttö on sekakäyttöä. Naisvangeilla on yleistä erilaiset mielenterveydelliset pulmat; ahdistuneisuus, persoonallisuushäiriöt ja masennus. On myös tutkittu, että naiset ottavat miehiä paremmin vastuuta teoistaan, ja että heillä on positiivisemmat asenteet koulutukseen ja työhön. Niin mies- kuin naisvangeillakin koulutustaso on alhainen. (Naisvankityöryhmä 2008, 3.) Naisvankien tilanteissa korostuu yhteiskunnasta syrjäytyminen. Siihen liittyy heikko koulutustaso ja huono-osaisuus. Vankeus on monelle naisvangille elämäkriisi, jossa on vahvasti mukana häpeän tunne. (Tammi-Moilanen 2002, 186-187.)

Naisvankien erityistarpeet jäävät usein miesvankien tarpeiden alle, koska naiset muodostavat vankien vähemmistön. Heille on tarjolla melko suppeasti toiminta- ja osallistumismahdollisuuksia. (Tammi-Moilanen 2002, 183.) Naisvangeille suunnattuja vankeuden aikaisia kuntouttamismuotoja tulisi kehittää. Kuntoutusmahdollisuuksia tulisi lisätä ja toiminnan järjestämisen tulisi olla organisoidumpaa aluevankiloiden sisällä ja aluevankiloiden välillä. (Naisvankityöryhmä 2008, 99.) Rangaistusajan suunnitelma laaditaan vangin ollessa sijoittajyksikössä. Suunnitelma laaditaan joko yhteistyössä vangin kanssa haastatteleamalla tai kirjallisen materiaalin pohjalta. Naisvangeille suunnattujen toimintoja on vähän ja se vaikeuttaa tavoitteiden asettamista rangaistusajalle, kuten myös tavoitteiden toteuttamista. Suunnitelman teon ja sen mukaisen toiminnan tavoitteena on auttaa vankia saamaan valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan. Näin edistetään vangin sijoittumista yhteiskuntaan. Rangaistusajan suunnitelmissa ja sen mukaisissa tavoitteissa korostuu ammatillisten valmiuksien saaminen sekä työllistyminen ja päihteettömyys. (Naisvankityöryhmä 2008, 4, 53 -54.)

Naisvankityöryhmä tuo mietinnössään esille, että se kannattaa naisvankien ryhmämuotoisen kuntoutuksen ja ammatillisen koulutuksen järjestämistä valtakunnallisina. Ryhmämuotoisen kuntoutuksen järjestäminen on perusteltua sen vaikuttavuuden vuoksi. Kuntoutukseen osallistuminen erillään miehistä edistää naisten kuntoutumisprosessia ja vähentää seksuaalista häirintää. (Naisvankityöryhmä 2008, 4-5.) Joka laitoksessa, jossa on naisia, on miehiäkin. Työtoiminnassa sekä koulutuksessa on ollut sekaryhmiä naisille ja miehille. Mutta kuntoutuksessa toimivampi vaihtoehto on erilliset ryhmät. (Tammi-Moilanen 2002, 186.) Naisilla on positiivisempi käsitys opiskelun hyödyllisyydestä ja mielenkiintoisuudesta kuin miehillä. Naiset olisivatkin kiinnostuneita monipuolisista opiskelumahdollisuuksista. (Naisvankityöryhmä 2008, 97.)

Rangaistusaikana tehtävä työ voidaan jakaa vankeuslain mukaisesti ammattityöhön sekä valmentavaan työhön. Ammattityön tarkoituksena on ylläpitää vangin työtaitoa ja edistää työllistymistä. Valmentavan työn tarkoituksena on kuntouttaa sekä parantaa vangin työkykyä

ja työvalmiuksia. Naisvankien työtoiminta on pääosin käsityöpainotteista. Naisten työtoiminnan monipuolistaminen edesauttaisi työllistymistä vapaudessa. Mikäli työtoimintaa pystyttäisiin järjestämään riittävän valvotusti, yhteinen työtoiminta miesten kanssa voisi mahdollistaa monipuolistumisen. (Naisvankityöryhmä 2008, 95- 96.) Lainsäädännössäkin on määräys vankien sijoittamisperusteista. Nais- ja miesvangit on pidettävä eri asunto-osastoissa ja mahdollisuuksien mukaan eri laitoksissa. Naisvankien kohdalla tulee myös muistaa suomalaisessa yhteiskunnassa oleva tasa-arvon vaatimus. (Tammi-Moilanen 2002, 184.)

3.3 Kuntouttava toiminta vankeinhoidossa

Vankeusrangaistuksella on monta tehtävää ja pyrkimystä. Sillä pyritään muun muassa rikollisuuden ennaltaehkäisyyn ja vääryyden sovittamiseen. Vankeusrangaistuksen yhtenä tehtävänä on myös vankien kuntouttaminen. (Laine 2002, 124.) Rikosseuraamusalalla kuntouttava toiminta on hyvin monimuotoista. Mikä on siis kuntouttavaa toimintaa? Se voi tarkoittaa erityishenkilöstön tehtäviin kuuluvaa toimintaa tai kuntoutus voidaan ymmärtää osana kaikkea rikosseuraamusalan työtä. Esimerkiksi työtoiminta voidaan nähdä tärkeänä osana rikoksettoman elämäntavan valmiuksien kehittämistä. Kuntouttava toiminta voi olla yksilöiden kanssa tehtävää asiakastyötä tai ryhmien kanssa työskentelyä. (Rantanen 2008, 120 -121.)

Vankeusajan yhtenä tavoitteena on edistää valmiuksia rikoksettomaan elämään ja sijoittumiseen yhteiskuntaan. Vankilassa järjestettävien toimintojen tulee olla tämän tavoitteen mukaisia. (Naisvankityöryhmä 2008, 89.) Kuntouttavan toiminnan vaikuttavuutta voidaan tulkita monella tavoin. Rikosten teon kokonaan lopettamisen lisäksi myönteistä kehitystä on, jos ihminen syyllistyy lievempiin rikoksiin, hän tekee harvemmin rikoksia tai hänen rikoskierteensä syveneminen hidastuu. Vankien kuntoutustarpeet liittyvät moniin eri alueisiin ja erilaisia ohjelmia ja toimintaa tarvittaisiinkin huomattavasti enemmän. (Karsikas 2006, 11 -12.)

Vangeille järjestettävää toimintaa ovat työ, koulutus ja muu vankilan järjestämä tai hyväksymä toiminta. Toiminnan tavoitteena on edistää vangin sijoittumista yhteiskuntaan vahvistamalla vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan, ylläpitämällä ja parantamalla vangin ammattitaitoa ja osaamista sekä työ ja toimintakykyä sekä tukemalla vangin päihteetöntä elämäntapaa. (VL 8 luku, 15.) (Koski & Miettinen 2007, 29.) Vankeinhoitolaitoksen tehtävänä on lisätä vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan edistämällä vangin elämänhallintaa, johon liittyy olennaisesti koulutus. Vanki voi osallistua koulutukseen vankilassa tai mahdollisesti vankilan ulkopuolella tietyin edellytyksin. Vankeja tulisi motivoida

ja rohkaista osallistumaan aktiivisesti ja monipuolisesti koulutukseen. (Koski & Miettinen 2007, 27 -28.)

Kuntoutuksen vaikuttavuudesta on tehty erilaisia tutkimuksia ja keskustelua on käyty erilaisten toimintojen ja ohjelmien vaikutuksista uusintarikollisuuden ehkäisyyn. 90-luvun loppupuolelta lähtien kuntoutukseen on tullut oppimiseen, moraaliin ja arvoihin liittyviä vaikuttamistoimenpiteitä. Laine (2002) tuo esiin, että Kanadan liittovaltion vankeinhoidon mukaan menestyksekkäiden kuntoutusohjelmien taustalla on neljä periaatetta:

1. riskin huomioimisen periaate
 - ➔ pyrkimys ennustaa rikollista käyttäytymistä, kuntoutuksen perustuttava uusimisriskiin
2. tarpeen huomioimisen periaate
 - ➔ uusimisriskin tason arviointi, keskeistä kriminogeenisten eli rikollista käyttäytymistä ylläpitävien tarpeiden tunnistaminen
3. vastaavuusperiaate
 - ➔ ohjelman ja sen toteutuksen tulee olla rikoksentekijän kykyjen ja oppimistyylin mukainen
4. ammatillisen harkinnan periaate
 - ➔ tulee olla ammatillista herkkyyttä ja joustavuutta havaita, etteivät kaikki rikoksentekijät ja vangit ole samanlaisia, vaikka riskit ja tarpeet olisivatkin

Kuntoutusajattelu pyrkii vaikuttamaan epäsosiaalisiin arvoihin ja asenteisiin, ja edistävänä tekijänä on myös pienryhmään kuuluminen. Ajattelu tavoitteena on vaikuttaa sellaisiin rikollisuuden kannalta oleellisiin seikkoihin, joihin ehkäisy-, kontrolli- ja pelotevaikutus eivät pysty vaikuttamaan. (Laine 2002, 133.) Vankeinhoidossa tapahtuvan kuntoutuksen tuntemus on melko vähäistä vankiloiden ulkopuolella, joka taas hankaloittaa verkostoyhteistyön muodostumista sekä kuntoutusjatkumojen aikaansaamista. Viime vuosina on erityisesti pyritty kehittämään päihdekuntoutusta sekä erilaisia toimintaohjelmia sekä muuta sosiaalista kuntoutusta. Kuntouttava toiminta on useimmiten prosessi, joka sisältää aloittamisia, keskeyttämisiä ja uudelleen aloittamisia. (Granfelt 2007, 37.)

3.4 Ryhmätoiminta vankilassa

Vankiloissa toimitaan hyvin paljon erilaisissa ryhmissä. Jotta ohjaus- ja valvontatyön toteuttaminen olisi toimivaa, päivittäiset toiminnot, kuten opiskelu ja työ ovat helpompi suorittaa ryhmissä. Osa vankilan ryhmistä on keskusteluun pohjautuvia kuntoutusryhmiä ja osa

taas työhön liittyviä toiminnallisia ryhmiä. Pääosa ryhmämuotoisesta toiminnasta on lyhytkestoista ja ryhmät ovat avoimia. Ohjaajana toimii joko ulkopuolinen henkilö tai henkilökuntaan kuuluva. Tällaisille ryhmille tavanomaista on, että ryhmäläiset vaihtuvat ja poissaoloja on paljon. Perusongelmiin kuuluu myös ryhmän sisäinen vastustus, ryhmän tavoitteiden epäselvyys, ryhmän paine hajota alkuvaiheen ryhmäprosessissa ja keskinäinen luottamus ei pääse muotoutumaan. Lyhytkestoilla ryhmilläkin on kuitenkin tärkeä merkityksensä ja ne täyttävät monia tavoitteita. Pitkäkestoissa ryhmissä on vähemmän ongelmakohtia. Ne ovat tavoitteellisia ja vaativat erityisosaamista.(Hypén 2002,111.)

Se, miten ryhmää on lähdetty perustamaan, on hyvinkin merkityksellistä ainakin ryhmätoiminnan alussa. Jos ryhmä on muodostunut ryhmäläisten tarpeiden mukaan, edistää se ryhmän toimintaa. Ryhmä toimii parhaiten, jos sen jäsenillä on samantyyppisiä tarpeita ja ongelmia. Vastarinta on olennainen osa ryhmän muotoutumista ja kehittymistä, ja sitä voidaan ja pitääkin käsitellä ajan kanssa ja vuorovaikutuksen keinoin. Olisi hyvin tärkeää, että ryhmän ohjaaja on mukana ryhmäläisten valinnassa. Ryhmäläisten määrän tulee olla sopiva riippuen ohjaajien määrästä ja ryhmän luonteesta. Ryhmäkoon kasvaessa ohjausprosessista tulee haastavampi.(Hypén 2002,113,117.)

Ryhmän muotoutuminen on kehitymisprosessi, ja ryhmä kehittyy koko toimintansa ajan. Ryhmäprosessissa muodostuvat ja kehittyvät ryhmän normit ja jäsenten roolit. Ne ovat välttämättömiä ryhmän toiminnalle. Ryhmäprosessiin kuuluu olennaisesti ryhmätoiminnan päättymisen.(Prosessi 2008.) Ryhmätoimintaa voidaan tarkastella tuloksellisuuden näkökulmasta, jolloin tuloksellisuutta voidaan tutkia suhteessa ryhmän tavoitteisiin. Analysoinnissa voidaan ottaa huomioon, saavuttaako ryhmä tavoitteensa tai ovatko tavoitteet selkeitä ja kaikille yhteisiä.(Tuloksellisuus 2008.) Vankilan ryhmätoiminnot pyrkivät johonkin tavoitteeseen, ne ovat tavoiteorientoituneita. Ryhmäläisten tavoitteena on joko hallinnan lisääntyminen tai riippuvuuden väheneminen.(Hypén 2002, 117.)

Ryhmämuotoinen kuntoutus ja ryhmässä tapahtuvat keskustelut mahdollistavat vertaistuen saamisen muilta ryhmäläisiltä. Vertaistuellalla on havaittu olevan tärkeä merkitys lukihäiriöistä kärsivien aikuisten psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin kasvulle. Hyvinvoinnin kasvaminen puolestaan mahdollistaa paremman keskittymisen ja suoriutumisen lukemisen ja kirjoittamisen tehtävissä. (Kuntoutussäätiö 2008.) Kannustavalla vertaistuellalla voi olla ratkaiseva merkitys. Kokemusten jakaminen yhteisesti saattaa auttaa ymmärtämään, että muillakin on samanlaisia pulmia ja, että ongelmat eivät ole ylitsepääsemättömiä.(Hintikka & kump. 2008,10.) Vertaistuki voidaan määritellä kokemusten, ajatusten ja ideoiden jakamiseksi sellaisten henkilöiden kesken, joilla on tiettyä asiaa koskien paljon yhteistä ja samankaltainen tilanne. Vertaistuellalla voidaan esimerkiksi purkaa negatiivisia asioita ja

tuntemuksia, joita on kertynyt vuosien aikana. Asiat voivat liittyä vaikkapa työhön tai opiskeluun. (Raitanen 2007, 125.)

Vuorovaikutus on käsitteenä hyvin laaja ja se voidaan nähdä hyvin monimuotoisena. Se sisältää yksilöiden, yhteisöjen, organisaatioiden ja kulttuurien välistä vuorovaikutusta. Se voi olla valtaa ja vallankäyttöä, yhteistyötä tai sosiaalisesti jaettuja yhteisiä sopimuksia ja sääntörakennelmia. Vuorovaikutustilanteet ovat hyvin erilaisia ja ainutlaatuisia ja molemmista osapuolista vahvasti riippuvaisia. Ihmisten väliseen vuorovaikutukseen ja suhteisiin liittyviä asioita ei voi selittää pelkästään yksilön ominaisuuksilla tai joidenkin työmenetelmien suorana vaikutuksena. (Mönkkönen 2007, 15.)

Ryhmänohjaajan tehtävänä on saada ryhmäläiset työstämään ja pohtimaan itse omia tilanteitaan, kyseenalaistamaan ja ajattelemaan. Ohjaajan tehtäviin ei kuulu olla tasavertainen ja antaa pelkästään neuvoja ja vastauksia. Ryhmien ohjaaminen onkin ryhmäläisten ja ohjaajien välistä vuorovaikutusta. (Hypén 2002, 15.) Ryhmän turvallisuuteen vaikuttaa merkittävästi vuorovaikutus ryhmänohjaajan ja ryhmän välillä. Ryhmän turvallisuutta lisää ryhmän jäsenten syvenevä vuorovaikutus oman itsensä kanssa. Ryhmän jäsenten välinen rakentava vuorovaikutus kehittyy koko ajan. Tärkeimpiin taitoihin ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa kuuluvat: vuorovaikutus itsensä kanssa, eri mieltä olemisen taito, kyky helpottaa toisen pahaa oloa, oman pahan olon ilmaiseminen, oman virheen myöntäminen, korjaavan palautteen antaminen, korjaavan palautteen vastaanottaminen sekä myönteisen palautteen antaminen ja vastaanottaminen. (Aalto 2000, 26- 27.)

Toimintaohjelmilla pyritään vaikuttamaan uusintarikollisuuteen. Vaikuttamisella tarkoitetaan toimenpiteitä, joita kohdistetaan seuraamusjärjestelmässä rikoksentekijöihin ja, jotka vähentävät rikollisen käyttäytymisen uusimisriskiä. Rikosten tekemisen taustalla voidaan nähdä olevan staattisia sekä dynaamisia tekijöitä. Staattiset tekijät, kuten ikä ja sukupuoli ovat pysyviä. Dynaamisiin tekijöihin, kuten koulutukseen, työmarkkinatekijöihin, asenteisiin, arvoihin ja sosiaalisiin taitoihin, taas voidaan vaikuttaa. Riski- ja tarveperiaate on ratkaisevassa osassa kuntoutusprosessia. Erilaiset ohjelmat tulisi ajoittaa oikein rangaistusajalle sekä kuntoutusjatkumolle. Kuntoutuksesta on hyötyä, mikäli se on suunniteltuna vangin riskitekijöiden mukaan ja ajallisesti oikeaan kohtaan vankeusrangaistusta eli oikean vangin tulee olla oikeassa paikassa ja oikeaan aikaan. (Rikosseuraamusvirasto 2005, 2.)

Vankeinhoidossa on tehty kansainvälisiä tutkimuksia, joiden perusteella on tarkennettu rikolliseen käyttäytymiseen vaikuttavien toimenpiteiden laatua ja kohdentamista. On todettu, että strukturoidut, mallinnetut ohjelmat, joissa käytetään ennalta määrättyä opetussuunnitelmaa, toimivat parhaiten. Menetelmät pohjautuvat siihen, että osallistujat

tunnistavat omia ajatuksia ja tunteita, arvioivat oman toiminnan ja ajattelun seurauksia sekä dialogiseen vuorovaikutukseen. Toimintaohjelmien pyrkimyksenä on usein vähentää kohdennetummin erilaisiin rikostyyppeihin syylistymistä. Esimerkiksi STOP-ohjelma on suunnattu seksuaalirikollisille ja Suuttumuksen hallinta sekä Omaehtoisen muutoksen-ohjelma väkivaltarikollisille. Cognitive Skills on taas ajattelu- ja ongelmanratkaisutaitojen oppimisohjelma. (Rikosseuraamusvirasto 2005, 2-4.)

4 OPPIMISVAIKEUKSIEN HUOMIOINTI JA KUNTOUTUS

Ihmisen kognitiivisiin toimintoihin kuuluu muun muassa havaitseminen, muistaminen ja ajatteleminen. Toiminnot ovat saumattomassa yhteydessä toisiinsa. Ympäristöstä tulevan tiedon prosessointi on jatkuva prosessi, johon kuuluu tiedon vastaanotto, muokkaus ja tulkinta. Kyseinen prosessi aiheuttaa muutoksia esimerkiksi tiedoissa ja tunteissa. Kun muutokset kestävät kauemmin kuin hetken, tapahtuu oppimista. (Rauste von Wright & von Wright 1997, 19.) Oppimiseen liittyvät vaikeudet ovat erittäin yleisiä, noin 25 %:lla Suomen väestöstä on jonkinlaisia pulmia oppimisessa. Oppimisvaikeuksissa ei ole kyse tyhmyydestä tai laiskuudesta, vaan ihmisillä on erilaisia tapoja oppia, prosessoida ja hahmottaa tietoa. Useimmiten oppimisvaikeus on ihmisen synnynnäinen ominaisuus. Oppimisvaikeuksien tunnistamisella saattaa olla suuri merkitys syrjäytymiskiirteen katkaisussa. (Lukineuvola 2008.)

Oppimisvaikeudet ilmenevät eri tavoin työssä ja koulutuksessa. Kielelliset vaikeudet voivat liittyä esimerkiksi kuullun ymmärtämisen ja nähdyn tekstin ymmärtämisen vaikeuteen. Kielellisiä vaikeuksia ovat lukihäiriö sekä kielellisen tuottamisen häiriö. Vaikeudet näyttäytyvät työssä ja koulutuksessa hieman eri tavoin, mutta kummassakin saattavat vaikuttaa tunnistamattomina hyvin paljon. Kielellisten vaikeuksien lisäksi oppimiseen liittyviä vaikeuksia ovat tarkkaavaisuushäiriöt, hahmotushäiriöt ja motoriikan häiriöt. (Koskiniemi 2008.) Oppimisvaikeudet voivat olla seurausta heikosta opiskelumotivaatiosta sekä tehottomista opiskelutottumuksista. Myös emotionaalisilla ongelmilla sekä riittämättömällä tuella opiskeleissa voi olla yhteyksiä oppimisen vaikeuksiin. Oppimisvaikeuksien lähtökohtana voivat olla kognitiivisissa toiminnoissa ilmenevät häiriöt, joiden taustalla on poikkeava aivojen toiminnallinen järjestäminen. Oppimista ja oppimismotivaatiota tukevia opetus- ja kuntoutuskäytäntöjä tulisi kehittää, jolloin oppimisvaikeuksien haitat pystyttäisiin minimoimaan. (Lyytinen & Kump. 2002, 10 -11.)

Oppimisvaikeuksia ei huomioida tarpeeksi toimintatavoissa eikä koulutuskeskeisessä yhteiskuntajärjestelmässä. Tunnistamattomana oppimisvaikeus saattaa aiheuttaa syrjäytymistä yhteiskunnasta ja peittyä mielenterveysongelmien, päihteidenkäytön, työttömyyden tai rikollisuuden alle. (Valkama 2007, 6-7.) Salon (2006, 20) tutkimuksen mukaan vangeilla olisi lähes puolella, 43 %:lla, huomattavia vaikeuksia lukutaidossa. Dysleksiaan viittaavia teknisen lukemisen vaikeuksia olisi kolmanneksella eli 33 %:lla. Harjaantumattomuuden ja epäsuotuisten tekijöiden aiheuttamia vaikeuksia 10 %:lla. On myös todettu, että antisosiaalinen käytös ja opinnoissa menestymättömyys liittyvät toisiinsa. (Koski & Miettinen 2007, 59.) Oppimisvaikeuksien huomioinnilla ja sen myötä oikeanlaisen tuen saannilla on suuri merkitys. Ne vaikuttavat sekä itsetuntoon että oppimiseen. Oppimisvaikeuksien huomioiminen voi auttaa koulutus- ja työpaikan saantia vankeusajan jälkeen. Oppimisvalmiuksien parantaminen saattaa vähentää rikosten uusimista sekä saattaa johtaa ammattitutkintoon ja näin yhteiskuntaan sijoittumiseen. (Salo 2007, 355.)

Kuntoutukseen pyrkivää toimintaa voidaan perustella samanaikaisesti sekä yhteiskunnan että yksilön hyödyllä. Kuntoutusta voidaan kuvata yhteiskunnallisena säätelyjärjestelmänä ja sen avulla pyritään takaamaan kansalaisten yhteiskuntakelpoisuus. Kuntoutuksen tavoitteeksi voidaan nähdä toimintakyvyn palauttaminen. Tällöin oletetaan, että ihmisen toimintakyky on syystä tai toisesta heikompi kuin niin sanotuilla normaaleilla ihmisillä. (Järvikoski ja Härkäpää, 1995, 12.) (Saukkola & Mannström-Mäkelä 2005, 14.) Kuntoutuksen vaikutukset voivat nuoren ihmisen kohdalla olla merkittäviä. Kuntoutus voi tuoda nuoren elämään positiivisia kokemuksia, jolloin tuntemukset osallisuudesta ja sosiaaliset voimavarat kasvavat. Sivullisuutta tuntevan nuoren itsetunto paranee ja luottamus myönteiseen tulevaisuuteen vahvistuu. (Karjalainen & Vilkkumaa 2007, 122.)

Oppimisvaikeuksien saralla on tarjolla erilaisia kuntoutusmuotoja, jotka saattavat auttaa oppimisen pulmissa. Oppimisvaikeuksiin liittyvien kuntoutuspalveluiden tarjonta Suomessa on kuitenkin melko vähäistä. Monilla paikkakunnilla se on jopa olematonta. (Lindholm 2007, 66.) Yksi kuntouttamisen muoto oppimisvaikeuskentällä on lukikuntoutusryhmät, joiden rakenteisiin ja sisältöihin on monia vaihtoehtoisia malleja. Lukiryhmän toimintaa voidaan suunnata esimerkiksi lukikuntoutukseen, oppimisen yleiseen tukemiseen, vertaistukitoimintaan tai samalla kertaa näihin kaikkiin. (Hintikka & Kump. 2007, 5.) Lukikuntoutus sanana saattaa luoda erilaisia mielikuvia ja sillä saattaa olla hyvinkin erilaisia sisältöjä. Vanajan ryhmätoiminnan kohdalla päädyttiin siihen, että sitä kutsutaan enemmän oppimisvalmiusryhmäksi kuin lukikuntoutusryhmäksi.

5 RYHMÄTOIMINTA JA SEN ARVIOINTI

5.1 Arviointikysymykset

Tämä on toiminnallinen opinnäytetyö ja arviointitutkimus, joka on toteutettu pääasiassa laadullisin menetelmin. Arviointi ja tutkimus voivat viitata hyvinkin erillisiin alueisiin, mutta niiden kesken voi olla kohtuullinen määrä hyödyllistä päällekkäisyyttä. Arviointityö vaatii harkittua tutkimusasetelmaa ja aineiston keräämistä, analyysiä ja tulkintaa. (Robson 2001, 25.) Kehittämistyöhön kuuluu olennaisena osana seuranta ja arviointi, sillä palautteen kautta päästään tietoiseen ja muutoshalaiseen toimintaan. Prosessiarvioinnissa tehdään jatkuvaa arviointia, joka toimii palautteena ja toiminnan ohjaamisen välineenä. Kehittämistyön arvioinnissa ei voida katsoa pelkkiä lopputuloksia, sillä pelkästään niistä ei voida tehdä päätelmiä toiminnan ja tulosten yhteyksistä keskenään ja niiden vaikutuksista toisiinsa. Useimmiten kehittämistyö etenee prosessimaisesti ja sille on myös tyypillistä moninaiset ratkaisuvaihtoehdot ja etenemisväylät. Prosessin edetessä alussa asetetut tavoitteet joko täsmentyvät tai mahdollisesti jopa jäävät kokonaan pois. (Seppänen-Järvelä 2004, 19.)

Opinnäytetyössä kuvataan, tutkitaan ja arvioidaan vankilan ryhmätoimintaa seuraavista näkökulmista ja haetaan vastauksia seuraaviin pää- ja alakysymyksiin:

- Miten koko ryhmätoiminnan prosessi eteni suunnittelusta toteutukseen?
 - Millaisia vaiheita ryhmätoiminnassa on erotettavissa ja millaiseksi toiminnan sisältö toteutuksineen muotoutui?
- Mikä merkitys ryhmätoiminnalla oli ryhmäläisille, vankilan yhdyshenkilölle ja ryhmän ohjaajille eli millaisena toiminta koettiin eri näkökulmista?
 - Mitä ja millaisia tavoitteita ryhmätoiminnalla oli ja miten niiden asettaminen ja toteutus koettiin eri positioista?
 - Millaisena ryhmätoiminnan sisältö ja toteutus sekä toimintamuodot ja työskentelytavat koettiin?
 - Mikä oli hyvää, mikä huonoa; tarpeellista, tarpeetonta, miksi?
- Mikä merkitys ryhmätoiminnalla on vastaavan toiminnan kehittämiselle ja ryhmätoiminnalle vankeinhoidossa ja kuntouttavassa työssä?
 - Mitä kehittämisajatuksia heräsi toteutetusta ryhmätoiminnasta, toimintamuodoista ja työskentelystä naisvankiryhmän kanssa?
 - Mitä reunaehtoja ja haasteita kehittämiseen liittyi?

Ryhmätoiminnan arviointi perustuu niin ryhmäläisten, ohjaajien kuin vankilan yhteyshenkilön kokemuksiin. Opinnäytetyö on toiminnallinen opinnäytetyö, koska siinä korostuu käytännön toiminnan kehittäminen. Kehittämisprosessi on ainutkertainen, kullekin projektille ominainen ja yksilöllinen toiminnan, havaintojen ja ajattelun kokonaisuus. Ryhmätoiminnankin kehittämisprosessi on alkanut ennen kuin itse toteutus, ja jatkuu myös toiminnan päättymisen jälkeen. (Seppänen-Järvelä & Karjalainen 2006, 219.)

5.2 Arviointimenetelmät ja aineiston keruu

Arviointimateriaalia on kerätty kolmelta eri suunnalta; ryhmäläisiltä, ohjaajilta ja vankilan yhteyshenkilöltä. Opinnäytetyössä kuvataan prosessia suunnitteluvaiheesta ryhmätoiminnan päättymiseen. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään kuvaamaan todellista elämää ja todellisia tilanteita. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään mahdollisimman kokonaisvaltaiseen kohteen tutkimiseen. Aineistot kootaan luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa. Tutkimuksen tekijän tulee luottaa omiin havaintoihinsa ja keskusteluihin. Materiaalin ja tietojen hankinnassa voidaan käyttää apuna myös esimerkiksi lomakkeita ja testejä. Yleisesti voidaan todeta, että kvalitatiivisessa tutkimuksessa on pyrkimyksenä pikemmin löytää ja paljastaa tosiasioita kuin todentaa jo olemassa olevia väittämiä. Tutkimus toteutetaan joustavasti ja suunnitelmia muutetaan olosuhteiden mukaisesti. (Hirsjärvi & kump. 2007, 152 -155.) Opinnäytetyön aineiston hankinnassa on käytetty pääasiassa laadullisia menetelmiä. Joiltain osin opinnäytetyötä täydentämässä on myös määrällistä tietoa ja aineistoa, esimerkiksi kertapalautekoosteissa. Seuraavassa taulukossa on tiivistettynä mitä menetelmiä arvioinnissa on käytetty ja minkälaisia aineistoja on kerätty keneltäkin. Taulukossa on myös otettu huomioon aineiston analysointi. Materiaalin määrä -kohdassa litteroitu materiaali on kirjattu fonttikoolla 11 ja rivivälillä 1.

Taulukko 1. Arvioinnin kohteet, menetelmät, analysointi ja materiaalien määrä

Arvioinnin kohde	Arviointimenetelmät	Analysointi	Materiaalin määrä
Ryhmäläiset	Alkuhaastattelu (liite 2)	Teemoittelu, koonti.	12 sivua
	Palautelomake (liite 4), 7:nä kokoontumiskertana jokaiselta	Avoimien kysymysten analysointi, taulukointi.	36 sivua
	Ryhmähaastattelu (liite 6)	Nauhoitus, litterointi, teemoittelu. Lainaukset.	8 sivua
	Materiaalien analysointi, testitulokset	Osa materiaalista hyödynnetty tulososiossa.	testit, aineet
Ohjaajat	Toiminnan dokumentointi ja pöytäkirjat (11 kpl)	Kuvaus suunnittelutyöstä.	13 sivua
	Arviointitaulukko	Nauhoitus, litterointi, teemoittelu, suorat lainaukset.	8 sivua
	Palauttekeskustelut, reflektio		22 sivua
Vankilan yhteyshenkilö	Haastattelu (liite 7)	Nauhoitus, litterointi, teemoittelu, lainaukset.	5 sivua

Edellä mainittujen menetelmien avulla on arvioitu koko prosessia, sen onnistumista ja kehitettäviä puolia. Aineisto on ollut hyvin monipuolinen. Prosessin arvioinnin tekemisessä ja tutkimuskysymysten selvittämisessä on käytetty menetelminä haastatteluja; yksilö- sekä ryhmähaastattelua. Ryhmäläisiä valittaessa toteutettiin yksilöhaastattelut, joista on tarkempi kuvaus tulososiossa. Viimeisellä kerralla käyty ryhmähaastattelu sekä vankilan yhteyshenkilön haastattelu olivat teemahaastatteluja, jotka nauhoitettiin ja litteroitiin kokonaisuudessaan. Ryhmähaastattelu muodostaa pitkälti pääaineiston. Vanajan vankilan yhteyshenkilöä haastateltiin ryhmätoiminnan päättymisen jälkeen.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa haastattelu on päämenetelmänä tiedonkeruussa. Haastattelussa ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa haastateltavan kanssa, josta on sekä haittaa että hyötyä. Haastattelu on menetelmänä joustava, sillä sen etenemistä ja toteutusta voidaan joustavasti säädellä tilanteen edellyttämällä tavalla. Haastatteluaiheiden ja -kysymysten järjestystä on mahdollista vaihdella, samoin vastausten tulkinnassa on enemmän mahdollisuuksia. Haastattelun ongelmakohtiin voi kuulua esimerkiksi se, että haastattelu saattaa viedä aikaa. (Hirsjärvi & kump. 2006, 194.)

Joka kokoontumisen jälkeen koottiin kirjallista palautetta. Palautteen kerääminen on yksi yleisimmistä tavoista arvioida toimintaa. Kriittisen ja asiallisen asiakaspalautteen avulla voidaan tunnistaa niitä asioita toiminnassa, joita tulisi kehittää. Kerätty palaute täydentää työntekijöiden tekemää omaa arviointia. Palautteen antamisen tulisi olla mahdollisimman helppoa. (Yliruka 2000, 43 -44.) Palautelomake sisälsi avoimia kysymyksiä, ryhmäläisten tuli

antaa kouluarvosana toimintakerralle, sekä valita viidestä kasvonilmeestä se, joka parhaiten kuvasi toimintakertaa (liite 5). Näillä kysymyksillä saatiin selkeästi mielipide joka kerran teemoihin liittyvistä asioista. Palautelomake sisälsi avoimia kysymyksiä, jotta toiminnasta saatiin myös konkreettisempaa tekstimuotoista palautetta. Palautelomakkeen kysymykset olivat: Mihin asioihin ryhmätoiminnassa olit tänään tyytyväinen? Mitä olisimme voineet tehdä paremmin? Mikä oli merkityksellistä sinulle tämän päivän kokoontumisessa?

Prosessiarvioinnin keskeinen asia on reflektio, joka on luontaista, spontaania ja usein tiedostamatonta. Reflektiota tarvitaan, jotta kokemuksista voidaan oppia. (Seppänen-Järvelä 2004,44.) Ohjaajat kävivät ryhmätoiminnasta palautekeskusteluja, joka oli hyvä reflektointikeino. Heti jokaisen kokoontumiskerran jälkeen ohjaajat varasivat aikaa ryhmätilanteen purkuun keskustelemalla. Ohjaajien arviointi perustuu joka kerran jälkeen käydyille palautekeskusteluille, joissa pyrittiin keskustelemaan päivän kokoontumisesta teemoin: vuorovaikutus, ryhmänohjaus, teema, kokonaisuus ja muuta. Keskusteluissa purettiin päivän kokoontumiskerran tunnelmat ja ajatukset. Keskustelut nauhoitettiin ja litteroitiin.

Ohjaajat täyttivät toiminnan aikana myös kirjallista arviointitaulukkoa, niin sanottua päiväkirjaa, johon kirjattiin kokoontumiskertojen kehittämiseksi sekä hyvät ja huonot puolet. Joka kerran jälkeen ohjaajat täyttivät kirjallista taulukkoa, johon kumpikin kirjasi asioita seuraavien otsikoiden alle: merkitys ryhmäläisille, hyvää, huonoa sekä kehittämiseksi. Arvioijan osallistumisen aste saattaa vaihdella. Arvioitsijan ollessa asteeltaan täysjäsen, on hän sitoutunut ryhmään ja on toiminnassa täysin mukana, esimerkiksi osana henkilökuntaa (Robson 2001, 147). Kummatkin ohjaajat tekivät itsearviointia, työpariarviointia sekä ryhmän arviointia niin kirjallisesti kuin joka kerran jälkeen käydyin palautekeskusteluin.

Ohjaajat olivat alustavasti suunnitelleet toiminnan joka kerralle, mutta tarkensivat suunnitelmia joka viikko suunnittelupalaverissa. Suunnittelupalaverien kesto oli joka kerralla 3-4 tuntia eli ajallisesti suunnittelutyöhön käytettiin melko paljon aikaa. Suunnitteluista tehtiin myös kirjalliset pöytäkirjat ja dokumentointia on joissain kohdin käytetty arviointimateriaalina. Suunnittelu toteutettiin kuitenkin melko nopealla aikataululla, joten joitakin suunnitelmia jouduttiin muuttamaan. Tavoitteena oli saada yhdelle tapaamiskerralle neuropsykologi puhumaan työstään, sekä ulkopuolinen puhuja kertomaan aiheesta päihteidenkäytön, mielenterveysongelmien ja oppimisen yhteyksistä. Nämä eivät kuitenkaan toteutuneet pääosin tiukan aikataulun vuoksi.

Prosessin systemaattisen arvioinnin peruslähtökohta on tarkastella toimintaa, jonka kautta pyritään päästä tavoitteisiin. Arvioinnin tehtävänä on tuoda esille projektin toteuttamisessa käytetty toimintatapa. Sen avulla voidaan tuoda esille prosessin luonne eli milloin ja millaisia

taitekohtia on ollut. Arvioinnin kautta voidaan kertoa, miten ongelmatilanteita on ratkaistu ja millaisia innovaatioita on tehty. Arvioinnissa erittäin tärkeässä roolissa tekijöidensä itsearviointi ja keskinäinen oppimiskokemusten peilaaminen. Puhutaan summatiivisesta ja formatiivisesta arvioinnista, jotka ovat arvioinnin kaksi ulottuvuutta, eivätkä ole toisiaan poissulkevia. Formatiivisella viitataan arviointiin, joka kohdistuu kehittämistyön toteuttamiseen; miten toimintaa on tehty ja millä keinoin sitä voitaisiin parantaa. Summatiivinen arviointi kohdistuu lopputuloksiin ja vaikuttavuuteen. (Seppänen-Järvelä 2004,19.)

Kehittämiprojektia voidaan kuvata ajallisena prosessina, jolloin se voidaan erotella erilaisiin vaiheisiin. Prosessi saattaa edetä syntyneen idean kautta suunnitteluvaiheeseen ja toteutukseen. Seuraavana vaiheena on tulosten hyödyntäminen. Vaiheet ovat melko helposti jäsennettävissä, mutta ideana prosessiarvioinnissa on tuoda esille huomattavasti tarkemmin sisältöä. Tietoa tarvitaan, jotta sitä voidaan käyttää toiminnan ohjaamiseen ja parantamiseen. Arviointi on välttämätön hyödyntää laajemminkin. (Seppänen-Järvelä 2004,21.)

5.3 Aineiston analysointi

Kerätyn aineiston analyysi, tulkinta ja johtopäätösten teko ovat tutkimuksen ydinasioita. Tämä vaihe on tärkeä, sillä siihen on tähdätty jo tutkimusta aloitettaessa. Analyysivaiheessa tutkijalle selviää, minkälaisia vastauksia hän saa arviointikysymyksiin. Voi myös käydä, että tällöin arvioinnin tekijälle selviää, miten arviointikysymykset oikeastaan olisi pitänyt asettaa. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa, joissa aineistoa kerätään monissa vaiheissa ja rinnakkaisesti eri menetelmin, analyysia ei tehdä vain yhdessä tutkimusprosessin vaiheessa vaan pitkin matkaa. Aineistoa siis kerätään ja analysoidaan osittain samanaikaisesti. (Hirsjärvi & kump. 2006, 209-211.) Kvalitatiivisten aineistojen käsittelyssä pitää ottaa huomioon, että aineiston analyysiä pitää tehdä koko ajan eikä jäädä odottamaan, että koko aineisto on valmis. Alustavat analyysit tuovat esiin hieman näyttöä siitä, miten aineistoa voisi tarkastella. (Robson 2001,177.)

Käytännön arviointi saattaa tuottaa paljonkin aineistoa. Haastattelut, kyselylomakkeet ja asiakirjat toiminnan suunnittelusta ja toteutuksesta tuottavat paljon analysoitavaa materiaalia. Arvioijan tehtävänä on saada aineistosta jonkinlainen kokonaiskäsitys. Kaikkein tärkeintä on tutustua aineistoon ja pohtia, miten sitä voisi käyttää saadakseen vastauksia arviointikysymyksiin. Aineisto tulee koodata jollain tavoin ennen analysointia ja tulkintaa. (Robson 2001,169-170.) Arviointimenetelmistä on muodostunut laajasti materiaalia, koska sitä on tullut kolmelta eri taholta ja monilla menetelmillä.

Tulososio etenee siten, että ensin on analysoituna alkuhaastatteluiden materiaalit, jonka jälkeen jokainen kokoontumiskerta on eriteltynä. Sen toiminnallinen sisältö on kuvattu sekä analysoitu ja loppuun on avattuna tapaamisen ryhmäläisiltä saadut kirjalliset palautteet. Ryhmäläisten kirjallisen palautteen lisäksi erittelyssä on ohjaajien arviointeja kokoontumisesta. Jokaisen kokoontumisen sisällön alle ei ole koottuna ryhmäläisten suullista palautetta, koska haastattelumuodossa kerätty palaute on viimeisen kokoontumisen ryhmähaastatteluosiossa teemoiteltuna neljään osioon. Vankilan yhdyshenkilön haastattelusta lainauksia on esitetty tekstin asiasisältöön sopivissa kohdissa. Määrällinen aineisto on tässä opinnäytetyössä laadullista aineistoa täydentävää ja sekundäärisaineistoa. Se on koostettu ja esitetty yksinkertaisin taulukoin määrällisinä kouluarvosanatietoina ja keskiarvoina.

5.4 Luotettavuus ja eettisyys

Kaikissa tutkimuksissa pyritään arvioimaan tehdyn tutkimuksen luotettavuutta. Laadullisen arviointitutkimuksen luotettavuutta parantaa, mikäli tekijä on tarkkaan selostanut tutkimuksen toteuttamisen, kuten myös sen kaikki vaiheet. (Hirsjärvi & kump. 2006, 216 - 217.) Eri tiedonkeruumenetelmillä on vahvuuksia ja heikkouksia. Jotta arviointikysymyksiin saataisiin luotettava vastaus, on arvioinnissa käytettävä kahta tai useampaa aineistonkeruumenetelmää. (Robson 2001, 125.)

Haastattelun luotettavuutta saattaa heikentää, että haastateltava pyrkii helposti antamaan sosiaalisesti suotavia vastauksia. Haastateltava saattaa antaa sellaisista aiheista tietoa, joista tutkija ei edes kysykään. Haastattelussa on ratkaisevaa, miten haastattelija osaa tulkita haastateltavan vastauksia. Tutkimustarkoituksessa haastattelulla on asetettuna tavoitteet ja sillä pyritään saamaan mahdollisimman luotettavia ja päteviä tietoja. (Hirsjärvi & kump. 2006, 195 -196.) Ryhmähaastattelun luotettavuuteen saattaa vaikuttaa, jos ryhmässä on yksi tai muutamia henkilöitä, jotka hallitsevat tai heidän mielipiteensä hallitsevat keskustelua eivätkä kaikki jäsenet tunne voivansa puhua avoimesti. Saadut tulokset on rajallisesti yleistettävissä, sillä ne riippuvat ryhmän jäsenten ja keskustelun vetäjän vuorovaikutuksesta. (Robson 2001, 143.)

Hyvää kyselylomaketta ei ole helppoa suunnitella, ja mikäli lomake on liian pitkä tai epäselvä, mielekkyyys lomakkeen täyttämiseen menee ja täyttäjää saattaa antaa vain lyhyitä, harkitsemattomia vastauksia niin avoimiin kuin suljettuihin kysymyksiin. Ryhmätoiminnassakin ryhmäläisten kertapalautelomaketta muokattiin alkuperäisestä suunnitelmasta. Ryhmätoiminnan prosessissa on kyse jatkuvasta kehittämisestä, uusien toimintatapojen luomisesta ja vanhojen mallien kehittämisestä.

Prosessiarvioinnissa tehtyjen havaintojen tulee koskea niitä asioita, joita on ollut tarkoitus arvioida. Arviointitieto, sen keruu ja tehdyt johtopäätökset tulevat olla tarkoituksenmukaisia. Tehtyjen johtopäätösten tulee olla selkeitä ja perusteltuja eli on näytettävä, millaisiin havaintoihin johtopäätökset perustuvat. Laatuun ja uskottavuuteen vaikuttaa myös tehty itsearviointi, joka ei ole aina kovinkaan helppoa. Prosessin etenemistä tulee seurata reaaliaikaisesti sekä tunnistaa ja paikantaa oppimistilanteita. Prosessiarvioinnin suurimpia haasteita on oikean tiedon kerääminen ja tiedon hyödyntäminen. (Seppänen-Järvelä 2004, 50 -53.)

Arvioinnissa ollaan tekemisissä ilmiöiden kanssa, jotka vaikuttavat ihmisten elämään. Arvioinnit tulee tehdä etiikka kunnioittaen ja ottaen aidosti huomioon sekä arviointiin osallistuvien että tulosten kohteena olevien hyvinvointi. Yleisen eettisen periaatteen mukaan arviointia ei tule tehdä tai siihen ei tarvitse osallistua tilanteessa, jossa henkilö ei tiedä olevansa arvioinnin kohteena tai ei halua sellaiseen osallistua. (Robson 2001, 50-51.) Alkuhaastatteluja tehdessä haastateltavilta kysyttiin lupa haastattelujen materiaalin käyttöön opinnäytetyössä. Ryhmätoiminnan alkaessa kerrottiin ryhmäläisille tarkemmin opinnäytetyön sisällöstä ja kysyttiin lupa koko ryhmätoiminnan materiaalin käytölle ja viimeisen kerran ryhmähaastattelun äänittämiselle. Ryhmätoiminnasta syntynyt kirjallinen materiaali tullaan säilyttämään Oppimisvaikeuksista vapaaksi- hankkeen työtiloissa, lukitussa kaapissa hankkeen päättymiseen asti. Tämän jälkeen materiaali hävitetään asianmukaisesti.

6 TOIMINTAKERTOJEN SISÄLLÖT JA ARVIOINNIN TULOKSET

6.1 Alkuhaastattelut

Alkuhaastattelut pidettiin joulukuun alussa 2008 ja toiminnan toteutus alkoi tammikuussa 2009 Vanajan vankilassa, Vanajan osastolla. Oppimisvalmiusryhmän suunnittelu ja toteutus lähti käyntiin melko nopealla aikataululla. Prosessi käynnistyi ensimmäisellä suunnittelulla marraskuun alussa, jota ennen ryhmätoiminnan toteutuksesta oli sovittu Vanajan vankilan kanssa. Ryhmätoiminnan esite (liite 1) lähetettiin Vanajan vankilan yhteyshenkilölle marraskuun 2008 puolessa välissä. Esite oli ollut vankien nähtävillä yleisten tilojen seinällä, mutta esitteen takia työntekijöille kiinnostuksensa ilmaiseita oli vain muutamia.

Ennen ryhmätoiminnan aloittamista käydyt haastattelut olivat tärkeitä ryhmäläisten niin sanotun rekrytoinnin kannalta. Oppiva -hankkeen alkukartoitushaastatteluiden pituudet

rajattiin aluksi puoleen tuntiin jokaista haastateltavaa kohden, koska haastattelun tarkoituksena oli pääteemojen mukaan kartoittaa alustavasti ryhmäläisten tilannetta oppimiseen liittyvissä asioissa ja saada kuva, minkälaisesta ryhmäläisestä oli kyse. Alkuhaastatteluissa kirjatut tiedot voitiin jakaa pääteemoihin: koulutus, työkokemus, oppimisvaikeudet ja tavoitteet.

Haastatteluita tehdessä kuitenkin huomattiin, että tilanne oli enemmänkin ryhmäläisten taustojen kartoittamista ja ryhmästä kertomista eli hyvin lyhyt noin 20 minuutin alkukartoitus riitti tässä vaiheessa. Ryhmänohjaajat tekivät haastattelut niin, että vuorotellen toinen haastatteli, toinen kirjasi asiat paperille. Päivän aikana käytiin yhteensä 11 lyhyttä haastattelua, joista ryhmään valittiin kuusi: viisi alle 30-vuotiaasta, yksi hieman ikäkriteerin ylittävä. Loput viisi haastateltavista oli reilusti yli 30-vuotiaita. Haastateltavat olivatkin hyvin eri-ikäisiä ja omasivat eritasoisia taustoja oppimiseen liittyvissä asioissa. Ikäkriteeri olikin huomattava tekijä ryhmäläisiä valittaessa. Vankilan yhteyshenkilökin toi esiin, miten ikäkriteerin ylittäneillä olisi suuria tarpeita tämäntyyppiselle toiminnalle. Yhteyshenkilö perusteli myös sitä, millä tavoin hän valitsi haastateltavia.

”Kun ajatellaan sitä ideaa, mikä täs oli, niin tietysti ikä oli semmonen ratkaiseva kysymys. Tuntu sillä lailla, että ne jotka on aktiivisia muutenkin, niin ne oli myöskin aktiivisia siihen ryhmään hakeutumaan. Joidenkin kohdalla pohti sitä, että miten se ryhmä palveli, koska siinä nytkin yks oli jopa abiturientti. Mut, et siin on toki niitäkin, jotka varmasti hyöty siitä ihan hirveestikin, että meni tavallaan ihan nappiin ne kriteerit ja ne tarpeet. Mutta täällä on sitten sellainen porukka, jotka on sen iän ylittäneitä, ja olisivat tosi isossa juuri tämän tyyppisen ryhmätoiminnan tarpeessa. Ehkä tässä nyt oli osallistuneena sellainen motivoitunein ryhmä. Osa kiinnostui ryhmästä esitteen perusteella ja osalle esittelin ryhmää. Ja sitte, mitä oltiin käyty rangaistusajan suunnitelmien kautta niinku niitä puutteita taikka oppimiseen liittyviä vaikeuksia ja, miten koulu on hurissu.”(Vankilan yhteyshenkilö 2009.)

Ennen ryhmätoiminnan alkamista tehdyt haastattelut olivat strukturoituja haastatteluja ja pohjana käytettiin hankkeella koko ajan käytössä olleen alkukartoituslomakkeen pohjalta tehtyä mallia (liite 2). Mallissa oli tarkkaan määritetyt kysymykset. Haastattelutilanteessa kysymysten muodot ja järjestys saattoivat vaihdella, kunhan jokainen isompi aihepiiri (koulutustausta, työkokemus, oppimisvaikeudet) tulivat käytyä läpi. Mallista puuttuivat kohdat: tavoitteet ja toiveet ryhmätoiminnalle, jotka myös kirjattiin alkuhaastattelussa. Haastateltavia pyydettiin myös ympyröimään annetusta paperista heitä lähinnä olevan vaihtoehdon eri väitteille. Tällä tavoin pystyttiin kartoittamaan vaikeuksien tasoa.

Haastattelut aloitettiin niistä, jotka olivat ikäkriteerin kannalta sopivia. Haastattelussa annettiin jokaiselle alustava aikataulu ja teemat kokoontumiskerroille (liite 4). Haastattelut tehtiin rekrytointi- ja motivointitarkoituksessa ja, jotta ohjaajat saivat tarkempaa kuvaa ryhmäläisistä ja heidän oppimiseen liittyvistä taustoista. Haastattelujen avulla ryhmätoimintaa voitiin muuntaa enemmän ryhmäläisille sopivaksi.

Kuudesta ryhmään valitusta nuorin oli syntynyt 1984 ja vanhin 1977. Heillä jokaisella oli peruskoulu käytynä, neljä oli saanut peruskoulu aikana jonkinlaista erityistukea (esimerkiksi erityisluokka, koulukoti, luki- tai tukiopetus tai muu.) Kenelläkään heistä ei ollut oppimisvaikeuksia tutkittu aikaisemmin. Heillä jokaisella oli keskeytyneitä ammatillisia opintoja. Nyt vankila-aikana kaksi heistä suoritti lukio-opintoja, ja toisella heistä oli meneillään ylioppilaskirjoitukset. Kahdella oli haastattelujen aikaan suunnitteilla opiskelut ravintola-alalla. Toinen heistä keskeytti ryhmätoiminnan jo alkuvaiheessa, koska siirtyi toiseen vankilaan, ja toinen sai opiskelupaikan ryhmätoiminnan aikana. Kahdella oli haastatteluvaiheessa jonkinlaisia suunnitelmia ja ajatuksia opiskeluihin liittyen. Ryhmäläisten työkokemukset ajallisesti vaihtelivat, muutamilla ei ollut työkokemusta ollenkaan ja enimmäismäärä oli neljä vuotta työelämässä. Työkokemukset vaihtelivat kuntouttavasta työtoiminnasta lastenhoitoon.

Haastateltavat kertoivat hyvin avoimesti tilanteistaan ja suunnitelmistaan liittyen opiskeluihin ja työhön. He olivat selvästikin pohtineet paljon oppimiseen liittyviä asioita. Haastateltavilta kysyttiin toiveita, ja minkälaisia tavoitteita he asettaisivat itselleen, mikäli he tulisivat ryhmään. Tavoitteina ja toiveina oli muun muassa, että saisivat tietoa itselleen, mikä on paras tapa oppia, tietoa neuropsykologisista tutkimuksista, itsetuntoa kohoamaan, opiskeluvaihtoehtoista keskustelua, omien vahvuuksien kartoittaminen ja keskittymisen parantaminen. Tavoitteita kysyttiin ja kirjattiin uudelleen ensimmäisellä kokoontumiskerralla.

Ryhmäläisten hankkimiselle olisi voinut olla myös vaihtoehtoisia malleja. Rekrytointi olisi voinut tapahtua ryhmämuotoisesti, jolloin aluksi olisi pidetty lyhyt, yhteinen info ryhmästä ja tämän jälkeen innostuneet olisivat voineet tulla ilmoittautumaan. Ryhmähaastattelussa kysyttiin ryhmäläisten mielipidettä tähän, ja heidän mielestään ryhmämuotoiset infotilaisuudet ryhmistä vankilassa eivät ole toimivia, vaan yksilöhaastattelut ovat parempi ratkaisu. Näkökulmana oli myös se, että infossa ryhmästä saisivat kaikki halukkaat tarkempaa tietoa. Mutta tämä tapa hankkia ryhmäläisiä oli siis toimiva. Kysymyksenä toki on, pääsevätkö tällaisella keinolla ryhmään mukaan näkyvämmät, aktiivisemmat persoonat ja pois jäävät ne, jotka eivät ole osanneet ilmaista kiinnostustaan ja joilla olisi suurempia tarpeita.

”Just siit ryhmän sisällöstä, siitä vois olla jotain etukäteistietoo. Tosiaankin se, että vankilassa niin niihin infotilaisuuksiin voi sitten tulla hyvinkin paljon ihmisiä, jotka tulee vaan sen takia, että on jotain muuta kun normaalisti.”(Ryhmähaastattelu, vanki 2009.)

”Vois se info olla ihan hyvä. Semmosetkin ihmiset sais tietoo, jotka johonkin julisteeseen ei kiinnitä huomioo.”(Ryhmähaastattelu, vanki 2009.)

Muutamien vankilan työntekijöiden kanssa käytiin myös keskustelua hankkeesta ja ryhmästä. Tässä yhteydessä tuli esiin kokemuksia siitä, miten henkilökunnassa on huomattu, että usein samat ihmiset jäävät pois ryhmätoiminnoista. Valitettavasti hankkeen ikäraja karsi pois huomattavasti sellaisia, joilla olisi tarvetta oppimisvalmiuksien parantamiseen. Vankilan yhteyshenkilö toi esiin, että osalle vangeista sopisi kansalaistaitoja opettava ryhmä. Osalla vangeista elämänhallinnan perustaidot ovat täysin kateissa, kuten esimerkiksi kellon tunteminen, lomakkeiden täyttö ja näiden taitojen kehittämiseen tulisi koota oma ryhmänsä.

6.2 Ryhmätoiminnan aloitus

Oppimisvalmiusryhmä kokoontui ensimmäisen kerran 7.1.2009. Aloituskeran tavoitteena oli selvittää ryhmäläisille ryhmän kulkua jatkossa sekä motivoida ryhmäläisiä jatkotyöskentelyyn. Ryhmäläiset tiesivät toisensa etukäteen, mutta ryhmäytymisen kannalta oli tärkeää, että koko ryhmä, niin ryhmäläiset kuin ohjaajatkin tutustuivat toisiinsa paremmin. Kokoontuminen alkoi lyhyellä esittäytymiskierroksella ja jatkui aamupäivän, sekä laajemmin koko toiminnan aikataulun läpikäymisellä. Aikataulun läpikäyminen selkeytti huomattavasti jatkoa, koska aikaisemminhan ryhmäläisillä ei ollut kovinkaan paljon tietoa, minkälainen ryhmätoiminta tulisi olemaan toteutukseltaan ja toiminnaltaan.

Ensimmäinen kokoontuminen sisälsi esittäytymisen jälkeen ryhmän nimen keksimisen sekä sääntöjen laatimiset. Ryhmäläiset eivät käyttäneet näihin kovinkaan paljon aikaa, vaan yhteisellä päätöksellä päätyivät nimeen: Enkelit. Ryhmän tehtävänä oli laatia säännöt. Säännöistä käytiin tarkentavaa keskustelua ja keskusteltiin käytännön asioista, kuten taukojen paikat. Huomasi, että ryhmäläiset olivat olleet aikaisemminkin mukana erilaisissa ryhmissä, sillä nimen keksimiseen, sääntöihin ja käytännön seikkoihin ei käytetty paljoakaan aikaa. Ryhmä päättyi viiteen yhteiseen sääntöön: 1. Luottamus. 2. Rehellisyys. 3. Tauot pidetään sopimusten mukaan. 4. Kahvit juodaan joka kerta. 5. Ei tapella.

Ensimmäisellä kokoontumiskerralla ryhmäläisten tuli kirjoittaa niitä tavoitteita, joita heillä on ryhmätoiminnan suhteen. Jo alkuhaastatteluvaiheessa kirjattiin heidän tavoitteitaan, mutta

nyt aikaa pohdintaan oli enemmän. Ryhmäläisten kirjaamat tavoitteet olivat monipuolisia. Monella tavoitteet liittyivät keskittymiseen, sen parantamiseen eri tilanteissa sekä mielenkiintoon saada tietoa, miten päihteidenkäyttö voi vaikuttaa oppimiseen ja keskittymiseen. Lähes jokainen mainitsi tavoitteekseen oman oppimistyylin tunnistamisen. Opiskeluihin ja tulevaisuuteen tähtääviä tavoitteita oli myös monilla; opiskeluun liittyvän tiedon saaminen, ammatinvalintapsykologin kanssa keskustelu sekä saada tietoa oppimisestaan työelämää varten. Tavoitteisiin kuului myös itsetunnon työstäminen, lukiseulan ja muiden testien tekeminen, muistitekniikoiden opettelu sekä oppia työskentelyä ryhmässä.

Ryhmätoiminnan aloituskerralla käytettiin Oppiva-hankkeen kartoittavaa testiä, joka antaa hieman suuntaa sille, onko mahdollisesti oppimisen vaikeuksia. Oppiva-testi on opinnäytetyön liitteenä (liite 9). Oppiva-testi on suuntaa-antavaa itsearviointia, jossa vastataan 21 väittämään joko kyllä tai ei. Laskettu pistemäärä antaa suuntaa sille, tulisiko oppimisen vaikeuksia selvittää tarkemmin. Testi herätteli pohtimaan omia oppimisen kompastuskiviä ja testin myötä käytiin paljon keskustelua. Ryhmätoiminnan ajan käytettiin lähes joka kerralla Kuntoutussääntön Opi oppimaan -hankkeen laatimaa työkirjaa, joka sai ryhmäläisiltä positiivista palautetta. Työkirjasta tehtiin eri kokoontumiskerroilla monipuolisesti tehtäviä oppimisvalmiuksien eri osa-alueilta. Kirjasta tehtiin myös ensimmäisellä kerralla keskustelua herättäviä tehtäviä. Ryhmäläiset saivat ensin itse pohtia työkirjasta annettuja kysymyksiä, jonka jälkeen ajatuksista käytiin keskustelua.

Ensimmäisen kokoontumisen palautteissa avoimien kysymysten kohdalla painotettiin tyytyväisyyttä hyvään ryhmään. Mainittiin, että ryhmä toimi hyvin, kaikki saivat puheenvuoron ja kaikkia kuunneltiin. Ryhmän ilmapiiriä pidettiin hyvänä. Testejä pidettiin hyödyllisinä, varsinkin Oppiva-testiä. Testien tekeminen oli selkeyttänyt omaa oppimista käytyjen asioiden saralla. Palautteissa oli mainittu, että ei ollut liikaa asioita käsiteltävänä heti ensimmäisellä kokoontumisella. Toisessa palautteessa taas mainittiin, että kaksi tuntia tuntui liian lyhyeltä ajalta ja olisi voinut tehdä enemmänkin asioita. Ensimmäinen kokoontuminen selkeytti sitä, minkälainen ryhmätoiminta tulee olemaan sisällöltään ja minkälainen ryhmä on. Opi oppimaan- hankkeen työkirjaa pidettiin mielenkiintoisena. Yksi ryhmäläisistä mainitsi palautteessa, ettei pidä jos jaaritellaan pitkästi. Erityistoiveena palautteissa mainittiin mahdollisuus kahvinjuontiin seuraavalla kerralla. Toiveena jatkoon mainittiin matematiikan testiä, jotta saa myös selvyyttä omasta tämänhetkisestä matematiikan tasosta. Jatkossakin ryhmäläiset halusivat pohtia omaan oppimiseen ja opiskeluihin liittyviä kompastuskiviä. Palautteissa kerrottiin, että ensimmäinen kokoontuminen ylitti odotukset ja selvisi paljon asioita.

Ensimmäisessä ohjaajien palautekeskustelussakin tuli esiin, että yleinen tunnelma ryhmässä oli rento, mutta rauhallinen ja odottava. Kokoontumisessa oli hieman epätietoisuuden

tunnelmaa, sillä tämäntyyppinen oppimisvalmiuksia edistävä ryhmätoiminta oli ryhmäläisille hyvin vierasta.

”Kuitenkin vähän epäselvä käsitys siitä, että mitä kaikkea täällä on tarkoitus tehdä...”(Palautekeskustelu, ohjaaja 2009.)

Tulevan aikataulun läpikäyminen avasi ja tarkensi ryhmäläisille ryhmätoiminnan tarkoitusta. Ohjaajilla oli alkuhaastattelujen mukaiset tiedot ryhmäläisistä ja ryhmäläiset tiesivät toisensa entuudestaan, tarkoituksena olikin nähdä ryhmään osallistuvien kokonaisuus. Ryhmäläisten välinen toimiva yhteistyö näkyi jo ensimmäisellä kerralla. Kaikki osallistuivat tehtävien tekoon; rakentava keskustelu oli kuitenkin vielä melko vähäistä. Jatkossa ohjaajien tulisi paremmin suunnitella tehtävien ohjeistukset, esimerkiksi ryhmäläisten laatimat säännöt jäivät melko merkityksettömiksi. Ne oli hyödyllistä laatia, mutta niiden syvällisempää tarkoitusta olisi voinut yhdessä pohtia.

”... ku on joku tämmönen ensimmäinen kerta jotain juttua. Niin tota siis kyl varmaan kaikki jollakin tasolla jännittää. Ja sit on vähän semmost epätietoista, et mitäs tää nyt on. Ja, mitäs tässä nyt tapahtuu ja näin. Mutta tota niin, kyllä nyt silleen niinku kaikki tuntu ottavan ihan suht rennosti. Ja sitte se mikä täs oli mun mielestä hirvee hyvin niinku tää tämmöne yhteistoiminta.”(Palautekeskustelu, ohjaaja 2009.)

Ensimmäisen kerran tehtävänä oli toimia johdatuksena seuraaville kokoontumisille. Ryhmäläistenkin mielipiteet ja toiveet jatkoon teemoista otettiin huomioon. Ryhmäläisiltä tulikin ehdotus, että tehtäisiin matematiikan testi. Oli ohjaajienkin mielestä erittäin positiivista, että heillä itsellään oli ideoita ja toiveita.

”... varmaan tollast niinku konkreettista juttua, se on ehkä semmonen, mitä he odottaa tai ainakin jotenkin must tuntuu siltä. Et sitte tavallaan just jotain tommosii testejä. Ja sit tää matikkatesti oli kans mun mielest ihan loistava heitto, et joo voitaisko tehdä sellanen ja sit se kaikille sopi, niin kyllä.”(Palautekeskustelu, ohjaaja 2009.)

Ensimmäisessä kokoontumisessa kävi ilmi, että kahdeksan viikon aikana ryhmästä saattaa jäädä pois osallistujia. Kahden kohdalla oli mahdollista koevapauteen pääsy, kahden kohdalla opiskelupaikan saaminen. Ohjaajien oli siis otettava tämä huomioon ja tehtävä varasuunnitelma, mikäli olisi käynyt niin, että osallistujamäärä olisi tippunut kahteen jo alkuvaiheessa.

6.3 Lukiseula

Hankkeella on käytössään Niilo Mäki-instituutin kehittämä lukiseula ja sitä käytettiin myös ryhmätoiminnassa. Toisella kokoontumiskerralla tehtiin kyseinen tehtäväpaketti sekä tarkkaavaisuuden ja toiminnanohjauksen itsearviointi. Lukiseulan avulla kartoitetaan pinnallisesti luku- ja kirjoitustaidon eri osa-alueita. Sen voi tehdä joko ryhmille tai yksilöille. Tämän standardoidun lukitestin tekemiseen tulee varata aikaa noin kaksi tuntia. Lukiseulan tulokset ovat suuntaa antavia. Tuloksista saa lyhytmuotoisen raportin, joka antaa viitettä mahdollisista lukemisen ja kirjoittamisen pulmista. Lukiseulasta ei saa virallista lukilausuntoa. (Hämäläinen & kump. 2007, 133- 134.)

Lukiseulasta eri osa-alueilta saadut pistemäärät voidaan jakaa seuraavasti: tuen tarve välttämätön, tuen tarve tarpeellinen, tuen tarve suositeltavaa ja ei tuen tarvetta. Lukiseulassa on viisi tehtävää, joista kaksi testaa tekijän teknistä lukutaitoa, kaksi sanelua sekä yksi luetun ymmärtäminen. Ryhmäläisten tekemistä lukiseuloista ei kenelläkään ilmennyt tuen tarvetta millään osa-alueella, paitsi yhdellä ryhmäläisellä luetun ymmärtämisen kohdalla oli tuen tarve suositeltavaa. Lukiseula on tosin vain suuntaa antava, ja vaikeudet ei välttämättä tule esiin vain tämän testin tehtävien kautta. Mikäli lukiseulassa olisi ilmennyt vaikeuksia jollakin osa-alueella, olisi tilannetta voitu kartoittaa tarkemmin yksilötestin avulla. Lukiseulan teko vei aikaa noin 1,5 tuntia. Sen teko sujui melko rauhallisesti. Eniten negatiivisia tuntemuksia herätti luetun ymmärtämisen tehtävä, joka vaatii hyvää keskittymistä. Lukiseulan tekemisen aikana syntyi keskustelua, mutta positiivisella ja rakentavalla tavalla.

”Siinä on se sosiaalinen paine olemas tietyllä tavalla. Et on ihan kiva, et on semmost tavallaan keskustelua siinä, että vaik siin nyt on yksilö ja jokainen tekee sitä omaa juttuunsa. Mut et sitte tavallaan et mitä, mitä te ootte laittanu tähän, jotain tällasta. Mut, siin muutama sellaine kysymys tuli, mut kukaan ei vastannu niihin. Et tavallaan niinku, et ei ehkä se oo ite tarkotuskaan, että niinku se joka esittää kysymyksiä ois pyytäny niinku neuvomaan. Että ihan sellast, et pääsee jotenki purkamaa sitä omaa mieltään ja jatkaa eteenpäin siinä tehtävässä.”(Ohjaajien palautekeskustelu 2009.)

Ohjaajat tarkistivat lukiseulat saman kokoontumiskerran aikana sitä mukaan kun ryhmäläiset saivat tehtävät valmiiksi. Tämä tuottikin turhaa hälinää, sillä viimeisenä tehtävänä oli luetun ymmärtäminen. Luetun ymmärtämisen aikana tapahtui rakentavaa ajatusten ja tuntemusten vaihtoa tehtävästä. Tehtävän tehneet jäivät vielä tilaan odottamaan tulosten yhteistä läpikäyntiä sekä tarkkaavaisuuden ja toiminnanohjauksen itsearviointia. Tulokset jäivät

ryhmäläisille melko pinnallisiksi ja olisikin voinut olla hyvä ratkaisu käydä tulokset jokaisen kanssa yksilökeskusteluna.

”Joo, me oltais ehkä voitu tarkemmin miettii sitä korjausoperaatioo. Koska nyt täs tuli vähän turhaa hälinää, et olis voinu sit ehkä sopii et toinen korjaa ja toinen pitää jotain sillä aikaa. Nii olis menny vähän jouhevammin eteenpäin. No, jos joku olis halunnu yksilöllisempää palautetta, niin sitä olis voinu antaa. Et, vaikka nyten kellään ei mitään, mitään suurempaa probleemaa tän perusteella ollukaan...”(Ohjaajien palautekeskustelu 2009.)

Lukiseulan yhteydessä käytettiin tarkkaavaisuuden ja toiminnanohjaukseen liittyvää itsearviointin välinettä. Lomakkeella ryhmäläinen sai itse kartoittaa omaa tilannettaan näiden osa-alueiden kohdalla. Itsearviointissa on 18 kysymystä, joihin vastataan kyllä tai ei, kumpi vaihtoehdoista kuvaa paremmin itseä. Mikäli vastaaja vastaa yli kahdeksan kyllä-vastausta, olisi syytä tarkempiin tutkimuksiin tarkkaavaisuuden osa-alueella.

”Nämä testaukset tuntuu heitä kiinnostavan kyllä kovasti. Että sit varmaan pitäis jatkossa miettii tosiaan tää palautteen antaminen, mikä sitte ehkä kuitenkin on se tärkein juttu siinä. Että sitte vielä, miten sitte ehkä vois panostaa siihen enemmän.”(Ohjaajien palautekeskustelu 2009.)

Toisen kokoontumisen palautteissa lukiseulaa pidettiin pääosin melko hyödyllisenä tehdä ja sen avulla pystyi hieman tarkastelemaan oman osaamisen tasoa. Lukiseulan sisältöä pidettiin liian sekavana ja luetun ymmärtämisessä oli mielenkiinnoton aihe. Osa olisi halunnut saada yksilöllisempää ja tarkempaa palautetta lukiseulasta. Lukiseulan tekoa ja tuloksia pidettiin merkityksellisenä. Ryhmän ilmapiiriä pidettiin rentona ja ryhmää muutenkin hyvänä, mutta osan mielestä taas ei ollut tarpeeksi työrauhaa lukiseulan luetun ymmärtämisen teon aikana ja näin keskittyminen häiriintyi. Palautteissa todettiin myös se, että päivän kokoontuminen painottui yksilötyöskentelyyn. Toisella kokoontumisella ryhmäläisille annettiin hankkeen teettämät kalenterit vuodelle 2009 ja ne saivatkin paljon suullista positiivista palautetta.

”No, odotettavissa oli, et he on innostuneita tästä. Ja sekin, että tulokset on hyvät. On lukio-opiskelijoita, mutta sitte huomas sen innostuksen, että he odotti, et mitä tehtävii sielt tulee. Tuli kommentteja, et oliko vaikeeta vai helppoo ja tietenkin varsinkin toi luetun ymmärtäminen niin, se on haastavin.”(Ohjaajien palautekeskustelu 2009.)

6.4 Oppimistyylit

Erilaiset tutkimukset ovat osoittaneet, että jokainen ihminen on ainutlaatuinen ajattelu- ja oppimistyyliltään. Toinen oppii kuulemalla, toinen näkemällä ja joku taas tekemällä. Tästä syystä yksi ja sama opetustyyli ei sovi kaikille oppijoille. (Ikonen 2000, 45.) Kehittymättömät oppimisstrategiat ovat usealle suurin syy epäonnistuneisiin opintoihin. Oman oppimistavan - ja tyylin tunnistaminen antaa varmuutta ja rohkeutta uuden oppimiseen. Jokaisella on oma tapansa oppia ja ryhmänohjauksessakin tulee muistaa ottaa huomioon yksilöiden erilaisuus. (Hintikka & kump. 2008,5.) Ryhmätoiminnan kolmannella kokoontumiskerralla keskusteltiin oppimistyyleistä. Kokoontumiselle oli suunniteltuna paljon asiaa, joten selvennykseksi aikataulu oli kirjoitettuna isolle fläppipaperille, josta se käytiin yhdessä läpi. Opinnäytetyön tekijä kertoi ryhmäläisille tarkemmin opinnäytetyöstään ja samaisella kerralla pyysi jokaiselta luvan viimeisen kerran ryhmähaastattelun nauhoittamiseen ja kirjallisten materiaalien käyttöön. Lupalappu on myös liitteenä (liite 6).

Äänikirjat liittyvät vahvasti oppimistyyliin. Celia- kirjaston esittelijä oli paikalla kertomassa äänikirjoista ja hän kertoi noin puolen tunnin ajan Celia-kirjaston palveluista. Celia on erikoiskirjasto, joka tuottaa ja lainaa esimerkiksi äänikirjoja, pistekirjoja ja e-kirjoja. Celia palvelee muun muassa sokeita, kuurosokeita, kehitysvammaisia, sekä henkilöitä, joilla on lukihäiriöitä. Kirjasto tuottaa oppikirjoja erikoismateriaalina niille, jotka eivät vammaan tai sairauden vuoksi voi lukea painettua tekstiä. Kirjaston omistaa valtio ja se toimii opetusministeriön alaisuudessa. (Celia 2009.)

Ryhmäläisistä muutamat kertoivat jo alkuhaastatteluissa tavoitteekseen oman oppimistyylin tiedostamisen ja hankkeella käytössä olevan oppimistyylytestin (liite 9) avulla sitä voitiin testata pintapuolisesti. Oppimistyylytestin avulla voi selvittää, oppiiko parhaiten kuulemalla, näkemällä vai tekemällä. Testissä on 16 väittämää, jotka pitää arvioida pistein 1, 2 ja 3. Kolme pistettä annetaan sille väittämälle, joka kuvaa itseä parhaiten, kaksi seuraavaksi kuvaavalle ja yksi piste vähiten itseä kuvaavalle väittämälle.

”Et sitten niiden vastausten perusteella, mitä siitä tuli, niin ryhmässä oli 4 sitte, jotka oli tekemällä oppijoita, 1 oli kuulemalla ja 1 näkemällä.” (Ohjaajien palautekeskustelu 2009.)

Tällaiset testit eivät kuitenkaan kerro ehdotonta totuutta ja yksikin ryhmäläisistä oli ehdottomasti sitä mieltä, ettei ole testin mukainen oppija.

”Että tavallaan sit se, että siellä käydään sitä keskustelua siinä, et ei todella niinku tämmötteet testit kerro koko totuutta. Ja sit, että kuitenkin se yks

tavoite, mikä tässä on niin on sitte se, että herätellä miettimään näitä asioita.”(Ohjaajien palautekeskustelu 2009.)

Oppimistyylytesti oli keskustelua avaavana, jonka jälkeen isolle fläppipaperille kirjoitettiin havaintokanavat: audittiivinen, kinesteettinen ja holistinen. Jokainen ryhmäläinen sai käydä paperille kirjoittamassa sanoista mieleen tulevia asioita. Oppimistyyliin liittyy olennaisena osana aivopuoliskot. Ryhmäläiset tekivät testin, joka kertoo onko holistinen vai analyttinen oppija. Eli käyttääkö hallitsevammin vasenta vai oikeaa aivopuoliskoa. Ryhmäläisille annettiin testipaketit, joka sisälsi testejä liittyen muun muassa, minkälaisessa ympäristössä oppii parhaiten, oppiiko ryhmässä vai yksin, fyysiset tarpeet oppiessa. Testipaketista tehtiin ympäristötekijöihin liittyvä osio ja tekemättä jääneet osiot jäivät ryhmäläisille tutkittaviksi omalla ajallaan.

Kolmannen kokoontumiskerran palautteet olivat monipuolisempia kuin kahdella ensimmäisellä kerralla. Palautteissa todettiin, että joka kerta saa oppia uutta, sellaisia asioita joita ei ole tarvinnut edes ajatella. Uutta tietoa oli tullut monipuolisesti ja erilaisia testejä kiiteltiin ja pidettiin mielenkiintoisina. Celia -kirjaston ja äänikirjojen esittelyä pidettiin toimivana, mielenkiintoisena ja selkeänä. Ryhmän vuorovaikutuksesta mainittiin useissa palautteissa. Ryhmä on alkanut tottua pikkuhiljaa toisiinsa ja yhteistyö on sujuvampaa. Kaikki tuovat ajatuksiaan esiin, ilmapiiri on rento, on hauskeempaa kuin aiemmin ja nauretaan yhdessä. Syntyi paljon keskusteluja aiheeseen liittyen. Oman oppimistyylin ja itselle sopivan työympäristön ja muiden seikkojen pohtimista pidettiin hyödyllisenä ja tärkeänä. Palautteissa oli myös mainittu, että on hyödyllistä ymmärtää eri tapoja oppia. Omasta oppimistyylistä on hyödyllistä saada tietoa, jotta voi edesauttaa opinnoissa parhaan mahdollisen tuloksen saamista.

Ohjaajatkin huomasivat, että kolmannella kokoontumisella vuorovaikutus oli erittäin toimivaa.

”Vuorovaikutus ryhmäläisten välillä. Se on ollu koko ajan hyvä, et on ollu hirveen avoin ja aktiivinen ilmapiiri. Kaikki on voinu sanoo alusta lähtien sen minkä haluaa. Mut et tänään sen huomaa erityisesti, et se oli, oli vielä entisestäänkin parantunu. Kaikki oli hyvällä tuulella ja naurettiin. Ryhmäläiset nauroi toisten jutuille ja.”(Ohjaajien palautekeskustelu 2009.)

”Ylipäänsä semmonen hyvin välitön ja semmonen niinku ilonen ilmapiiri. Kyllä, ja mun mielest pääasias sekä sekä niinku ryhmäläisten välillä, että sitte meidän ja heidän välillänsä.”(Ohjaajien palautekeskustelu 2009.)

Keskustelut olivat myös tasoltaan syvällisempiä ja yksittäisissä ryhmäläisissä oli havaittavissa muutosta.

”Ja sitte, varsinkin joistain ryhmäläisistä huomaa, että jos on alussa, aikasemmin ollu ensimmäisillä kerroilla vähän varovaisempi sanomaan jotain juttujaan niin tänään alkoi ihan itsenäisesti kertomaan meille.”(Ohjaajien palautekeskustelu 2009.)

Ryhmäläisistä jokainen on vankeusajan sellaisessa vaiheessa, että heille on tarkoituksenmukaista suunnitella elämää vapaudessa. Siihen kuuluu olennaisena osana opiskeluihin ja työhön liittyvät asiat. Näiden merkitys ei ole kuitenkaan kaikille itsestään selvää, siksi ryhmän tarkoituksena oli myös herätellä ryhmäläisiä todellakin pohtimaan koulutusasioita.

”Koulutusasiat on kyllä nyt just heidän ajankohtaisia asioita suunnitella sitä, että mitä. Ja sitte oli tää hyvä kommentti, tai sitä kun hän jotenkin, että hän ei oo aikasemmin opiskeluja ajatellukaan. Että nyt hän on ruvennut vasta.”(Ohjaajien purkukeskustelu 2009.)

Aihe oli mielekäs, keskustelua syntyi paljon ja vielä ryhmäläisten pois lähtiessäkin heidän keskinäiset puheensa liittyivät oppimistyyleihin.

”Huomas sen, et he keskusteli keskenään siinä, kun he oli lähdössä pois, vielä niinku tämän päivän teemaan liittyen, niistä asioista. Mikä oli kans hirveen kiva tiettenkin, et sit huomaa, että on ollu merkityksellinen aihe kyllä heille, että niinku ei olla enää meidän pakottamana tai, että me ollaan motivoimassa heitä keskustelemaan siitä. Että he on vapaaehtoisia. Kiva.”(Ohjaajien palautekeskustelu 2009.)

6.5 Muisti ja matematiikan testi

Muisti liittyy olennaisesti oppimiseen ja oli teemana ryhmän neljännellä kokoontumiskerralla. Muisti voidaan jakaa lyhytkestoiseen sekä pitkäkestoiseen muistiin. Pitkäkestoinen muisti on muistivarastossa melko pysyvästi oleva aines ja lyhytkestoinen muisti kuvaillaan tietoisuuden sisällöksi, joka on välittömästi palautettavissa. Esimerkiksi lukihäiriön selityksissä oletetaan usein, että kyseessä saattaa olla heikkous aivojen kyvyssä muodostaa selkeitä ja hyvin erottuvia muistijälkiä kielen fonologisista elementeistä. (Lyytinen & kump. 2002, 235 -236.)

Neljännellä kokoontumisella ei ollut kaikki paikalla. Yksi jäi tässä vaiheessa kokonaan pois ryhmätoiminnasta, koska siirrettiin toiseen vankilaan. Yksi ryhmäläisistä oli lomilla. Neljäs kokoontuminen aloitettiin tekemällä muistiin liittyvä tehtävä. Ryhmäläisille annettiin kolme minuuttia aikaa painaa mieleensä sanapareja, jonka jälkeen heidän tuli kirjoittaa sanalistat paperille. Muistiteemasta tehtiin iso mind map, johon ryhmäläiset kirjasivat niitä asioita, mitä tuli sanasta muisti mieleen. Mind mappiin tuli seuraavanlaisia asioita: puhelinnumerot, posti it -muistilaput, dementia, päihteet, muistilista, aikataulut, muistin menetys, aistimuisti, työmuisti, säilömuisti. Yksi ryhmäläisistä luki psykologiaa, joten hänellä oli faktatietoa liittyen muistiin.

Ryhmä kävi keskustelua muun muassa eri muistilajeista, muistiin liittyvistä eri apuvälineistä. Aihetta käytiin läpi myös Opi oppimaan-työkirjan avulla. Muistiteeman päätteeksi ryhmäläiset tekivät alussa tehdyn sanaparien muistamistehtävän toisin. Ryhmäläiset saavat vielä hetken aikaa tarkastella sanoja, vain minuutin. Jonka jälkeen he saivat paperin, johon oli kirjoitettuna toinen sanaparista ja heidän piti kirjoittaa sanan pari. Matematiikan testiin oli varattuna noin puolet kokoontumisesta. Matematiikan testi oli alun perin ryhmäläisen ehdotus, ja ryhmäläiset pitivät sitä erittäin tärkeänä. Testi sisältää eritasoisia tehtäviä. Ryhmäläiset saivat poistua paikalta sitä mukaan, kun oli tehnyt testin.

Kokoontumisen palautteissa ryhmäläiset olivat tyytyväisiä testeihin, niin matematiikan kuin muistinkin sekä muuten käsiteltyihin asioihin. Palautteissa oli mainittu, että testin palaute olisi ollut kiva saada heti. Ryhmä oli kooltaan pieni, mutta toimi hyvin. Kaikilla oli omakohtaista kerrottavaa muistista ja pohdintoja ja keskustelua syntyi kivasti. Merkityksellisenä pidettiin niitä tuntemuksia, joita matematiikan testi tuotti, monelle tuntemukset olivat hyvin negatiivissävytteisiä. Omien puutteiden pohdinta liittyen muistamiseen oli myös tarpeellista. Yhdessä palautteessa oli kerrottu, että oma keskittyminen oli kokoontumisen aikana heikkoa.

Ohjaajien palautekeskustelussa tuli esiin, että olisi hieman tarkemmin voinut käydä läpi erilaisia vinkkejä muistamisen helpottamiseksi.

”... et ihan sellasii tavallaan, että just tarkemmin käytännön juttui. Et just siinä totta kai sitä tulikin. Mut, et voitteks te kertoa, miten muistaisi paremmin. Tavallaan sellasii käytännön vinkkejä vielä että. Vähän sitte asioita koottuna vielä. Miten voit parantaa muistiasi.”(Ohjaajien palautekeskustelu 2009.)

Vuorovaikutus oli toimivaa, syntyi vitsailua ja kannustusta. Ryhmäläiset keskustelivat aiheista ja jokainen osallistui. Ohjaajat kävivät keskustelua siitä, miten kahden ryhmäläisen poissaolo

vaikutti. Sillä ei ollut suurtakaan merkitystä ryhmän aktiivisuuteen, vaikka ryhmästä puuttuikin yksi näkyvimmistä persoonista. Tämä niin sanottu johtajatyypin positiivisella tavalla tsemppasi ja ohjasi toisia ryhmäläisiä koko ryhmätoiminnan ajan.

”Se on jotenkin tavallaan semmonen, että vetää sitte sitä jollakin tavalla sitä porukkaa mukanaan niihin juttuihin. Siis hyvässä mielessä vetää mukaan. Tota niin, hyvinhän ne aktivoitu.”(Ohjaajien palautekeskustelu 2009.)

6.6 Itsetunto ja oppiminen, matematiikkatestin tulokset

Kokoontuminen aloitettiin paperille kirjoitetun aikataulun läpikäymisellä, jonka mukaisesti kokoontuminen alkoi matematiikan testin tulosten läpikäymisellä, sekä keskustelemalla matematiikan oppimisvaikeuksista. Ryhmäläiset olivat hyvin kiinnostuneita kuulemaan matematiikan testin tulokset. Käytiin läpi testin pistetaulukkoa ja laskuissa ilmenneitä ongelmakohtia. Opi oppimaan- työkirjassa tehtiin matematiikan vaikeuksiin liittyviä tehtäviä.

”Kovasti on tollanen tunteita herättävä toi matematiikka.”(Ohjaajien palautekeskustelu 2009.)

Aiheesta syntyi paljon negatiivisia tunteita, ja tärkeää olikin ohjaajien suunnalta kannustaa, ettei yksi matematiikan testi kerro esimerkiksi mahdollisuuksia päästä johonkin opiskelupaikkaan.

”Ja sitten, kun tuli tätä keskustelua, mitä sitte kun hakee sellaseen kouluun, missä ajattelee, että tarvitaan paljon matematiikkaa, niin miten se siihen vaikuttaa toikin testitulos. Tietenkin se on hyvä muistaa aina, että ei arjessa tarvita mitään yhtälölaskuja.”(Ohjaajien palautekeskustelu 2009.)

Ryhmäläisille annettiin kirjallisena tietopakettina ja käytiin keskustelua muun muassa seuraavanlaisista asioista. Matemaattisten oppimisvaikeuksien taustalla voi olla esimerkiksi kielelliset vaikeudet eli henkilöllä on vaikeuksia ymmärtää ja muistaa matemaattisia käsitteitä ja symboleja. Mikäli hankaluuksia on hahmottamisessa, henkilöllä on ongelmia ymmärtää visuaalisia esityksiä, kuten geometriaa ja käyriä. Muistiongelmat vaikeuttavat peruslaskutoimituksia ja kertotauluja, koska ne vaativat ulkoa opettelua. On tutkittu, että koulun oppiaineissa suoriutumisessa ja itsetunnossa löytyy neljä ryhmää: 1. hyvä suoriutumiskyky ja hyvä itsetunto, 2. hyvä suoriutumiskyky ja heikko itsetunto, 3. heikko suoriutumiskyky ja hyvä itsetunto ja 4. heikko suoriutumiskyky ja heikko itsetunto. Mielenkiintoista onkin, että matematiikan opiskelussa ryhmiä on kaksi: 1. hyvä

suoriutumiskyky ja hyvä itsetunto ja 2. heikko suoriutumiskyky ja heikko itsetunto. (Ikäheimo 2008.)

Aikataulussa oli seuraavina aiheet: Mitä itsetunto on, ja itsetunnon ja oppimisen yhteydet toisiinsa. Vaikeudet oppimisessa saattavat johtua siitä, että opiskelutavat ja -keinot eivät sovellu itselle. Mikäli opiskelut eivät suju juuri tästä syystä ja joutuu kohtaamaan vaikeuksia opiskeluissa pitkällä aikajaksolla, saatetaan henkilö leimata laiskaksi, tyhmäksi tai keskittymiskyvyttömäksi. Vaikeudet oppimisessa vaikuttavat itsetuntoon. Ne voivat johtaa esimerkiksi käytöshäiriöihin, masennukseen, minäkuvan vääristymiseen, itsetunto-ongelmiin ja epäsosiaalisuuteen. Näin oppimisvaikeudet aiheuttavat ongelmia, jotka voivat johtaa yhteiskunnalliseen syrjäytymiseen. Kuitenkaan kaikilla häiriökäyttäytyvillä nuorilla ei ole oppimisvaikeuksia, eikä kaikilla erilaisilla oppijoilla ole käytöshäiriöitä. (Miten erilaista oppijaa tuetaan? 2008) Oppimisen vaikeuksiin liittyy usein huonommuuden ja häpeän tunteita, joita uudet epäonnistumisen kokemukset entisestään lisäävät. Lukikuntoutuksen yksi ydinalue onkin hyvän itsetunnon kehittäminen ja tukeminen. (Hintikka & kump. 2008,5.)

Isolle fläppipaperille oli piirretty kaksi laatikkoa, joihin ryhmäläiset kirjasivat itsetuntoa laskevia ja nostavia asioita. Itsetuntoa laskeviin seikkoihin tuli seuraavanlaisia kirjauksia: negatiivinen palaute/arvostelu, epäonnistuminen, kokemattomuus/en osaa -fiilis, epävarmuus/epätietoisuus, huonot numerot ja lihominen. Itsetuntoa nostaviin seikkoihin tuli taas kirjauksina: hyvä/positiivinen palaute, oppiminen, laihtuminen, tieto siitä, että osaa ja on hyvä, tyydyttävä peilikuva, hyvät numerot, liikunta, onnistumisen kokemukset ja se, että on jollekin tärkeä. Itsetunto voidaan jakaa eri osa-alueisiin. Akateeminen itsetunto liittyy luottamukseen omiin kykyihin ja taitoihin, sosiaalinen itsetunto kertoo sosiaalisen selviytymisen tunteesta, emotionaalinen itsetunto käsittää omien tunteiden tiedostamisen ja hyväksymisen ja fyysisen itsetunnon alueeseen kuuluu ulkonäköön, terveyteen ja kehon hallintaan liittyvät asiat. Ryhmäläiset saivat kirjallisenä tietoa itsetunnon eri osa-alueista ja heillä oli tehtävänä pohtia ja kirjata vastaus kysymykseen: Muistele onnistumisasi ja epäonnistumisasi. Mitkä seikat auttoivat sinut hankalan tilanteen yli?

Kokoontuminen päätettiin tehtävään, jossa jokaisen selkään teipattiin paperi ja jokainen kävi kirjoittamassa jokaisen selkään jonkun positiivisen asian henkilöstä. Tämän jälkeen ryhmäläiset kertoivat vuorollaan ääneen 3-5 asiaa, joista on iloinen ja ylpeä itsessään. Lopuksi tutkittiin niitä asioita, mitä muut ovat kirjoittaneet itsestä ja käytiin keskustelua niiden eroista ja yhtäläisyyksistä.

Viidennenkin kokoontumiskerran palautteet painottuivat pitkälti matematiikan testiin, koska kerralla annettiin tulokset matematiikan testistä. Aihe herätti paljon tunteita. Osalla tulokset vaikuttivat koko kerran mielialaan ja aiheuttivat keskustelua pääsystä opiskeluihin, joissa

saattaa tarvita matematiikkaa. Testitulokset olivat lähes kaikille tärkeitä. Palautteissa mainittiin, että osa oli myös tyytyväisiä positiivisiin palautteisiin. Keskittymisestä mainittiin myös. Osa tiedosti, ettei aina keskittynyt asiaan, oma mieliala oli maassa ja toisia häiritsi hälinä. Ryhmällä oli hyviä keskusteluja ja ilmapiiri oli rento.

Matematiikan testi puhututti paljon, ja ryhmäläiset myös näyttivät pettymyksensä. Osalla testi meni hyvin, osa taas oli hyvin pettynyt. Se, että ryhmässä voi kertoa vapaasti myös negatiivisista tuntemuksista, kertoo ryhmän vuorovaikutuksen avoimuudesta.

”Se kertoo jotain, että he sanoo ihan suoraan mielipitees ryhmässä, ja nyt alkaa tulemaan enemmän sellast, niinku että annetaan tulla niiden pahojenkin asioiden, että kun oli matematiikan testituloksista kyse. Todellakin sanotaan se, että v...aa, ei yritetäkään väittää, että ei tää nyt mitään haittaa.”(Ohjaajien palautekeskustelu 2009.)

”Sitte se on kiva nähdä, miten he lähtee toisiaan tukee, ja antaa puhuu. Et nytkin siis toi S, en muista, mistä hän puhu, mut muistan sen tilanteen vaan. Hän kerto hänestä itsestään jotakin, kun hän on niinku, häntä jännittää ja tällasii, niin kaikki kuunteli. Kaikki oli ihan hiljaa sen aikaa, vaikka siinä muuten on sellast hälinää välillä. Ja sitte semmonen ihana tsemppaaminen, mikä niille tulee sitte tavallaan, niinku kommentoi siihen et joku kertoo. Se on hirveen tärkeitä tollanen, kun kertoo asioita, mitä ei oo ehkä niin helppo puhua. Muut tukee siinä ja tsemppaa.”(Ohjaajien palautekeskustelu 2009.)

Myös itsetunnon osa-alue ei ole kovinkaan kevyt aihe käsitellä.

”Aiheesta, se saattaa olla aika raskas aihe käsitellä. Että vaikuttaa, varsinkin niihin, jotka on sellasia tunneihmisiä, niin vaikuttaa helposti siihen sen hetkiseen mielentilaankin. Ja sit tiedostaa sen, että jos on jollain osa-alueella heikko itsetunto. Pitkällä tähtäimellä toi sitte taas oli varmaan tosi hyödyllinen kerta.”(Ohjaajien palautekeskustelu 2009.)

6.7 Oppimisen yhteydet päihde- ja mielenterveysongelmiin ja tarkkaavaisuus

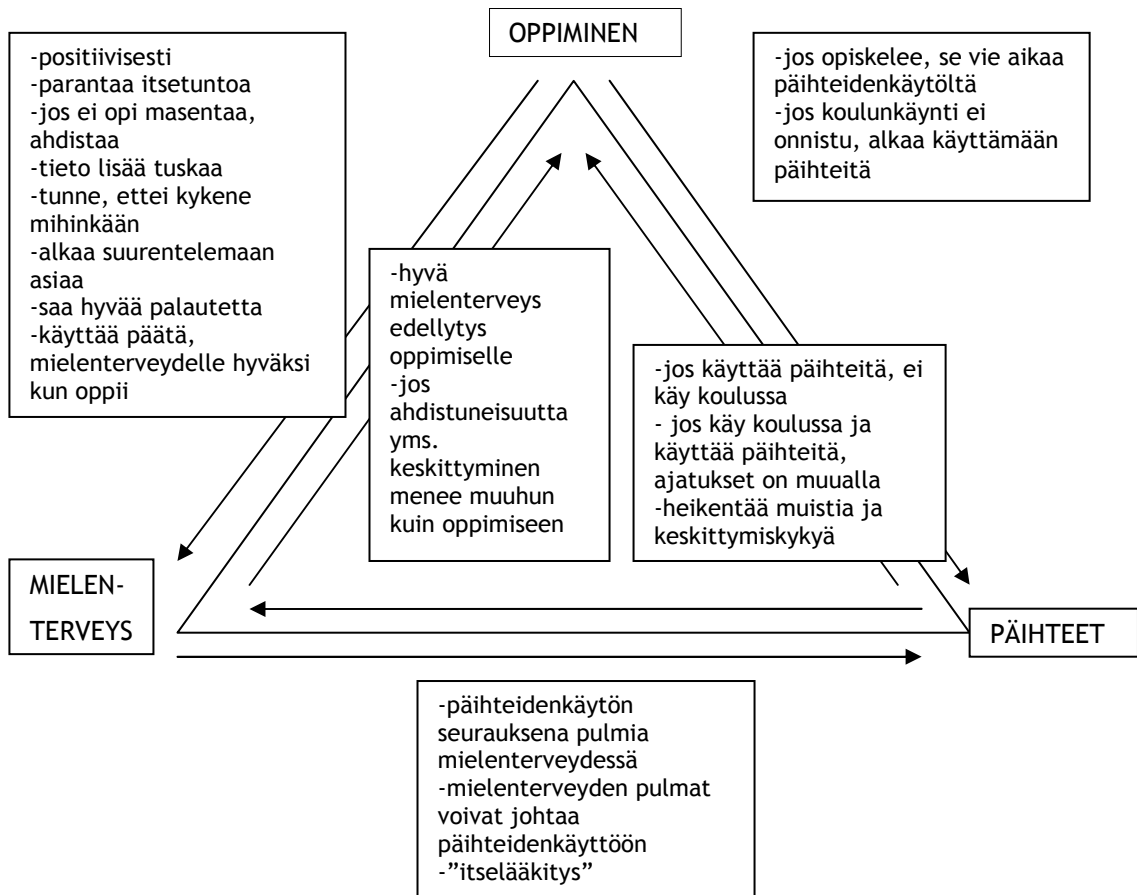
Eräät tutkimukset kertovat, että jopa puolella ihmisistä, joilla on mielenterveydellisiä ongelmia, on tunnistamaton ja hoitamaton oppimisvaikeus. Oppimisvaikeudet saattavat olla yksi syy päihdeongelman tai muiden riippuvuusongelmien syntymiseen.(Hämäläinen & kump. 2007, 347 -350.) Päihdeongelman synty on monista seikoista johtuva asia. Mikäli ihmisellä on

oppimisvaikeuksia, se ei tarkoita väistämätöntä epäonnistumista elämässä. Pitkälti kysymys on siitä, miten hyvin oppimisvaikeudet on osattu selvittää ja miten ne on otettu huomioon. Oppimisvaikeudet voivat kuitenkin olla osaltaan taustalla erilaisten sosiaalisten vaikeuksien käynnistymisessä. (Kempainen 2007, 105-107.) Kuudennen kokoontumisen teemana olivat päihteidenkäytön ja mielenterveysongelmien yhteydet oppimisen vaikeuksiin. Kokoontumista suunniteltaessa ohjaajilla oli hankaluuksia rajata aluetta ja pohtia sitä, millä toiminnallisella keinolla aihetta käydään ryhmässä. Ohjaajat päättivätkin vielä ottaa vielä yhdeksi näkökulmaksi päihteet+mielenterveys+oppiminen -paketin tarkasteluun sosiaaliset suhteet.

”Tota, mun mielestä se tuli jo silloin suunnitteluvaiheessakin esiin hyvin, et tää on aiheena vaikea, et hirveen laaja paketti. Ja sit se pitää sisällään monta tärkeätä asiaa, ja sit kun eri ihmiset ajattelee niistä eri tavoin, kuten tää sosiaaliset suhteet liitettynä koko juttuun: päihteet+mielenterveys+oppiminen, niin.” (Ohjaajien palautekeskustelu 2009.)

Asiaa käytiin läpi siten, että ohjaajat kiinnittivät seinälle ison paperin, johon piirrettiin kolmio. Kolmion kulmiin kirjoitettiin oppiminen, mielenterveys ja päihteet. Jokaisesta kulmasta piirrettiin nuolet kolmion kumpaankin suuntaan. Tavoitteena oli pohtia, miten asiat vaikuttavat toisiinsa. Toinen ohjaajista kirjoitti ryhmäläisten mielipiteitä. Asiat on kirjattuna alla kuviossa 1.

Kuvio 1. Miten oppiminen, mielenterveys, päihteet ja sosiaaliset suhteet vaikuttavat toisiinsa?

Tähän kokonaisuuteen oli hyvä liittää myös käsite sosiaaliset suhteet ja niiden yhteys edellä kuvattuun kokonaisuuteen. Ryhmäläisten mielestä päihteidenkäyttö tuhoaa sosiaaliset taidot, jolloin kokee paniikkia ja ihmiskammoa. Se johtaa koulussa sekä työssä käynnin välttelyyn, eikä välttämättä mene näihin paikkoihin, jos jännittää ja pelottaa. Jos sosiaaliset suhteet ovat kunnossa, työssä ja koulussa käynti on mielekkäämpää ja kiinnostavampaa. Sosiaaliset suhteet vaikuttavat opiskeluihin siten, että mikäli ei tule opettajien ja opiskelutoverien kanssa toimeen, ei kiinnosta opiskelukaan.

Ryhmäläisille annettiin myös kirjallista materiaalia liittyen oppimisvaikeuksien, mielenterveysongelmien sekä päihteidenkäytön yhteyksiin. Materiaaleissa oli sisältönä muun muassa: mitä mielenterveys on, miten pidämme yllä mielenterveyttämme ja millaisia ovat yleisimmät mielenterveysongelmat sekä oppimisvaikeuksien tunnistaminen päihdeongelmien hoidossa ja faktaa siitä, että päihdeongelmaisissa on runsaasti oppimisvaikeuksia.

Ryhmäläisten tehtävänä oli kirjoittaa lyhyt aine liittyen päivän teemoihin. Tässä on yhden ryhmäläisen kirjoitus.

”Ala-asteella olin keskiverto-oppilas. Olisin varmasti pystynyt parempiin suorituksiin, jos kotona olisi kannustettu ja annettu palautetta tai ylipäättään oltu kiinnostuneita. Lisäksi olin hyvin arka ja ujo ja tästä syystä niitä päihteitä aloin käyttää. Humalassa ei jännittänyt. No, yläasteella reipastuin ja olin näennäisesti itsevarmempi, luokan pelle siis. Mutta aloin odottaa vain viikonloppuja, että sain juoda. Koulunkäyntihän siitä kärsi. Olin levoton ja keskittyminen oli huonoa. Numerot laskivat ja poissaoloja oli paljon eli minun tapauksessani aloin juoda jännittämisen oireisiin ja koulunkäynti kärsi. Nyt myöhemmin, vuosia juoneena olen huomannut edelleen kärsiväni keskittymiskyvyn puutteesta, muistihäiriöistä sekä luetun ymmärtämisessä. Olisi ihana oppia, ymmärtää asioita ja lukemaansa. Huomasin menneinä vuosina, että amfetamiinia ottaessani pystyin lukemaan montakin kirjaa yössä, mikä oli ihan mahdotonta selvin päin. Äitinikin on myös pienenä tahtonut viedä minut tutkimuksiin, en päässyt. Olen myös keskonen.”

Tällä kerralla puhuttiin ja esiteltiin kirjallisuutta aiheesta ADHD ja ADD. Ryhmäläisille annettiin myös kirjallisesti tietoa aiheesta; mistä johtuvat, miten tunnistaa ja miten hoidetaan. Ryhmäläisistä yksi on tuonut ryhmätoiminnan ajan erityisesti esiin tarpeensa ja kiinnostuksensa neuropsykologisiin tutkimuksiin. Neuropsykologista tutkimusta käytetään menetelmänä arvioidessa ihmisen kognitiivista suoriutumiskykyä eli toimintoja, jotka liittyvät tiedonkäsittelyyn. Tiedonkäsittelyyn liittyviä osa-alueita ovat esimerkiksi: tarkkavaisuus, toiminnanohjaus, muisti ja oppiminen. Tutkimuksessa selvitetään ongelmien laatu ja, mikäli kuntoutus on suositeltavaa. Neuropsykologisen kuntoutuksen tavoitteena on toimintakyvyn parantaminen tai palauttaminen. Sen myötä tapahtuu työ- tai oppimiskyvyn kohentumista. (Hämäläinen & kump. 2007, 71 -72.) Yhden ryhmäläisen kohdalla päädyttiin siihen, että mikäli hän haluaa, hanke tarjoaa hänelle mahdollisuuden neuropsykologisiin tutkimuksiin. Hän toi useasti esiin niin alkuhaastatteluissa kuin ryhmätoiminnan aikana tarpeestaan päästä tutkimuksiin ja mahdollisesta menosta niihin vapautumisen jälkeen. Asia tuotiin esille myös muille ryhmäläisille tasapuolisuuden ja eettisyyden vuoksi.

”Kyllä sitten tämä henkilö, jota onni potkaisi tällä kertaa, niin hän oli ainakin innoissaan, että totta kai hän menee. Että kun se on ollu hänelle iso kysymysmerkki, että mistä tää kaikki kiikastaa. Koska, kun se lähtee yhestä asiasta kiikastamaan niin se kiikastaa sitte niin monessa muussa asiassa. Se on ikään kuin lumipalloefekti, että se kasvaa, ongelmat kasvaa matkan myötä ja kerääntyy. Että jos jossain kohtaa sais selvyuden, kävisi neuropsykologisissa

tutkimuksissa ja sä saisit jonkinlaisen ymmärryksen siihen, että mistä tää kiikastaa niin ehkä sillä vois välttääkin jotain ongelmia.”(Vankilan yhteyshenkilön haastattelu 2009.)

Kuudennen kerran palautteet sisälsivät monipuolisesti mielipiteitä aiheesta, omista tunneista, ryhmän vuorovaikutuksesta ja kokonaisuudesta. Toiveena olisi ollut enemmän asiantietoa päihteiden vaikutuksesta oppimiseen, koska nyt käsiteltiin yhteyksiä pääosin vain ryhmäläisten näkökulmasta. Päivän aiheita, erityisesti päihteidenkäytön ja koulunkäynnin yhteyksiä, pidettiin tärkeinä, koska ne ovat itseä lähellä. Merkityksellistä oli saada tietoa ADHD:stä, ADD:stä ja niiden diagnosoinnista. Kaikki kertoivat omia ajatuksiaan ja pohdintaa sekä yhteishenkeä pidettiin merkityksellisinä. Muutamat kertoivat palautteissa oman keskittymisen ja väsymyksen häirinneen päivää. Palautteissa oltiin tyytyväisiä päivän kokonaisuuteen.

Ohjaajat havaitsivat ryhmäläisissä levottomuutta ja asiat harhailivat melko useasti sivuraiteille.

”Vähän oli semmonen meininki siellä, että he ei pystyny keskittymään aiheeseen vaan ajatukset liikku vähän siellä sun täällä.”(Ohjaajien palautekeskustelu 2009.)

6.8 Työvoimahallinnon palvelut

Opiskelijoissa toisen asteen koulutuksessa sekä aikuiskoulutuksessa yhä useammat ovat erityistä tukea tarvitsevia. Ilmiö johtuu pitkälti siitä, että elämme yhteiskunnassa, joka uskoo koulutukseen. Jokaiselle peruskoulun päättävälle eli koko ikäluokalle on kyettävä tarjoamaan ammatillista koulutusta. Näin ollen koulutusta on järjestettävä myös niille, joiden valmiudet sen vastaanottamiseen ovat vähäiset.(Hongisto 2005, 17.) Seitsemännellä ryhmän kokoontumiskerralla teemana olivat ammatinvalintapsykologin vierailu ja työvoimahallinnon palvelut. Viides ryhmäläinen oli saanut opiskelupaikan ja jäi sen vuoksi pois ryhmästä.

Sosiaalinen rooli on osa kuulumista yhteisöön ja yhteiskuntaan. Se tarjoaa aseman, mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa, mahdollisuuden merkityksellisyyden kokemuksiin. Keskeisiä rooleja, joissa selviytymisen ongelmat tulevat näkyviin sosiaalialan työssä, näyttävät olevan oppivelvollisuus, työ ja vanhemmuus. Sosiaalinen rooli on osallistumisen kanava. Siten sosiaalisten roolien puuttuminen merkitsee sivullisuutta, osattomuutta ja vaikutusmahdollisuuksien kapenemista. Pahimmillaan on vaarana syrjäytyminen, joka tulee esiin nimenomaan oppimisen ongelmien ja työn menetyksen yhteydessä. (Aho 1999,311.)

Kokoontumisessa oli paikalla ammatinvalintapsykologi, joka kertoi niin omasta työstään kuin muistakin työvoimahallinnon palveluista, kuten työharjoittelut, työkokeilut ja tutustumiskäynnit ammattioppilaitoksissa. Hän kertoi myös ammatillisesta kuntoutumisesta. Kokoontumisen loppupuolella, kun ammatinvalintapsykologi oli poistunut, ohjaajat jakoivat ryhmäläisille koulutussanastoa. Keskusteltiin lisää eri ammatillisen koulutuksen muodoista ja tarkemmin siitä, minkälaisessa vaiheessa ryhmäläiset olivat tulevaisuuden opintojen suunnittelussa. Ohjaajilla oli mukana yhteishakuoppaat. Mikäli ryhmäläisillä oli askarruttavia asioita liittyen koulutukseen, ohjaajat vastasivat näihin tai ottivat selvää seuraavalle kerralle.

Vankilan yhteyshenkilön haastattelussa, kuten ryhmätoiminnan aikanakin tuli esiin, että ryhmäläisistä osa oli käynyt ammatinvalintapsykologin luona.

”Aika monet nuoret vangit meillä käykin ammatinvalintapsykologilla tuolla työkkärissä. Et heille varataan näitä aikoja. Mä en sit tiedä minkälaisia ne on ollut sisällöiltään. Mutta useinhan ne on ollu sellaisia kartoittavia, että on kartoitettu mahdollisuuksia ja valmiuksia, näin mä ymmärtäisin.”(Vankilan yhteyshenkilön haastattelu 2009.)

Muutenkin Vanajan vankila tekee yhteistyötä Hämeenlinnan TE-keskuksen kanssa. Ryhmäläisistä ei kukaan kuitenkaan ollut ollut tällaisessa mukana.

”Meillähän on nyt aloitettukin sillä tavalla Hämeenlinna TE-keskuksen kanssa, että meillä on siellä sellaisia infokäyntejä. Työmestarit ottaa ryhmät mukaan ja käy siellä infoissa. Työnhakuinfoja, koulutukseenhakuinfoja ja esittelevät niitä omia juttujaan, mol:in sivuja ja kaikkia mahdollisuuksia, mitä siinä sitte niinku on.”(Vankilan yhteyshenkilön haastattelu 2009.)

Seitsemännen kerran palautteissa kiiteltiin, että ryhmäläiset olivat saaneet paljon tietoa työvoimatoimiston palveluista sekä hyviä neuvoja ammatinvalintaan liittyviin kysymyksiin. Merkityksellistä oli saada edelliskertaan liittyen kirjallista infoa päihteiden ja oppimisvaikeuksien yhteyksistä. Osa sai hyödyllistä tietoa koulutuksista, joista on kiinnostunut. Niille, jotka ovat jo hyvin tietoisia siitä, mille alalle pyrkivät, ammatinvalintapsykologin vierailu ei ollut niin merkityksellinen.

Ryhmäläisiä oli paikalla neljä ja mielipiteet ammatinvalintapsykologin käynnistä jakautuivat melko vahvasti sen mukaan, miten tarpeellinen aihe oli itselle. Ohjaajien mielestä vierailu oli erittäin hyödyllinen.

”Yks ryhmäläinen oli ihan, kuunteli sitä ammatinvalintapsykologin, et ”aijaa, ihan tosi”, joo et hänelle tuli tosi paljon uutta ja tosi semmosii ajankohtaisia asioita, mistä hän ei niinku ollu tienny. Et millasii vaihtoehtoi on olemassa.”(Ohjaajien palautekeskustelu 2009.)

”Tosi ammattitaitoinen, kerto mielenkiintosesti, selkeesti. No, tää on mun oma mielipide, kaikill ei välttämät ollu ihan samanlaist mielipidet siitä. Asiaa tuli paljon.”(Ohjaajien palautekeskustelu 2009.)

Osalle ryhmäläisistä ohjaajat toivat tietoa sellaisista koulutuspaikoista, joista he ovat kiinnostuneita. Muutamalla ryhmäläisellä oli hyvinkin täsmällisiä ammattialoja, joiden koulutuspaikoista he olivat kiinnostuneita saamaan tietoa. Osalle taas tavoitteet eivät ehkä olleet niin täsmentyneitä, joten pohdinnan alla oli useampi ammattiala.

”... ketä oli jo viime kerral sanonu niit toiveit, mitä me koulutusvaihtoehtoist otetaa selville. Me otettiin niit asioit selville ja sit kerrottiin siinä ja sanottiin tälle yhdellekin, että et kyl me katottiin niitä, mut et on hirveen vaikee tehdä sellast mitään tiivistelmää, kun mahdollisuuksia on niin.”(Ohjaajien palautekeskustelu 2009.)

6.9 Kertapalautteiden koonnit

Kirjallinen palaute kerättiin jokaisen tapaamiskerran jälkeen, lukuun ottamatta viimeistä kertaa, jolloin palaute tuli nauhoitetun ryhmähaastattelun muodossa. Palautteen keräämisen avulla jatkossa kokoontuvien oppimisvalmiusryhmien toimintaa pystytään kehittämään. Palautteiden avulla voidaan myös selvittää sitä, mikä ryhmätoiminnan prosessissa on ollut onnistunutta ja mikä huonoa niin koko toiminnan kuin yksilönkin kannalta. Kokoontumiskertojen palautteet olivat hyvin vaihtelevia teemoista riippuen. Ja yksittäisen kerran palautteet saattoivat olla melko erilaisia keskenään. Taulukkoon 1 on koottuna jokaisen kokoontumiskerran palautteiden kaikki numerot taulukkoon. Taulukosta näkee, että palautteiden määrät ovat olleet eri kerroilla vaihtelevia, keskiarvoissa on pientä vaihtelevuutta ja taulukon loppuun on laskettuna myös koko toiminnan keskiarvo kirjallisten palautteiden perusteella. Taulukkoon 2 on kerättynä ryhmäläisten mielipiteet ryhmäkerroista kasvonilmeinä.

Taulukko 2. Kertapalautteiden kouluarvosanat:

Teema:	1	2	3	4	5	6	keskiarvo
Ryhmätoiminnan aloitus	6	7	7 ½	8	8	9	7,6
Lukiseula	7	7 ½	8	8	8	9	7,9
Oppimistyylit	8	8	8	9	9	10-	8,6
Muisti ja matematiikan testi	8	8	9	10			8,8
Itsetunto ja oppiminen	7	8	9	9	9		8,4
Päihde- ja mielenterveysongelmien yhteydet oppimiseen	8	8	8	9	ei numeroa		8,3
Ammatinvalintapsykologin vierailu, Työvoimahallinnon palvelut	6	8	10	10			8,5
							yht. 8,3

**Taulukkoon on kirjattuna palautelomakkeissa olleet kouluarvosanat. Vasemmassa sarakkeessa on teemat ja teeman perässä palautteissa olleet numerot. Palautelomakkeet olivat nimettömiä, joten taulukosta ei näy saman henkilön antamia numeroita eri kokoontumiskerroilta. Luvut 1, 2, 3, 4, 5 ja 6 yläreunassa viittaavat siis palautelomakkeiden määrään. Oikeaan sarakkeeseen on laskettuna jokaisen kerran arvosanojen keskiarvot ja oikeaan alakulmaan näiden keskiarvosanojen keskiarvo yhteensä.

Taulukko 3. Kertapalautteiden arviointi kokoontumisesta kasvonilmein.

Teema:	1	2	3	4	5	6
Ryhmätoiminnan aloitus	puuttui					
Lukiseula						
Oppimistyylit						
Muisti ja matematiikan testi						
Itsetunto ja oppiminen, matematiikan testin palaute						
Päihde- ja mielenterveysongelmien yhteydet oppimiseen, tarkkaavaisuus						
Ammatinvalintapsykologin vierailu, työvoimahallinnon palvelut						

*Yllä olevaan taulukkoon on kerättyä ryhmäläisten antamat kasvonilmeet joka kokoontumiskerralle. Vasemmalla ovat kirjattuna teemat, ylhäällä palautelomakkeiden määrä. Palautelomakkeet olivat nimettömiä, joten taulukosta ei näy saman henkilön antamia kasvonilmeitä eri kokoontumiskerroilta.

Taulukoista voi nähdä, että kaikkein mielenkiintoisimpia teemoja kaikille ryhmäläisille ovat olleet oppimistyylit sekä muisti ja matematiikan testi. Ne ovat saaneet tasaisesti hyviä kouluarvosanoja sekä iloisia kasvonilmeitä. Arvosanat ovat nousseet tasaisesti ensimmäisestä kokoontumisesta. Vaikuttava tekijä on tietenkin myös ollut se, että ryhmäläisten määrä on vähentynyt prosessin aikana. Eroavuuksia teemojen mielekkyydessä on ollut ja varsinkin työvoimahallinnon palvelut eli ammatinvalintapsykologin vierailu jakoi mielipiteet vahvasti.

6.10 Ryhmätoiminnan lopetus ja ryhmähaastattelu

Ryhmätoiminta päättyi 25.2.2009 ryhmähaastatteluun. Ryhmähaastattelu on tehokas tiedonkeruun muoto, koska tällöin saadaan tietoja usealta henkilöltä yhtä aikaa. Ryhmä voi auttaa jos kyse on esimerkiksi muistinvaraisista asioista tai esimerkiksi väärinymmärrysten korjaamisesta. Toisaalta ryhmä voi estää ryhmän kannalta kielteisten asioiden esiintulon tai ryhmässä voi olla dominoivia henkilöitä, jotka pyrkivät määräämään keskustelun suunnan. (Hirsjärvi & Kump. 2006. 200.) Ryhmähaastattelun luotettavuuteen saattaa vaikuttaa, jos ryhmässä on yksi tai muutamia henkilöitä, jotka hallitsevat tai heidän mielipiteensä hallitsevat keskustelua eivätkä kaikki jäsenet tunne voivansa puhua avoimesti. Saadut tulokset on rajallisesti yleistettävissä, sillä ne riippuvat ryhmän jäsenten ja keskustelun vetäjän vuorovaikutuksesta. (Robson 2001, 143.)

Kahdeksannella eli viimeisellä kokoontumiskerralla tehtiin laajempi ryhmätoiminnan kokoaminen ryhmähaastatteluna, jolloin paikalla olleet kaksi ryhmäläistä jakoivat kokemuksiaan toiminnasta. Osallistujien vähäinen määrä oli jo etukäteen tiedossa koevapauden, opiskelujen ja toiseen vankilaan siirtymisen vuoksi. Viimeisellä kerralla oli yksi pois sairastumisen takia. Ohjaajat esittivät etukäteen suunnitellut kysymykset, jotka olivat myös keskustelun aikana ryhmäläisillä nähtävänä. Ohjaajat esittivät myös lisäkysymyksiä ja osittain osallistuivat keskusteluun. Ryhmähaastattelussa pyrittiin saamaan selville koko ryhmätoiminnan hyviä ja huonoja puolia, sekä kokonaisuuden onnistumista. Yksilötasolla ryhmähaastattelussa pyrittiin saamaan selville tavoitteiden saavuttamista ja kokonaisuuden merkitystä ryhmäläisille. Ryhmähaastattelu nauhoitettiin.

6.10.1 Toteutus

Ryhmähaastattelun tulokset ovat teemoiteltu neljään osa-alueeseen: toteutus, vuorovaikutus, merkitys ryhmäläisille ja kokonaisuus. Toteutuksen teemassa on pyritty selvittämään ryhmäläisten mielipidettä ja kehittämisideoita toteutukseen liittyvissä seikoissa, kuten kokoontumisten määrä, kesto ja ryhmän koko.

Ryhmätoiminnasta oli aluksi ilmoitus vankilan seinällä. Ryhmähaastattelussa kysyttiin ilmoituksen ja alkuhaastattelujen toimivuudesta. Alussa tehdyt alkuhaastattelut olivat toimiva tapa hankkia ryhmäläiset. Ikäraja oli kuitenkin se kriteeri, joka rajasi monia sellaisia henkilöitä pois, joilla olisi todellisia tarpeita tämän tyyppiselle ryhmätoiminnalle. Tarvetta tämän tyyppiselle ryhmätoiminnalle olisi varmasti yli 30-vuotiaillekin.

”... et sehän oli se kohderyhmä, kun se oli niin kuitenkin silleen suppee, et sehän rajas täällä jo itteensä tosi paljon ihmisiä niinku. Tosi moni sano mullekin, no et ei me voida tulla, kun on niinku liian vanha. Siis yleensä oli niin, et liian vanha.”(Ryhmähaastattelu, vanki 2009.)

Kokoontumisten teemojen mielekkyyttä kysyessä kahden ryhmähaastatteluun osallistuneen kohdalla tuli hyvin eriävät vastaukset siitä, mitä he itselleen pitivät tärkeinä. Mutta siinä oltiin yhtä mieltä, että kaikki teemoista olivat oleellisia ja tärkeitä, eikä mikään tiedoista ollut turhaa.

”Mä en tiä, mitä olis voinu toivoo lisäksi. Mitä olis voinu olla? Mitä tän asian puitteis olis voinu olla viel muuta?”(Ryhmähaastattelu, vanki 2009.)

”Enkä mä oikeen tiedä oliko siin mitään sellast, mitä olis voinu ottaa poiskaan. Olihan siin kummiskin niit, ainakin mua niinku kiinnosti joka ainut aihe, mikä siin niinku oli.” (Ryhmähaastattelu, vanki 2009.)

Ryhmätoiminnan kokoontumiset kestivät joka kerta kaksi tuntia, jonka aikana pidettiin ainakin yksi noin 10 minuutin tauko. Kaksi tuntia on tämän tyyppisessä ryhmätoiminnassa maksimiaika. Joillakin kerroilla 1,5 tuntia olisi ollut sopiva, kun taas joihinkin teemoihin kaksi tuntia oli juuri sopiva aika.

”Oli oikeesti, se oli se kaks tuntii oikeesti, et jos on vähänkin semmonen ihminen, et keskittymiskyky, niinku kaks tuntii ei pysty, ei kykene. Se oli ihan hyvä, et me oltii sillee vähän jaoteltu, et oli niit taukoja joku kerta tuntu vaan niin se 45 min. on jo semmonen niinku, et johonkin päin pitää mennä. Mut se on ihan, mut ei se kyllä pidempi ainakaan kannattais olla, mä luulen.”(Ryhmähaastattelu, vanki 2009.)

”No, mä tykkäsin siitä, että niinku harmittelin itse asias joka kerran sitä, et vaan kaks tuntii, että niinku oli mielenkiintosta että. Mullakin se rikkoo työpäivän niin hyvin siinä niin, vähän jotain muutakin tähän arkirutiiniin, niin. Mut en mä sitte tiedä silleen, et pitäis olla enemmän jo sisältöökkin siihen, et jos se ois pidempi. Kyl siinä ajassa ehti käsitellä ne asiat, et mitä oli. Harvemmin siinä mitään kiirettä tuli siinä.”(Ryhmähaastattelu, vanki 2009.)

Ryhmäläisten mielestä kertoja olisi voinut olla enemmänkin, mikäli mielekkäitä teemoja olisi löytynyt lisää.

”Varmaan sit siitä, et jos ois ollu jotain semmosii aiheit niin totta kai sit ois voinu olla sen 12 kertaakin.”(Ryhmähaastattelu, vanki 2009.)

Avolaitoksessa vankien tilanteet saattavat muuttua melko nopeasti, esimerkiksi joku lähtee koevapauteen, pääsee koulutukseen, siirtyy toiseen vankilaan tai jotain muuta, joka vähentää mahdollisuuksia pitkäkestoiseen toimintaan osallistumiseen. Tällöin kahdeksan kertaa eli noin kaksi kuukautta on ajallisesti hyvä, jolloin se ei vaadi kovinkaan pitkää sitoutumista.

Toiminnallisen ryhmän tavoitteena on saada itse ryhmäläiset keskustelemaan ja pohtimaan aiheita. Olennaista olikin kysyä ryhmäläisiltä tavoista toimia ryhmäkerroilla. Ryhmäläiset olivat hyvin keskustelevia ja heille olikin tärkeää, että asiatiedon rinnalla tuli toiminnallista tekemistä ja keskustelua aiheesta. Toisaalta ryhmäläiset olivat sitä mieltä, ettei olisi ollut aikaa tehdä enemmän jotakin toiminnallista.

”Mä oisin halunnu kysyä sitä nyt, mut täst toteutuksesta viel sellasta, et oisitteks te toivonu jotain niinku jossakin asioissa enemmän jotakin semmost faktaa? Mitenkä niinku, tavallaan tämmöst teorialietoo, vai ootteks te ollu tyytyväisii siihen, miten asioita täällä käsitellään?” (Ryhmähaastattelu, ohjaaja 2009.)

”Oon, sit ollaan taas puhuttu niin paljon enemmän. Tai niinku et, et ehkä mun mielest se on ihan sillee niinku, et jos on vankila ja on tämmönen ryhmä, ehkä se on niinku kuitenkin enemmän tarkoituksenmukaista jos on juttelua kuin se, et te jakaisitte meille paperipinkkaa ja sitte joko katotaa, tai ei katota, et niinku, et sitte myös niinku siit saa kaikki enemmän irti.”(Ryhmähaastattelu, vanki 2009.)

Toteutukseen liittyy olennaisesti myös ryhmän koko, joka tälle ryhmälle oli alun perin sopiva kuusi henkeä. Viimeisen kerran ryhmähaastattelussa olisi ollut hyvä saada mahdollisimman monen ryhmäläisen ääni kuuluviin.

”Siis ainakin tää kokomäärä oli se, et alle kymmenen ihmistä. Se oli ihan hyvä. Et mielellään enemmän kun kaks.”(Ryhmähaastattelu, vanki 2009.)

Ohjaajien kohdalla oli hyvä, että ohjaajia oli kaksi.

”On sillä varmaan silleen merkitystä, et jos niinku on paljon kysymyksiä, paljon asiaa ja paljon esim. jotain henkilökohtasii juttuja, niin tota sillon toinen pystyy keskittyy siihen, mitä joku yksittäinen ihminen kysyy ja toinen voi viedä sitä tilannetta eteenpäin. Et siin mieles oli hyvä. Eikä ollut mitään, et vaik oli kaks ohjaajaa niin mitään silleen sekavuuttaa, et toinen puhuu aidasta ja toinen aidan seipästä.”(Ryhmähaastattelu, vanki 2009.)

6.10.2 Vuorovaikutus

Vuorovaikutukseen liittyvät seikat nousivat usein esiin myös kirjallisissa kertapalautteissa. Vuorovaikutusta kehitettiin pääosin avoimeksi ja positiiviseksi. Ryhmäläiset toki tiesivät toisensa etukäteen, mutta osa oli ollut tekemisissä enemmän, toiset taas vähemmän. Vuorovaikutus oli toimivaa niin ryhmäläisten, ohjaajien kuin ryhmäläisten ja ohjaajien välillä.

”No, ryhmäläisten välillä. Ehkä silleen, et kyllä me nyt kaikki tiedetään toisemme. Ollaan nähty, mut ei silleen kuitenkaan tunneta ja ei kaikki edes hengaile keskenään. Ja tota ehkä silleen, et vähän se on alus vähän semmosta hakemista.”(Ryhmähaastattelu, vanki 2009.)

”No, ehkä se on vähän niinku aina ryhmässä, että sit kun ollaan oltu enemmän tekemisissä, niin totta kai se vuorovaikutus sit paranee. Et ehkä ensimmäiset pari kertaa on vähän sellast, et istutaan kankeesti ja. Mutta totta kai se siitä sitte paranee.”(Ryhmähaastattelu, vanki 2009.)

”Ja siis oli silleen hirveen positiivinen tunnelma. Et niinku silleen, että ehkä on huomannu, et teistäkin on ollu kivaa käydä täällä niin totta kai sit niinku vaikuttaa siihen, et minkälainen ittellä on fiilis.”(Ryhmähaastattelu, vanki 2009.)

Oli tärkeää saada palautetta ohjaajien työskentelyn toimivuudesta. Toimivuutta lisäsi ohjaajien nuori ikä.

”Oottehan te ollu tosi reippaita. Joo, joo ja siis sillee suht koht helppoo on ollu tääl olla. Mut se on siinki, et te ootte saman ikäsi, kun meistä suurin osa on ollu. Ja mä uskon et toi ei ois toiminu toi homma, jos ois ikä ollu vaik joku 50 +, ni ei. Mä luulen. Ehkä on varmaan sitte ohjaaja lähestyttävämpi kun se

on suurin piirtein saman ikäinen. Näin mä aattelen.”(Ryhmähaastattelu, vanki 2009.)

Ohjaajat ottivat jokaisen ryhmäläisen yksilönä huomioon.

”Otettiin. Et mun mielest varmaan niinkun aika moni sai juuri paljon niinku sellasia henkilökohtasia juttuja selvitettyä. Niinku vaikka nyt sit, jos joku on päässy joihinkin tutkimuksiin tämän kautta tai, jotain et onhan sillon täytynytkin kiinnittää huomioo niihin yksittäisiin ihmisiin. Ja mä sain koulupapereita. Eli kuunneltu on.”(Ryhmähaastattelu, vanki 2009.)

6.10.3 Merkitys ryhmäläisille

Arvioinnin pääkysymykseen - Mitä merkitystä ryhmätoiminnasta on ollut ryhmäläisille? - ryhmähaastattelu toi melko suppean näkökulman, koska vastaajia oli vain kaksi. Merkityksen tutkimista lähestyttiin haastattelussa muun muassa siitä näkökulmasta, miten ensimmäisellä kerralla kirjatut tavoitteet olivat toteutuneet.

”No, mull on ollu kolme tavoitetta. Ja tota, nääkin. Miks mä oon ees laittanu toin yhden tavoitteen? Mul on täällä, että haluaisin oppia tuntemaan omaa oppimistyyliäni ja sehän nyt sitte niinku, se selvis. Ja tulen käyttämään tätä tuntemusta hyödykseni opinnoissani, sehän on nyt toteutunu. Ja haluan tehdä lukitestin, sekin on toteutunu. Mä en tiä miks mä oon ton ammatinvalintapsykologille laittanu, et haluaisin keskustella, mut se nyt ei toteutunu.”(Ryhmähaastattelu, vanki 2009.)

”Joo, mullakin kaikki nää, mitkä mä oon laittanu niinku tavoitteiks niin kyllä ne on niinku toteutunu. Tuntuu, että mä oon saanu niistä informaatioo. Sai ton lukitestin tehdä ja sehän oli vaan plussaa, et tehtiin enemmän kaikkii testejä. Ja sain niinku tosissaan informaatioo ja sitte just se, että niinku sai jotain tietoo ja jos mä haluan enemmän jotain tietoo niin mä pystyn sitte lähtee ettimään sitä, että.”(Ryhmähaastattelu, vanki 2009.)

Vankilan yhteyshenkilöltä kysyttäessä ryhmätoiminnan merkitystä ja tarvetta, näki hän merkityksen suurena.

”Mä luulen, että se semmonen materiaali ja sen tarve on ihan älyttömän iso ja, kun on kuitenkin kyse ihmisistä, jotka ovat vielä potentiaalisia työikäisiä

ihmisiä. Jos he vielä sitä kautta tulisivat itse enemmän tietoisiksi niistä, ihan semmosista käytännön vaikeuksista, niistä oppimisen vaikeuksista. Ikään kuin, se saattais jeesata sillä lailla, että vaikeudet voi hoitaa, ne voi voittaa. Että se kouluttautuminenkin on ihan mahdollista ja ammatin hankkiminen on mahdollista. Ja peruskoulun voi vielä suorittaa loppuun ja muuta.” (Vankilan yhteyshenkilön haastattelu 2009.)

Edellä mainitun ryhmäläisen kohdalla viimeinen tavoite eli ammatinvalintapsykologin kanssa keskustelu ei toteutunut pitkälti siitä syystä, ettei hänellä ollut suurta tarvetta selvittää ammatinvalintapsykologin kanssa hänelle sopivia opiskeluvaihtoehtoja. Ryhmäläisellä oli melko selkeät suunnitelmat, minkä alan koulutusta hän lähtee tavoittelemaan ja sai siitä myöhemmin myös tietoa ohjaajilta. Seuraavat kommentit kertovatkin ammatinvalintapsykologin vierailusta.

”Niin, mut se oli varmaan siitä, jos niinku esimerkiks oli semmosii ihmisiä joilleka siin oli ajankohtaisia asioita. Totta kai se tekee jo siitä jo vähän enemmän semmosen no, et kiinnostaa.”(Ryhmähaastattelu, vanki 2009.)

”Mä sain ite henk. kohtasesti aika paljon siitä, vaikka se olikin ehkä tylsän kuulosta... Mutta siel tuli niinku uutta tietoa sellasta et, tosissaan kun työkkäri on muuttunut siitä, mitä se on ollut joskus aikoinaan tosi paljonkin niin. Et mul ei ollu niinku tietoaakaan niist kuntoutusjutuista, mitä työkkärillä on järjestää nykysin. Ja se koulutuskokeilu ja tällanen, se oli niinku ihan uus juttu, että häh. Et voi niinku tavallaan mennä niinku kuunteluoppilaaks ja kattoo onk se sit oikeesti se paikka.”(Ryhmähaastattelu, vanki 2009.)

Ryhmähaastattelussa kysyttiin, mitä ryhmäläiset saivat kokoontumisista lyhyellä ja pitkällä aikavälillä.

”No, tota lyhyellä aikavälillä. Tulevaisuutta ajatellen mul on täällä, täällä mun monistenippu.(papereita häntä kiinnostavaan koulutusalaan liittyen) Tästä on paljon hyötyä tulevaisuutta ajatellen. Niin tätä mä en ois ehkä saanut ilman tietä, tätä mun koulutuslappua. Ja sitten. No, ehkä nyt lyhyellä aikavälillä, no ehkä oli kivaa tietää, et en mä ollu niin huono matikas, kun mä aattelin. Niin, ehkä mä sitte kirjoituksissa tsemppaan nyt tässä, kun mulla on toivoa...”(Ryhmähaastattelu, vanki 2009.)

”No, siis se et mä sain niinku tosissaan tietoa. No lukitestin, mä osasin jo kyllä aatellakin, et ei mul kyllä luultavasti oo mitää, mut mä halusin siihen

varmistuksen. Ja sitte no tää matikkatesti. Niin, lyhyellä aikavälillä, sai siis tietoo, siis semmosista asioista, varsinkin se kirjanen (Opi oppimaan-työkirja), kyl mä oon sitä pari kertaa kattonu. Mä meinaan vein himaan sen ja mä siel niinku tutkiskelin sitä ja aion varmasti tutkiskella enemmänki. Varsinkin kun tulee yhtään ajankohtaisemmaks. Mul on se kun hakee opiskelemaan niin sielt saa niist oppimistyyleistä ja että voi niinku harjotella niitä ja sitte tää muistihan mul on edelleenkin ongelma. Mutta no se nyt varmaan on siitä, et pitää enemmän paneutua siihen asiaan ja toistoja käyttää tälleen niinku....”(Ryhmähaastattelu, vanki 2009.)

Kaikkia tehtyjä testejä pidettiin merkityksellisinä ja tärkeinä.

”Oikeesti oli tosi kivoja, esimerkiksi kaikki ne testit. Ne oli oikeesti mielenkiintosa.”(Ryhmähaastattelu, vanki 2009.)

Oppimistyylit -teema oli ollut mieleenpainuva. Yksi ryhmäläisistä kertoi, että sen kerran jälkeen hän illallakin vielä pohtia, missä ympäristössä hän pystyy keskittymään ja oppimaan.

”...mä aloin sillä kerralla kiinnittää huomioo et, jos mä päiväl luen, niin mä saatan lukee niinkun kolmessa paikkaa ja mä en tiä et miks. Mut niinku ehkä sit sit hakee jotain semmosta paikkaa, mis ois niinkun parempi keskittyä. Ja sit siin on se, et mä en voi lukee sängyllä jos mä oon vähän väsyny, koska sit kellahtaa. Sillon jos on väsyny pitää mennä keittiön pöydän ääreen, koska siinä joutuu istuun. Varmaan jotain semmost, et alitajuisesti hakee. Tai sit jos lukee illalla, sit täytyy mennä olkkariin.”(Ryhmähaastattelu, vanki 2009.)

6.10.4 Muuta

Lopuksi haluttiin kysyä ryhmäläisten mielipidettä siihen, kenelle he ryhmää suosittelisivat, jos suosittelisivat ja miksi.

”Ja suosittelen sellasessa tapauksessa jos on pienintäkään epäilystä, et on lukihäiriö tai jotain: Niin tietyst se selvyys niihin asioihin, jos se vaiks selittäis jotain asioita, niin onhan se tieto sit kuitenkin aina, ehkä voi tulla vähän silleen, tieto ei lisää tuskaa. Vaan ehkä nimenomaan, sit jos saa jonkun selityksen asioille niin on vähän helpompi olla.”(Ryhmähaastattelu, vanki 2009.)

Kirjallisissa kertapalautteissa piti joka kerralla antaa kouluarvosana kokoontumiselle. Tällä kertaa kysyttiinkin kouluarvosanaa koko toiminnalle.

”Mäkin sanon ehkä joku ysin. No, ei anneta kymppiä, kun kymppiä ei voi sanoo ja.” (Ryhmähaastattelu, vanki 2009.)

”Sitte kasi menee jo vähän liian alas. Kyl se on ysi.”(Ryhmähaastattelu, vanki 2009.)

Molemmista vastauksista voi todeta, että toiminta oli ollut erittäin mieluista, peräti kiitettävän arvoista.

7 YHTEENVETO

Prosessiarvioinnissa on hyväksi jos käytetyt arviointimenetelmät ovat monipuolisia ja tietoa kertyy eri suunnilta. Arvioinnin kohteena olevasta asiasta pyritään saamaan menetelmiä yhdistelemällä mahdollisimman kattava näkemys. Tällöin voidaan puhua triangulaatiosta, kun eri lähteistä hankittu materiaali täydentää toisiaan ja lisää tulosten luotettavuutta. (Seppänen-Järvelä 2004, 43.) Kehittämistyöhön kuuluu olennaisena osana seuranta ja arviointi, sillä palautteen kautta päästään tietoiseen ja muutoshaluiseen toimintaan. Prosessiarvioinnissa tehdään jatkuvaa arviointia, joka toimii palautteena ja toiminnan ohjaamisen välineenä. Kehittämistyön arvioinnissa ei voida katsoa pelkkiä lopputuloksia, sillä pelkästään niistä ei voida tehdä päätelmiä toiminnan ja tulosten yhteyksistä keskenään ja niiden vaikutuksista toisiinsa. Useimmiten kehittäminen etenee prosessimaisesti ja sille on myös tyypillistä moninaiset ratkaisuvaihtoehdot ja etenemisväylät. Prosessin edetessä alussa asetetut tavoitteet joko täsmentyvät tai mahdollisesti jopa jäävät kokonaan pois. (Seppänen-Järvelä 2004, 19.) Ryhmätoiminnan prosessin arvioinnissa on käytetty useita arviointimenetelmiä ja tulokset ovat monesta eri näkökulmasta; ryhmäläisiltä, ohjaajilta ja vankilan yhteyshenkilöiltä. Tulosten selkeyttämiseksi on tarpeen tehdä tiivistetty yhteenveto tärkeimmistä pääkohdista.

Naisvankien asema rikosseuraamusjärjestelmässä on erityinen, sillä naisvangeille suunnattuja erilaisia toimintoja on vähän ja kuntoutuksen järjestäminen on satunnaista. Järjestetty työtoiminta on yksipuolista ja mahdollisuudet opiskeluun vankeuden aikana ovat melko vähäiset. (Naisvankityöryhmä 2008, 62 -63.) Naiset muodostavat vähemmistöryhmän vankiloissa, joka johtaa siihen, että naisilla on vankiloissa suppeammat toiminta- ja osallistumismahdollisuudet. (Tammi-Moilanen 2002, 183.) Oppiva -hankkeen tavoitteena oli tavoittaa toiminnallaan myös nuoret naisvangit, jotta myös he saisivat tietoa oppimiseen liittyvistä asioista. Naisvankien oppimisvalmiusryhmän toiminnan suunnittelu ja toteutus etenivät melko nopealla aikataululla. Suunnittelutyölle oli kuitenkin varattuna siten aikaa, että viikoittainen suunnittelutyö oli onnistunutta. Mikäli suunnittelutyö olisi aloitettu aikaisemmin, olisi se mahdollistanut monipuolisemmin ohjelmaa eri kerroille. Ryhmätoiminnan suunnittelussa otettiin ryhmäläisten toiveet huomioon.

Rangaistusajan suunnitelma laaditaan vangin ollessa sijoittajayksikössä. Suunnitelma laaditaan joko yhteistyössä vangin kanssa haastatteleamalla tai kirjallisen materiaalin pohjalta. Naisvangeille suunnattujen toimintoja on vähän ja se vaikeuttaa tavoitteiden asettamista rangaistusajalle, kuten myös tavoitteiden toteuttamista. Suunnitelman teon ja sen mukaisen toiminnan tavoitteena on auttaa vankia saamaan valmiuksia rikoksettomaan

elämäntapaan. Näin edistetään vangin sijoittumista yhteiskuntaan. Rangaistusajan suunnitelmissa ja sen mukaisissa tavoitteissa korostuu ammatillisten valmiuksien saaminen sekä työllistyminen ja päihitteettömyys. (Naisvankityöryhmä 2008, 53 -54, 4.)

Oppimiseen liittyvät vaikeudet ovat erittäin yleisiä, noin 25 %:lla Suomen väestöstä on jonkinlaisia pulmia oppimisessa. Oppimisvaikeuksissa ei ole kyse tyhmyydestä tai laiskuudesta, vaan ihmisillä on erilaisia tapoja oppia, prosessoida ja hahmottaa tietoa. Useimmiten oppimisvaikeus on ihmisen synnynnäinen ominaisuus. Oppimisvaikeuksien tunnistamisella saattaa olla suuri merkitys syrjäytymiskiirteen katkaisussa. (Lukineuvola 2008.) Salon (2006, 20) tutkimuksen mukaan vangeilla olisi lähes puolella, 43 %:lla, huomattavia vaikeuksia lukutaidossa. Dysleksiaan viittaavia teknisen lukemisen vaikeuksia olisi kolmanneksella eli 33 %:lla. Harjaantumattomuuden ja epäsuotuisten tekijöiden aiheuttamia vaikeuksia 10 %:lla. On myös todettu, että antisosiaalinen käytös ja opinnoissa menestymättömyys liittyvät toisiinsa. (Koski & Miettinen 2007, 59.) Oppimisvalmiuksien kehittäminen saattaa vaikuttaa rikosten uusimisriskiin, mikäli oppimisvalmiuksien parantaminen on johtanut ammattitutkinnon hankkimiseen ja siten myös vahvempaan yhteiskuntaan kiinnittymiseen. (Hämäläinen & kump. 2007, 355.)

Se, miten ryhmää on lähdetty perustamaan, on hyvinkin merkityksellistä ainakin ryhmätoiminnan alussa. Jos ryhmä on muodostunut ryhmäläisten tarpeiden mukaan, edistää se ryhmän toimintaa. Ryhmä toimii parhaiten, jos sen jäsenillä on samantyyppisiä tarpeita ja ongelmia. Vastarinta on olennainen osa ryhmän muotoutumista ja kehittymistä, ja sitä voidaan ja pitääkin käsitellä ajan kanssa ja vuorovaikutuksen keinoin. Olisi hyvin tärkeää, että ryhmän ohjaaja on mukana ryhmäläisten valinnassa. Ryhmäläisten määrän tulee olla sopiva riippuen ohjaajien määrästä ja ryhmän luonteesta. Ryhmäkoon kasvaessa ohjausprosessista tulee haastavampi. (Hypén 2002, 113, 117.) Alkuhaastattelut olivat toimiva ratkaisuja hankkia ryhmäläiset. Esite ryhmätoiminnasta oli ollut vankilan seinällä etukäteen, mutta sen myötä kiinnostuneita oli vain muutamia. Vankilan yhteyshenkilö oli ratkaisevassa asemassa siinä, keitä tuli järjestettyihin alkuhaastatteluihin. Alkuhaastattelut olivat toimivampi ja niin ohjaajille kuin ryhmäläisille tarkoituksenmukaisempi vaihtoehto kuin ryhmämuotoinen info.

Koko Oppiva-hankkeen kohderymänä on kriminaalitaustaiset alle 30-vuotiaat. Ikäkriteeri oli pääasiallinen rajoittava ja ratkaiseva tekijä ryhmäläisten valinnassa. Ikäkriteerin vuoksi ryhmästä jäi pois sellaisia, joilla tämäntyyppiselle ryhmätoiminnalle olisi todellista tarvetta. Nyt ryhmässä mukana olleille ryhmästä oli varmasti monella tasolla hyötyä, mutta he olivat pääosin aktiivisinta vankiainesta ja heidän vaikeuksien taso oli melko matala. Oppimiseen liittyvien asioiden läpikäyminen on kuitenkin hyödyllistä jokaiselle, niin sellaisille, joilla on selkeästi vaikeuksia kuin niille, jotka ovat pärjänneet opiskeluissa.

Ryhmätoiminnan käytännön asiat, kuten ryhmän koko, tapaamisten määrä ja kesto olivat sopivia. Kaksi tuntia oli tälle ryhmälle juuri sopiva aika ja tauot pidettiin ryhmäläisten tarpeiden mukaan. Aiheet vaativat kuitenkin keskittymistä ja kahta tuntia pidempi kesto ei olisi saanut olla. Joihinkin teemoihin 1,5 tuntiakin olisi riittänyt. Ryhmän koko oli alun perin kuusi, joka oli juuri sopiva. Viimeisen kerran ryhmähaastatteluuun mennessä määrä putosi kahteen ryhmätoiminnasta riippumattomista syistä. Kaksi on ryhmän kokona liian pieni ja ryhmähaastattelussa olisi tietenkin ollut toivottavaa suurempi osanottajamäärä, jotta arviointiin olisi saanut useamman näkökulman ryhmätoiminnasta.

Vangin siirtäminen suljetusta laitoksesta avolaitokseen määrääjäksi tai rangaistuksen jäljellä olevaksi osaksi on perusteltua silloin, kun siirto edistää vangin rangaistusajan suunnitelman toteutumista. Avolaitossiirron syynä on usein vangin osallistuminen johonkin työ- ja toimintakykyä ylläpitävään toimintaan. Tällaiseksi toiminnaksi voidaan laskea esimerkiksi kuntouttavat ohjelmat, valmentava työ tai osallistuminen oppisopimuskoulutukseen. Tavoitteena on, että vanki vapautuisi joko avolaitoksen kautta tai vapauttaminen tapahtuisi vaiheittaisen valvonnan vähentämisen, kuten valvotun koevapauden tai ehdonalaisen vapauden kautta. Rangaistuksen loppuvaiheessa sijoittaminen avolaitokseen helpottaa vapautumisen jälkeisen ajan valmistelua, kuten yhteydenpitoa omaisiin tai yhteiskuntaan paluun kannalta tärkeisiin viranomaisiin ja -palveluihin. (Rikosseuraamusvirasto 2008, 8.) Avolaitoksessa vangeilla on lomaa, mahdollisuudet opiskeluun ja osa pääsee koevapauteen. Vankeusajan loppuvaiheessa sitoutuminen pitkäkestoiseen ryhmätoimintaan on vaikeampaa, koska vankeudessa saattaa tapahtua muutoksia hyvinkin nopealla aikataululla. Kahdeksan kokoontumiskertaa eli kaksi kuukauttakkin saattaa tässä vaiheessa olla pitkä aika sitoutua. Kertamääräkin tulee olla tarkkaan harkittuna sille ryhmälle, jolle ryhmätoiminta toteutetaan.

Riski- ja tarveperiaate on ratkaisevassa osassa kuntoutusprosessia. Erilaiset ohjelmat tulisi ajoittua oikein rangaistusajalle sekä kuntoutusjatkumolle. Kuntoutuksesta on hyötyä, mikäli se on suunniteltuna vangin riskitekijöiden mukaan ja ajallisesti oikeaan kohtaan vankeusrangaistusta eli oikean vangin tulee olla oikeassa paikassa ja oikeaan aikaan. (Rikosseuraamusvirasto 2005, 2.) Ryhmäläiset asettivat itselleen tavoitteet ja pääosin ryhmäläiset saavuttivat tavoitteensa. Ryhmätoiminta oli juuri oikeassa vaiheessa vankeusajaa, juuri ennen vapautumista. Tämä nosti ryhmätoiminnan merkitystä. Jokaiselle oli oleellista opiskelujen suunnittelu ja lisätiedot eri mahdollisuuksista. Ryhmäläisille oli merkityksellistä oppimisvalmiuksiin liittyvien tietojen saanti yleisesti. Merkityksellistä oli lisätä omaa tietämystään itsestään ja oppimisestaan. Merkityksellistä oli erilaisten testausten tulokset ja yhdelle ryhmäläiselle iso asia oli neuropsykologisiin testauksiin pääsy. Ryhmähaastattelussakin tuli esiin, että jokainen läpi käyty teema oli oleellinen ja tärkeä ja yksikään teema ei ollut turha.

Ryhmänohjaajan tehtävänä on saada ryhmäläiset työstämään ja pohtimaan itse omia tilanteitaan, kyseenalaistamaan ja ajattelemaan. Ohjaajan tehtäviin ei kuulu olla tasavertainen ja antaa pelkästään neuvoja ja vastauksia. Ryhmien ohjaaminen onkin ryhmäläisten ja ohjaajien välistä vuorovaikutusta. (Hypén 2002, 15.) Käytetyt työskentelymenetelmät olivat monipuolisia. Erilaiset testaukset olivat mielenkiintoinen ja innostava keino, jolla ryhmäläiset saivat tietoa itsestään. Toiminnallisuus ryhmätoiminnassa olikin tärkeää, jotta ryhmäläinen itse joutui pohtimaan ja työstämään tilannettaan. Faktatiedon rinnalla oli tärkeää käyttää toiminnallisia menetelmiä, jotka helpottivat asioiden sisäistämistä.

Ryhmän turvallisuuteen vaikuttaa merkittävästi vuorovaikutus ryhmänohjaajan ja ryhmän välillä. Ryhmän turvallisuutta lisää ryhmän jäsenten syvenevä vuorovaikutus oman itsensä kanssa. Ryhmän jäsenten välinen rakentava vuorovaikutus kehittyy koko ajan. Tärkeimpiin taitoihin ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa kuuluvat: vuorovaikutus itsensä kanssa, eri mieltä olemisen taito, kyky helpottaa toisen pahaa oloa, oman pahan olon ilmaiseminen, oman virheen myöntäminen, korjaavan palautteen antaminen, korjaavan palautteen vastaanottaminen sekä myönteisen palautteen antaminen ja vastaanottaminen. (Aalto 2000, 26- 27.) Vuorovaikutuksen toimivuus sai positiivista palautetta niin kirjallisestikin kuin suullisesti. Ryhmäläiset olivat aktiivisia keskustelijoita, kannustivat ja ohjasivat toisiaan. Yhteistyöskentely oli toimivaa ja ryhmä keskusteli niin vakavista asioista kuin nauroivat ja vitsailivat. Ilmapiiri ryhmässä oli salliva ja avoin. Ryhmäläiset kertoivat avoimesti niin kriittisen kuin hyvänkin palautteen.

Koko hankkeen asiakaskunnassa on ollut havaittavissa, että useimmille tieto oppimisvaikeuksien syystä tulee jonkinlaisena helpotuksena. ”Osalla on lapsena epäilty oppimisvaikeuksia, mutta asialle ei ole tehty mitään. Monen kohdalla vaikeudet ovat puolestaan jääneet kokonaan selvittämättä.” Näin kertoo Oppiva- hankkeen kuntoutusohjaaja Talentia -lehden haastattelussa. (Merilä 2009, 28.) Oppimisvaikeuksien huomioinnilla ja sen myötä oikeanlaisen tuen saannilla on suuri merkitys. Ne vaikuttavat sekä itsetuntoon että oppimiseen. Oppimisvaikeuksien huomioiminen voi auttaa koulutus- ja työpaikan saantia vankeusajan jälkeen. Oppimisvalmiuksien parantaminen saattaa vähentää rikosten uusimista sekä saattaa johtaa ammattitutkintoon ja näin yhteiskuntaan sijoittumiseen. (Salo 2007, 355.) Kuntouttavan toiminnan vaikuttavuutta voidaan tulkita monella tavoin. Rikosten teon kokonaan lopettamisen lisäksi myönteistä kehitystä on, jos ihminen syyllistyy lievempiin rikoksiin, hän tekee harvemmin rikoksia tai hänen rikoskierteensä syveneminen hidastuu. Vankien kuntoutustarpeet liittyvät moniin eri alueisiin ja erilaisia ohjelmia ja toimintaa tarvittaisiinkin huomattavasti enemmän. (Karsikas 2006, 11 -12.)

Tutkimukset osoittavat, että vangit ovat suomalaisen aikuisväestön sairain, köyhin ja syrjäytynein väestön osa.(Vankeinhoidon kriisi 2006.) Syrjäytymisessä voidaan nähdä olevan kyse yksilölle kasaantuneista hyvinvoinnin ongelmista tai yhteiskunnallisesta normaalisuudesta sivuun joutumisesta. Syrjäytymisessä voi myös olla kyse siitä, että yksilön ja yhteiskunnan väliset siteet ovat heikot. Tällöin tavoitteena on vahvistaa henkilön suhteita yhteiskunnallisiin areenoihin, kuten opiskelu- tai työpaikkaan.(Raunio 2006,72.) Vangeille järjestettävää toimintaa ovat työ, koulutus ja muu vankilan järjestämä tai hyväksymä toiminta. Toiminnan tavoitteena on edistää vangin sijoittumista yhteiskuntaan vahvistamalla vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan, ylläpitämällä ja parantamalla vangin ammattitaitoa ja osaamista sekä työ ja toimintakykyä sekä tukemalla vangin päihteetöntä elämäntapaa.(VL 8 luku, 1§.)(Koski & Miettinen 2007,29.) Vankeinhoitolaitoksen tehtävänä on lisätä vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan edistämällä vangin elämänhallintaa, johon liittyy olennaisesti koulutus. Vanki voi osallistua koulutukseen vankilassa tai mahdollisesti vankilan ulkopuolella tietyin edellytyksin. Vankeja tulisi motivoida ja rohkaista osallistumaan aktiivisesti ja monipuolisesti koulutukseen.(Koski & Miettinen 2007, 27 -28.)

Hanke on kokonaisuudessaan tarjonnut monipuolisia menetelmiä oppimisvaikeuksien selvittämiseen, tiedon saamiseen niin oppimiseen kuin opiskeluun liittyviin asioihin. ”Hanke päättyy ensi vuoden lopussa, mutta toimintaa on sitä ennen tarkoitus juurruttaa ja siirtää eteenpäin. Käytäntö sopii moniin tarkoituksiin. Oppimisvaikeuksia voitaisiin esimerkiksi nuorilla kartoittaa nykyistä paremmin. Koulun jälkeen heidän tavoittamisensa on paljon vaikeampaa”, kertoo hankkeen kuntoutusohjaaja. (Merilä 2009, 28.) Tämä oli ensimmäinen kerta, kun Oppiva- hankkeen toimesta järjestettiin vastaavatyypistä ryhmätoimintaa liittyen oppimisvalmiuksiin. Kokonaisuutena ryhmätoiminta oli erittäin onnistunut.

8 POHDINTA

Pohdinta on opinnäytetyön tekijän omaa pohdintaa aiheesta sekä opinnäytetyön toteuttamisesta. Opinnäytetyöprosessi alkoi jo joulukuussa 2008 opinnäytetyön suunnitelman teolla. Tuolloin suoritin toista harjoitteluani Oppimisvaikeuksista vapaaksi -hankkeessa. Olin tietoinen, että hankkeessa pystyn tekemään sellaisen opinnäytetyön joka aiheena kiinnostaa ja on mielekäs itselleni, sekä hanke hyötyy työstä. Kriminaalityön kenttä on itseäni kiinnostava aihealue ja olen suorittanut myös vankeinhoidon perustutkimuksen. Oli mielenkiintoinen mahdollisuus tehdä opinnäytetyö kyseisestä aiheesta ja olla ohjaajana oppimisvalmiusryhmässä. Opinnäytetyön teon haastavin osuus oli materiaalin kokoon kasaaminen. Arviointiaineistoa oli paljon ja kaiken tiedon saaminen tekstimuotoon oli työlästä. Koko ajan vastuu opinnäytetyön teosta oli kuitenkin itsellä ja asetetut aikataavoitteet helpottivat aikataulussa pysymistä. Toisaalta aikataulussa pysymistä helpottivat myös opettajien kanssa sovitut ohjausajat, sekä tiedot hankkeen aikatauluista.

Tammi-helmikuussa 2009 oppimisvalmiusryhmä kokoontui kahdeksan kertaa ja näiden kertojen aikana varmuus ohjaajan työhön kasvoi sekä oppi paljon niin ohjaajatoiminnasta kuin ryhmäläisiltäkin. Mahdollisuus päästä ohjaamaan ryhmää Vanajan vankilassa oli ammatillisen kehittymisen kannalta erittäin hyödyllistä. Aikaisempi kokemukseni ryhmäohjauksesta on hyvin erityyppistä ja melko vähäistä. Olen ollut muun muassa mukana Kriminaalihuollon tukisäätiön Ehjä perhe -hankkeen toiminnassa ohjaamassa perheiden pienten lasten ryhmää, mikä toki oli hyvin erilaista ohjaustyön kannalta mitä oppimisvalmiusryhmän ohjaus. Kokemusta vankilasta toimintaympäristönä itselläni on suljetuista laitoksista. Oli kuitenkin kokemuksena tärkeää tutustua tarkemmin avolaitoksenkin toimintaan.

Ryhmätoiminnan suunnittelu ja toteutus vaatii aikaa ja panostusta. Hanke ei ollut aikaisemmin toteuttanut ryhmämuotoista kuntoutusta, joten meidän ohjaajien tehtävänä oli yhteistyössä suunnitella toiminta. Yhteistyö ohjaajien välillä olikin ryhmätoiminnan ohjaustyössä tärkeää. Samaten yhteistyö Vanajan vankilan kanssa oli ratkaisevan tärkeää, koska yhteistyö mahdollisti ryhmätoiminnan toteuttamisen Vanajalla. Ryhmätoiminnan kokoontumisten teemat olivat jokainen tärkeitä. Suunnittelu- ja ohjaustyön myötä sai itsekin todella paljon lisää tietoa oppimiseen ja oppimisvaikeuksiin liittyvistä asioista ja oppi katsomaan näitä asioita laajemmin. Mielestäni aiheena oppimisen vaikeudet ovat sellainen aihealue, johon tulisi kiinnittää enemmän huomiota. Varsinkin siihen, miten tärkeää niihin olisi puuttua jo varhaisessa vaiheessa. On tutkittua, että suurella osalla vangeista on vähäistä koulutusta, jos edes peruskoulua käytyä loppuun. Tämä taas liittyy joko harjaantumattomuudesta, päihteidenkäytöstä tai lapsuudesta asti olleista

oppimisvaikeuksista. On siis selvää, että ammatillisen koulutuksen puuttumisella ja syrjäytymisellä on vahvat yhteydet.

Ryhmäläisillä vaikeuksien taso oppimisvaikeuksien saralla oli melko alhainen, joten olisi varmastikin ollut hyvin erilaista olla mukana toteuttamassa ryhmätoimintaa erilaiselle porukalle. Oman näkökulmansa toi myös se, että ryhmäläiset olivat naisia. Ryhmän naisvangit olivat aktiivisia ja motivoituneita pohtimaan ja keskustelemaan oppimiseen liittyvistä asioista. Yli 30-vuotiaillekin olisi tarpeellista järjestää oppimisvalmiuksia kehittävää ryhmätoimintaa, sillä myös heidän on tarpeellista pohtia oppimiseen liittyviä teemoja. Ikä saattaa tuoda mukanaan sen, että alkaa tiedostaa ja pohtimaan opiskelujen, ammatin ja työn tärkeyttä yhteiskunnassa. Oppimisvalmiusryhmällä oli jonkinasteinen merkitys jokaiselle yksittäiselle ryhmäläiselle, toisille suurempi, toisille vähäisempi. Tällaisen kuntouttavan toiminnan kautta kuitenkin ihminen saadaan ajattelemaan asioita eteenpäin. Muutokset voivat olla pieniä ja tapahtua hitaasti. Mutta parempi se kuin ei tapahtuisi mitään.

Ensimmäinen ryhmätoiminnan kokonaisuus oli toivottavasti kaikkien mielestä onnistunut paketti. Tosin kehitettävää on aina ja tulevaisuudessa, kun ryhmätoimintaa järjestetään uudelleen, tiedetään hieman enemmän siitä, mitä asioita olisi syytä kehittää. Jatkossa hankkeella on tarkoituksena tuottaa ryhmätoiminnalle käsikirja, joten ryhmätoiminnasta tulisi strukturoitu ja olisi helpommin uusille ohjaajille toteutettavissa. Hankkeen tavoitteisiin kuuluu erilaisten toimintamallien kokeileminen ja työstäminen. Oli siis tärkeää nähdä, minkälainen merkitys ja mitä mahdollisuuksia tämänkaltaisella ryhmätoiminnalla on. Toivottavasti hanke pystyy hyödyntämään tätä opinnäytetyötä jatkossakin.

LÄHTEET

Aalto, M. Ryppäästä ryhmäksi. Turvallisen ryhmän rakentaminen. Tammer-Paino Oy. Hausjärvi. 2000.

Aho, P. Haasteet ja asiantuntijuus sosiaalialan työssä. WSOY Kirjapainoyksikkö. Porvoo. 1999.

Aikuisten oppimisedellytykset. Työvoimatoimisto.

<http://www.mol.fi/mol/fi/03_tutkimus_ja_kehittaminen/05_hankkeet_ja_projektit/20_aiko/05_aikuistenoppimisedellytykset/index.jsp> (Viitattu 8.12.2008)

Anttila, Hämäläinen, Isotalo, Taarna, Valkama (toimituskunta) Korvatulehduksista kouluhaluttomuuteen, unihäiriöistä uupumiseen. Lukivaikeusko terveydenhuollon asia? Erilaisten oppijoiden liitto ry. Lukineuvola-hanke. Jyväskylä. 2007.

Celia. <<http://www.celialib.fi/info/>> (Viitattu 19.8.2009)

Goffman E. Minuuden riistäjät. Tutkielma totaalisista laitoksista. 1969. Lohja. 2. painos. 1997.

Granfelt R. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 2/2007. ”Oppisin elämään riippuvuuteni kanssa” Tutkimus naisvankien päihdekuntoutuksesta Vanajan vankilassa. 2007.

Granfelt R. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 4/2008. Osalliseksi omaan elämään - Work out-ohjelma nuoren vangin tukena. 2008.

Granfelt R. teoksessa Sukupuoli ja sosiaalityö. PS-kustannus. Juva. 2004.

Merilä J. Talentia 8/09. Oppimisvaikeuksien tunnistaminen antaa vangeille toivoa. 2009.

Haapasalo, S., Korkeamäki J. Kuntoutuspalveluita aikuisten oppimisvaikeuksiin. Opi oppimaan-hankkeen väliraportti. Helsinki. 2009.

Hintikka, A-M., Husu, M., Kontiola, P. ja Valkama A. Rikosseuraamusalan käsikirjoja 1/2008, Lukiryhmän ohjaajanopas. 2008.

Hirsjärvi S., Remes P., Sajavaara P. Tutki ja kirjoita. Gummerus kirjapaino Oy. Jyväskylä. 2006.

Hongisto, V. Ohjat oppijan käsiin - Ammatillinen opetus ja voimaannuttavan ohjauksen malli. 2005.

Hypén K. teoksessa Vankeinhoidon perusteet. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisuja 4/2002.

Hämäläinen, Liias, Taarna, Valkama (toimituskunta). Erilaisen oppijan käsikirja. Luvuista lakeihin, kuntoutuksista keinoihin. Erilaisten oppijoiden liitto ry. Lukineuvola-hanke. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä. 2007.

Ikonen O. Oppimisvalmiudet ja opetus. PS-kustannus. Jyväskylä. 2000.

Ikäheimo H. LUKI-vaikeudet ja matematiikan oppimisvaikeudet.

<http://www.opperi.fi/06_kirjallisuus_tutkimus/LUKI+MAT.pdf> (Viitattu 20.11.2009)

Karjalainen V. ja Vilkkumaa I. Kuntoutus kanssamme. Ihmisen toimijuuden tukeminen. Stakes. Gummerus kirjapaino Oy. Vaajakoski. 2007.

Kempainen H. teoksessa Korvatulehduksista kouluhaluttomuuteen, unihäiriöistä uupumiseen. Lukivaikeusko terveydenhuollon asia? Erilaisten oppijoiden liitto ry. Lukineuvola-hanke. Jyväskylä. 2007.

Koski L., ja Miettinen K., Rikosseuraamusviraston julkaisuja 3/2007. Vangit koulutuksessa. Selvitys vankien koulutukseen osallistumisesta, oppimisvalmiuksista ja -strategioista sekä opetuksen laadusta. Vammala. 2007.

Koskiniemi P. Oppimisvaikeuksien neuropsykologinen tutkiminen. Luentomateriaali. 2008.

Karsikas, V. Kuntoutus 2006. Kuntoutus vankeinhoidossa ja vankien kuntoutuminen. Yliopistopaino. Helsinki. 2006.

Kuivajärvi K. ja Sunimento K. teoksessa Korvatulehduksista kouluhaluttomuuteen, unihäiriöistä uupumiseen. Lukivaikeusko terveydenhuollon asia? Erilaisten oppijoiden liitto ry. Lukineuvola-hanke. Jyväskylä. 2007.

Kuntoutussäätiö. LUKKI-hankkeen kuulumisia arvioinnin näkökulmasta syksyllä 2004. <<http://www.kuntoutussaatio.fi/ajankohtaista/lukki1.html>> (Viitattu 5.11.2008)

Laine M. Johdatus kriminologiaan ja poikkeavuuden sosiologiaan. Juva. 1991.

Laine M. teoksessa Vankeinhoidon perusteet. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisuja 4/2002.

Lukineuvola. <<http://www.lukineuvola.fi/>> (Viitattu 26.11.2008)

Lukki-hanke. Turun kristillinen opisto.

<http://www.turunkristillinenopisto.fi/index.php?option=com_content&task=view&id=176&Itemid=136> (Viitattu 29.11.2008)

Lund A. (toim.) Sanat selviksi ja teksti tutuksi 2. Sankareita, onko heitä? Lukiharjoituskirja nuorille ja aikuisille. Turku. 2007.

Lyytinen H., Ahonen T., Korhonen T., Korkman M., Riita T. Oppimisvaikeudet. Neuropsykologinen näkökulma. WS Bookwell Oy. Juva. 2002.

Miten erilaista oppijaa tuetaan? Kansan raamattuseura.

<http://www.sana.fi/etusivu/puheenvuorot/miten_erilaista_oppijaa_tuetaan/> (Viitattu 6.12.2008)

Mäki M. Vankien opetusta koskeva kehittämishanke. Vankien oppimisvaikeuksien tunnistaminen opetuksen ja ohjauksen lähtökohdaksi. Loppuraportti. Rikosseuraamusvirasto. 2008.

Mönkkönen, K. Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö. Edita Prima Oy. Helsinki. 2007.

Naisvankityöryhmä. Naiset näkyviksi. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 3/2008. Työryhmän mietintö. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala. 2008.

Oppimisvaikeuksista vapaaksi 2007-2010. Hankkeet. Kriminaalihuollon tukisäätiö. <<http://www.krits.fi/HANKESIVUT/oppisivu.shtml>> (Viitattu 22.10.2008)

Oppimisvaikeuksista vapaaksi-hanke 2007-2010. Kriminaalihuollon tukisäätiö. <http://www.krits.fi/HANKESIVUT/oppi_tiedote.shtml> (Viitattu 16.10.2008.)

"Oppisin elämään oman riippuvuuteni kanssa" <<http://www.rikosseuraamus.fi/38710.htm>> (Viitattu 20.8.2009)

Prosessi. Viestintätieteiden laitos ja Jyväskylän yliopisto.

<<http://www.jyu.fi/viesti/verkkotuotanto/ryhmaviesti/prosessi.html>> (Viitattu 4.12.2008)

Raitanen T. teoksessa Erilaisen oppijan käsikirja. Luvuista lakeihin, kuntoutuksista keinoihin. Erilaisten oppijoiden liitto ry. Lukineuvola-hanke. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä. 2007.

Rantanen T. Kuntoutus, vaikuttavuus ja kehittäminen. Näkökulmia rikosseuraamusalan työn kehittämiseen. 2008.

Raunio, K. Syrjäytyminen. Sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. Sosiaali- ja terveysalan keskusliitto. Helsinki. 2006.

Rauste von Wright M., von Wright J. Oppiminen ja koulutus. WSOY. Juva. 1997.

Richter M. teoksessa Vankeinhoidon perusteet. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 4/2002.

Rikosseuraamusvirasto. Rikosseuraamusalan vuosikertomus 2008. Erweko Painotuote Oy. 2008.

Rikosseuraamusvirasto 2005. Uusintarikollisuuteen vaikuttavat toimintaohjelmat rikosseuraamusalalla. <<http://www.rikosseuraamus.fi/uploads/7ih4p3svv5zo.pdf>> (Viitattu 20.8.2009)

Robson, C. Käytännön arvioinnin perusteet. Opas evaluaation tekijöille ja tilaajille. Tampere. Tammer-Paino Oy. 2001.

Saukkola K. (toim.) AD/HD- aikuisen kuntoutusopas. 2005.

Salminen S. ja Toivonen K. toimittajat. Vankeinhoidon perusteet. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 4/2002.

Seppänen-Järvelä R. ja Karjalainen V. Kehittämistyön risteyskiä. Stakes. Gummerus Kirjapaino Oy. Vaajakoski. 2006.

Seppänen-Järvelä, R. Prosessiarviointi kehittämisprojektissa. Opas käytäntöihin. Finsoc-arviointiraportteja. 2004.

Sunimento K. Oppimisvaikeuksista vapaaksi -hanke (OPPIVA). Vankien oppimisvaikeuksien kuntoutus- ja tukipalvelusuunnitelman kehittämisprojekti. Vuosiraportti 2008.

Säätiön tarkoitus Säätiö. Kriminaalihuollon tukisäätiö. <<http://www.krits.fi/index.htm>> (Viitattu 16.10.2008.)

Taipale V. teoksessa Korvatulehduksista kouluhaluttomuuteen, unihäiriöistä uupumiseen. Lukivaikeusko terveydenhuollon asia? Erilaisten oppijoiden liitto ry. Lukineuvola-hanke. Jyväskylä. 2007.

Tammi-Moilanen K. teoksessa Vankeinhoidon perusteet. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 4/2002.

Tourunen J. teoksessa Vankeinhoidon perusteet. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 4/2002.

Tuloksellisuus. Viestintätieteiden laitos ja Jyväskylän yliopisto.

<<http://www.jyu.fi/viesti/verkkotuotanto/ryhmaviesti/vuorovaikutus/analysointi/tuloksellisuus.html>>(Viitattu 25.11.2008)

Valkama A. teoksessa Korvatulehduksista kouluhaluttomuuteen, unihäiriöistä uupumiseen. Lukivaikeusko terveydenhuollon asia? Erilaisten oppijoiden liitto ry. Lukineuvola-hanke. Jyväskylä. 2007.

Vankeinhoidon kriisi

<http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/kk_791_2006_p.shtml> (Viitattu 22.10.2009.)

Verkko-Lukki

<http://www.turunkristillinenopisto.fi/index.php?option=com_content&task=view&id=114&Itemid=136> (Viitattu 27.10.2009)

Yliruka, L. Sosiaalityön itsearviointi ja hiljainen tieto. Finsoc. Työpapereita 2/2000. Sosiaalipalvelujen evaluaatioryhmä. Stakes. 2000.

LIITTEET

Liite 1 Ryhmätoiminnan esite

Tervetuloa mukaan keskustelemaan oppimiseen liittyvistä asioista!

Ryhmätoiminta alkaa Vanajan avovankilassa keskiviikkona
7.1.2009 alle 30-vuotiaille naisille.

Ryhmä kokoontuu kahdeksan kertaa keskiviikkoisin.

Kokoontumiskerroilla käytäviä teemoja ovat
mm. oppimistyylit, muisti, itsetunto,
oppimisvaikeudet+päihteet+mielenterveys,
koulutus-/työvaihtoehtojen esittelyä

Mikäli kiinnostuit, yhteydenotot Vanajalla:
Vankeinhoitoesimies

Terveisin: ryhmänohjaajat
puh.
Kriminaalihuollon tukisäätiö,
Oppimisvaikeuksista vapaaksi-hanke

Liite 2 Alkuhaastattelupohja

ALKUHAASTATTELU

Nimi: _____ Syntymäaika: _____ Vapautumisaika: _____

1. Peruskoulutukseni & päättötodistukseni keskiarvo (ilmaise, mikäli jäänyt kesken)

2. Ammatillinen koulutukseni (kurssit, tutkinnot; ilmaise, mikäli jäänyt kesken)

3. Olen ollut työelämässä kaiken kaikkiaan _____ vuotta _____ kuukautta

4. Saitko kouluaikanasasi erityis- tai lisäopetusta? (esim. erityisluokka tai -koulu, luki- tai tukiopetus)

5. Onko oppimisvaikeuksiasi tutkittu aiemmin?

___ Ei

___ En osaa sanoa

___ Kyllä=> Missä, milloin? _____

Mitä todettiin? _____

Saitko kuntoutusta tm? _____

6. Luen tekstiä, kuten sanomalehteä tai kirjoja

___ En koskaan

___ Toisinaan

___ Joka päivä

Tämän lomakkeen tietoja käytetään **nimettömänä** Oppimisvaikeuksista vapaaksi – hankkeen arvioinnissa. Henkilöllisyystietoja ei anneta ulkopuolisten käyttöön.

☐

Annan luvan käyttää haastattelumateriaalia ryhmätoimintaan liittyvää opinnäytetyötä varten. Opinnäytetyö toteutuu, mikäli saadaan tarvittava tutkimuslupa. Aineistoa käsitellään nimettömänä.

☐

Annan luvan Kriminaalihuollon tukisäätiön Oppimisvaikeuksista vapaaksi – hankkeen työntekijöiden keskustella oppimiseeni liittyvistä asioista asioitani hoitavien yhteistyötahojen kanssa (esim. sosiaalitoimi, työvoimahallinto, vankeinhoitolaitos, kriminaalihuoltolaitos, kuntoutuksesta vastaavat tahot). Keskustelut ovat luottamuksellisia.

___/___/20___

allekirjoitus

Ryhmätoiminnan alustava aikataulu:

7.1. Ryhmätoiminnan aloitus.

14.1. Tehdään Niilo Mäki-instituutin lukiseula.

21.1. Puhutaan oppimistyyleistä. Opitko näkemällä, tekemällä vai kuulemalla?

28.1. Kokoontumiskerran teemana on muisti.

4.2. Itsetunto ja oppiminen.

11.2. Oppimisen vaikeuksien ja päihde- ja mielenterveysongelmien yhteydet

18.2. Paikalla ammatinvalintapsykologi. Keskustellaan koulutus- ja työmahdollisuuksista.

25.2 Viimeisellä kerralla kootaan yhteen ryhmätoiminnan kulku.

Ohjelmistoon saattaa tulla muutoksia.

Ryhmänohjaajat

Liite 4 Palautelomake

KRIMINAALIHUOLLON TUKISÄÄTIÖ

OPPIMISVAIKEUKSISTA VAPAAKSI -HANKE

PVM: _____

1. ANNA KOULUARVOSANA TÄMÄN PÄIVÄN(4 = HEIKKO - 10 = KIITETTÄVÄ) RYHMÄTOIMINNALLE.

2. MIHIN ASIOIHIN RYHMÄTOIMINNASSA OLIT TÄNÄÄN TYYTYVÄINEN? MIKÄ OLISI VOINUT OLLA PAREMMIN?

3. MIKÄ OLI MERKITYKSELLISTÄ SINULLE TÄMÄN PÄIVÄN KOKOONTUMISESSA?

4. ARVIOI TÄMÄN PÄIVÄN RYHMÄTOIMINTAA VALITSEMALLA SOPIVIN SEURAAVISTA KASVONILMEISTÄ.

VOIT KIRJOITTAÄ LISÄÄ KOMMENTTEJA PAPERIN KÄÄNTÖPUOLELLE!

KIITOS PALAUTTEESTASI!

Liite 5 Ryhmäläisten lupa

LUPA RYHMÄHAASTATTELUN NAUHOITTAMISEEN SEKÄ KIRJALLISEN MATERIAALIN KÄYTTÖÖN

Annan luvan Riikka Laaksole käyttää opinnäytetyössään ryhmätoiminnassa tehtävien kautta mahdollisesti syntyvää kirjallista materiaalia. Opinnäytetyö on arviointitutkimus, joka kertoo Vanajan vankilassa kokoontuvasta oppimisvalmiusryhmästä.

Annan myös luvan nauhoittaa viimeisellä ryhmän kokoontumiskerralla tapahtuvan ryhmähaastattelun. Nauhoitettu aineisto litteroidaan, ja aineistot hävitetään opinnäytetyön valmistumisen jälkeen.

Kaikki ryhmätoiminnasta syntyvä kirjallinen materiaali säilytetään Oppimisvaikeuksista vapaaksi - hankkeen työtiloissa lukitussa kaapissa ja tullaan hävittämään hankkeen päättymisen jälkeen.

Kaikkea materiaalia tullaan käyttämään opinnäytetyössä nimettömänä.

Vanajalla 21.1.2009

Allekirjoitus ja nimenselvennys:

Liite 6 Ryhmähaastattelun runko

1. Toteutuksesta:

Mitä mieltä olitte ennen ryhmätoimintaa tehdyistä alkuhaastatteluista?

Mitä mieltä olitte teemoista? Mitä aiheita olisitte toivoneet lisäksi? Vai oliko jokin aihealue, jonka olisi voinut jättää pois? Perustelut.

Mitä mieltä olitte kokoontumisten määrästä ja joka kerran kestosta?

2. Vuorovaikutuksesta:

Kuvaillkaa tunnelmaa ja ilmapiiriä ryhmätoimintakerroilla. Minkälainen oli vuorovaikutus ryhmäläisten välillä / ryhmäläisten ja ohjaajien välillä?

Miten arvioitte ryhmätoiminnan kehittymistä kokoontumisten aikana?

Palautetta ryhmänohjaajien työskentelystä / yhteistyöskentelystä?

3. Merkitys ryhmäläisille:

Toteutuivatko tavoitteenne ja miten?

Mitä merkitystä ryhmätoiminnasta oli teille lyhyellä aikavälillä / tulevaisuutta ajatellen?

Mikä ryhmäkerroista oli mieleenpainuvuin ja miksi? Mikä taas vähiten kiinnostavin?

4. Kokonaisuudesta:

Mitä kehitettävää tulevia ryhmäkokonaisuuksia ajatellen?

Mitä hyvää oli ryhmätoiminnan kokonaisuudessa?

Suosittelisittekö ryhmätoimintaa muille?

Kouluarvosana koko toiminnalle?

5. Muuta?

Palautetta Opi oppimaan-hankkeen työkirjasta?

Liite 7 Teemahaastattelu: vankilan yhteyshenkilö

VANKILAN YHTEYSHENKILÖN HAASTATTELUN RUNKO 25.2.2009

Teemat:

Ryhmäläisten ns. rekrytointi

Ryhmätoiminnan merkitys ryhmäläisille

Oppimisvaikeudet ja tarkkaavaisuuteen liittyvät pulmat vangeilla yleisesti

Kehittämisideoita jatkossa kokoontuville ryhmille

Liite 8 Oppiva-testi

OPPIVA-testi

Rastita sinua parhaiten kuvaava vaihtoehto (Kyllä tai Ei).

	Kyllä	Ei
1. Ääneen lukeminen on minusta epämiellyttävää.	☐	☐
2. Aloittamani ammatillinen koulutus on jäänyt kesken.	☐	☐
3. Olen lukenut yli kaksi kirjaa elämäni aikana.	☐	☐
4. Tehtäviin keskittyminen onnistuu minulta hyvin.	☐	☐
5. Vältän kirjoittamista.	☐	☐
6. Ympärillä oleva häly ja tapahtumat häiritsevät helposti tekemistäni.	☐	☐
7. Minulla oli koulussa hankaluuksia opettajien kanssa.	☐	☐
8. Kirjoittaessa teen kirjoitusvirheitä.	☐	☐
9. Olen saanut koulussa erityisopetusta.	☐	☐
10. Lukiessani rivit hyppivät usein silmissä.	☐	☐
11. Sivun mittaisen kirjoituksen kirjoittaminen onnistuu minulta.	☐	☐
12. Aloittamani asiat jäävät usein kesken.	☐	☐
13. Muistan hyvin lukemani tekstin sisällön.	☐	☐
14. Vieraiden kielten oppiminen on hankalaa.	☐	☐
15. Sekoitan joskus kirjaimet, kuten b ja d.	☐	☐
16. Lomakkeiden täyttäminen on vaikeaa.	☐	☐
17. Minun on vaikea seurata puhetta.	☐	☐
18. Olen hidas lukija.	☐	☐
19. Pitkäkestoisten tehtävien tekeminen on minusta usein vaikeaa.	☐	☐
20. Asioiden ulkoa oppiminen onnistuu yleensä minulta (esim. kertotaulujen oppiminen).	☐	☐
21. Menen usein väärään aikaan tapaamisiin, koska sekoitan päivämäärät ja kellonajat.	☐	☐

Testin pisteiden laskeminen

Saat jokaisesta vastauksestasi joko yhden (1) pisteen tai nolla (0) pistettä. Ympäröi tästä pisteesi.

1. Kyllä=1	Ei=0
2. Kyllä=1	Ei=0
3. Kyllä=0	Ei=1
4. Kyllä=0	Ei=1
5. Kyllä=1	Ei=0
6. Kyllä=1	Ei=0
7. Kyllä=1	Ei=0
8. Kyllä=1	Ei=0
9. Kyllä=1	Ei=0
10. Kyllä=1	Ei=0
11. Kyllä=0	Ei=1
12. Kyllä=1	Ei=0
13. Kyllä=0	Ei=1
14. Kyllä=1	Ei=0
15. Kyllä=1	Ei=0
16. Kyllä=1	Ei=0
17. Kyllä=1	Ei=0
18. Kyllä=1	Ei=0
19. Kyllä=1	Ei=0
20. Kyllä=0	Ei=1
21. Kyllä=1	Ei=0

Pisteitä 0-7

Vaikuttaa siltä, ettei sinulla ole suuria vaikeuksia oppimisessa. Jos silti koet, että sinulla on jollain oppimisen alueella elämääsi haittaavia vaikeuksia, kannattaa asiaa selvittää tarkemmin!

Pisteitä 8-14

Oletko koskaan itse tai onko joku muu epäillyt, että sinulla on oppimisen pulmia? Vastauksiesi perusteella asiaa olisi hyödyllistä selvittää.

Pisteitä 15-21

Vastauksiesi perusteella on vahvat syyt epäillä, että sinulla on oppimisen vaikeutta. Mutta ei hätää, voit ottaa yhteyttä Kritsin Oppiva-hankkeeseen niin selvitetään asiaa yhdessä!

Oppiva-hankkeen yhteystiedot:

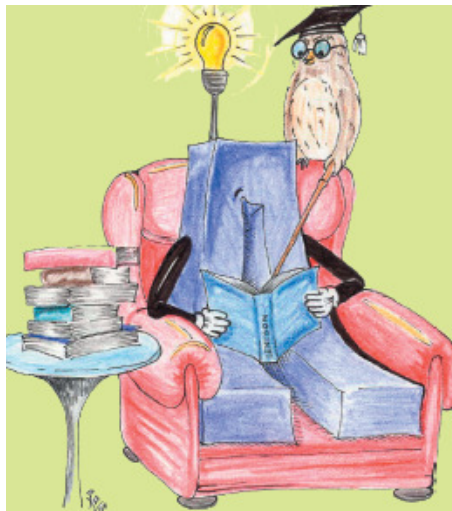
Projektipäällikkö Kati Sunimento GSM 050 4124 039

Kuntoutusohjaaja Mirva Gullman GSM 050 4124 023

Kuntoutusohjaaja Pirjo Poutala GSM 050 4124 022

Sähköposti: etunimi.sukunimi@krits.fi

www.krits.fi

OPPIMISTYYLITESTI

Opitko kuulemalla, tekemällä vai näkemällä? Oletko siis auditiivinen, kinesteettinen vai visuaalinen oppija? Useimmat ihmiset käyttävät eri havaintokanaviaan eli aistejaan melko tasaisesti oppimisessa. Tämä testi on suuntaa-antava, miten sinä opit parhaiten.

Anna pisteitä yhdestä kolmeen, niin että sinua parhaiten kuvaava vastausvaihtoehto saa kolme pistettä, toiseksi parhaiten kuvaava kaksi pistettä ja vähiten kuvaava yhden pisteen.

1. Vaatteissani kiinnitän huomiota...	2. Seuraan maailmanmenoa...
a) värien yhteensopivuuteen	a) lukemalla lehtiä
b) asiallisuuteen	b) kuuntelemalla uutisia
c) mukavuuteen	c) vähän kaikkialta
3. Uusissa ihmisissä huomioni kiinnittyy...	4. Vapaa-aikanani mielelläni...
a) silmiin	a) luen kirjoja
b) ääneen	b) kuuntelen musiikkia
c) kädenpuristukseen	c) harrastan liikuntaa
5. Helpoiten omaksun uutta kun...	6. Työntekoani häiritsee...
a) katselen ja luen	a) liikkeet ja epäjärjestys
b) kuuntelen asian	b) häiriöäänet
c) teen ja kokeilen	c) huonot olosuhteet
7. Pitkästyessäni rupean...	8. Autossa ollessani...
a) katselemaan ympärilläni	a) katselen maisemia
b) hyräilemään	b) kuuntelen radiota
c) liikkumaan	c) säädän asentoa ja lämmitystä usein
9. Hyvällä oppitunnilla käytetään...	10. Ilmaisen tunteitani...
a) kuvia, kalvoja ja kirjoitettua tietoa	a) kasvojen ilmeillä
b) puheenvuoroja	b) äänensävyillä
c) mukavuutta lisääviä seikkoja	c) elehtien
11. Hyvä keino kannustaa on antaa palautetta...	12. Teen päätöksiä sen mukaan mikä minusta...
a) kirjallisesti	a) näyttää parhaalta
b) puhuen	b) kuulostaa parhaalta
c) halaten	c) tuntuu parhaalta

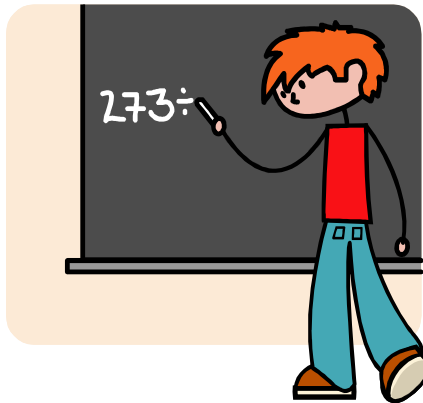
Laske pisteet yhteen jokaiselle vastausvaihtoehdolle.

Mikäli sait eniten pisteitä:

A-kohdista: Visuaaliseen eli **näköaistiin** perustuvan havaintokanavan käyttö on sinulle ominaista. Erilaiset kuvat, kaaviot, taulukot, kalvot ja monisteet helpottavat oppimistasi. Oppiessasi alleviivaukset ja muut merkinnät saattavat auttaa. Opiskellessasi uutta tärkeää on myös lukea, ei pelkästään kuulla.

B-kohdista: Audiitiiviseen eli **kuuloaistiin** perustuvan havaintokanavan käyttö on sinulle tärkeää. Sinulle on kuuleminen, äänet ja keskustelu tärkeää. Oppiessasi sinun tulisi keskittyä kuuntelemaan ja muistiinpanojen tekeminen samanaikaisesti saattaa häiritä. Rytmi ja musiikki saattavat helpottaa oppimistasi. Sinulle on helpompaa hahmottaa ohjeet ennemmin sanallisena kuin kirjallisena.

C-kohdista: Havaintokanavista käytät eniten kinesteettistä eli **liike- ja tuntoaistiin** perustuvaa kanavaa. Oppimistasi edistää tunnustelu, kokeminen, tekeminen ja liikkuminen. Oppiessasi on tärkeää miellyttävän tuntuinen opiskeluympäristö ja korostuu tunnelma ja luennoitsijan tapa kertoa asiasta. Havaintoesitykset ovat tärkeitä oppimisellesi. Liian pitkään paikalla istuminen uutta opiskellessa saattaa turruttaa.

Tämä testi on muokattu Lukineuvola-hankkeen julkaiseman Monenlaiset oppivat -lehden havaintokanavatestistä.

RIKOSSEURAAMUSVIRASTO
Päätös

8.1.2009

2/912/2009

 Riikka Laaksonen

Hakemuksenne 5.1.2008

Tutkimuslupahakemus

Olette hakeneet Rikosseuraamusvirastolta tutkimuslupaa Laurea-ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelman sosionomiopintoja varten. Opinnäytettä ohjaavat opettajat _____ ja _____

Tutkimuksen aihe ja tarkoitus

Opinnäytetyö on osa Kriminaalihuollon tukisäätiön Oppimisvaikeuksista vapaaksi -hanketta. Hankkeen pääasiallisina tavoitteina on selvittää alle 30-vuotiaiden vankien ja Kriminaalihuoltolaitoksen asiakkaiden oppimisvaikeuksia ja rakentaa heille oppimisvaikeudet huomioivia kuntoutuspolkuja. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää miten naisvangit kokevat ryhmän toiminnan ja mitä merkitystä ryhmätoiminnasta on ryhmäläisille.

Tutkimuksen kohderyhmä

Tutkimuksen kohderyhmänä ovat Vanajan vankilan alle 30-vuotiaat naisvangit. Ryhmän koko on enintään kahdeksan henkilöä.

Tutkimuksen toteutus

Toiminnallinen opinnäytetyö on laadullinen arviointitutkimus ja siinä kuvataan ja arvioidaan koko ryhmätoiminnan toteutusta suunnittelusta lopetukseen.

Lupahakemus

Opinnäytteelle on Kriminaalihuollon tukisäätiön kehittämisspäällikön Maarit Suomelan puolto sekä Vanajan vankilan johtajan Kaisa Tammi-Moilasen puolto.

Haette lupaa tutkimuksen suorittamiseen.

Päätös

Rikosseuraamusvirasto myöntää teille tutkimusluvan hakemuksenne mukaisesti.

Vankien osallistuminen tutkimukseen on vapaaehtoista ja heiltä tulee pyytää haastatteluihin yksilöity suostumus. Tutkimuksen toteutus ja tutkimusaineis-

D:\Tekstit\Tutkimus\tutkimusluvut 09 PB\Tutkimuslupa Laaksonen.doc

Käyntiosoite
 Albertinkatu 25
 00180 HELSINKI

Postiosoite
 PL 319
 00181 HELSINKI

Puhelin
 010 36 88500

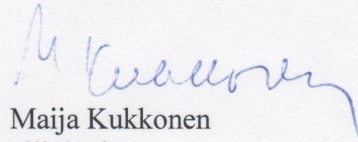
Telekopio
 010 36 88446

Sähköpostiosoite
 kirjaamo.rise@om.fi

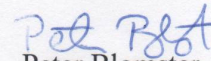
ton keruu ei saa aiheuttaa kohtuutonta haittaa vankilaosastojen muulle toiminnalle.

Tutkimustulokset on esitettävä niin, etteivät yksittäiset henkilöt ole tunnistettavissa. Tutkimusaineisto on säilytettävä siten, ettei se joudu ulkopuolisten käsiin. Tutkimusaineisto on tarkoitettu vain tutkimukselliseen käyttöön ja se on hävitettävä yksilötietojen osalta tutkimuksen valmistuttua.

Tutkimuksen valmistuttua siitä tulee lähettää kopio Rikosseuraamusvirastoon sekä Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen Kriminologiselle kirjastolle (Vernissakatu 2A, 01301 VANTAA).

Maija Kukkonen
ylijohtaja

Peter Blomster
tutkija

Tiedoksi

Rikosseuraamusviraston vankeinhoidon tuloslinja
Etelä-Suomen aluevankilan johtaja Marjatta Kaijalainen
Vanajan vankilan johtaja Kaisa Tammi-Moilanen
Kriminaalihuollon tukisäätiön kehittämisspäälikkö Maarit Suomela